

ЯК ВЛАДА СПРИЯЄ НАРОСТАННЮ
МІЖКОНФЕСІЙНОЇ НАПРУЖЕНОСТІ

УГОРЦІ НА ЗАКАРПАТТІ:
АРХЕОЛОГІЯ РОЗВІНЧУЄ МІФИ

ОЛЕКСАНДР «ФОЗЗИ» СИДОРЕНКО
ПРО ЦІНІЧНІ МУЗИЧНІ ТУСОВКИ

Тиждень
У К Р А І Н А
www.tyzhden.ua

МІШЕЛЬ ФУШЕ
ПРО НОВІ
ПРІОРИТЕТИ
ЄВРОПИ

№ 2 (167) 14–20 СІЧНЯ 2011 р.

УКРАЇНА ЯК СИРОВИННА КОЛОНИЯ

Контроль над сировиною дасть змогу
головним акціонерам Партії регіонів
монополізувати найбільші галузі
промисловості

The
Economist

Featuring selected content
from The Economist

ISSN 1996-1561

9 771996 156002

КНИГИ УКРАЇНСЬКОЮ
ТА ІНОЗЕМНИМИ МОВАМИ
ПОДАРУНКОВІ ВИДАННЯ
ТА АЛЬБОМИ
МАПИ, АТЛАСИ, ПУТІВНИКИ
ДИТЯЧА ЛІТЕРАТУРА
ЧЕКАЄМО НА ВАС ЩОДНЯ З 9:00 ДО 21:00
МУЗИКА ТА КІНО
КАНЦТОВАРИ, ЛИСТІВКИ
МІСЦЯ ДЛЯ ЧИТАННЯ
ЛІТЕРАТУРНІ ЗАХОДИ
БЕЗКОШТОВНИЙ
ІНТЕРНЕТ (WI-FI)
САЙТ МЕРЕЖІ: WWW.BOOK-YE.COM.UA ІНТЕРНЕТ-МАГАЗИН: WWW.BOOK-YE.COM.UA/SHOP

К Н И Г А Р Н Я

Адреси книгарень:

КИЇВ

вул. Лисенка, 3 тел.: (044) 235-88-54, вул. Спаська, 5 тел.: (044) 351-13-38, пр-т Повітрофлотський, 33/2 тел.: (044) 275-67-42,
вул. Саксаганського, 107/47 тел.: (044) 383-61-49, вул. Велика Васильківська, 38 тел.: (044) 289-77-09

ЛЬВІВ

пр-т Свободи, 7 тел.: (032) 272-85-74, вул. Січових Стрільців, 10 тел.: (044) 383-61-49

ХАРКІВ

вул. Сумська, 3 тел.: (057) 731-59-49

ІВАНО-ФРАНКІВСЬК

вул. Незалежності, 31 тел.: (0342) 72-25-02

ВІННИЦЯ

пр-т 50-річчя Перемоги, 26 тел.: (0432) 26-59-04

ВОЛОДИМИР-ВОЛИНСЬКИЙ

вул. Ковельська, 6 тел.: (03342) 2-19-57

Сайт мережі: www.book-ye.com.ua Інтернет-магазин: www.book-ye.com.ua/shop

Фото тижня
Австралійський потоп

Пошук ван дер Люббе
Про пошук терористичної загрози в Україні

Влада та її церква
Як в Україні встановлюють державну релігію

ВПРИТУЛ

Юрій Макаров
Післямова до різдвяної листівки

13

РІНАТ АХМЕТОВ

Сировинний диктат
Переможені та переможені у війнах олігархів

14

Позбутися конкурента
The Economist: заарештувавши лідера опозиції за непереконливими обвинуваченнями, Росія впала ще нижче

18

Немає ради
Фанатизм і дискримінація витісняють християн з арабських країн

20

Судний тиждень Судану
Про прецедент перегляду недолугих постколоніальних кордонів на найбіднішому континенті

22

Завоювати довіру
Якою насправді має бути судова реформа – досвід Грузії

24

Євросоюз перерозподіляє пріоритети
Французький політолог і вчений-географ Мішель Фуше про євроінтеграційні шанси України, переваги стратегії soft power та Європу в нових кордонах

26

Шенгенський рекет
Як заробляють на українцях чеські корупціонери

30

Тихий Дон
Як влада приборкує Донецький національний університет

34

В'ячеслав Брюховецький
про дебілізацію освіти

36

Зв'язкова поколінь
Світлої пам'яті Михайлини Коцюбинської

38

Де починається Закарпаття
Ужгородські археологи спростовують міф угорського державотворення

40

Обличчям до Сходу
Деміфологізація: у складі структур ООН у Східній Україні було лише 10–20% вихідців із Галичини та Волині

44

Пострах нацизму
Вивчаючи донесення гітлерівців: ставлення нацистів до української національної інтелігенції, церкви та ООН збігається з радянською та кремлівською пропагандою, в руслі якої працює нинішня влада

48

Телегероїн
Про серіальну залежність пострадянських країн

50

Метаморфози Фоззі
Олександр Сидоренко про цинічний Харків, футбольний талант, нелюбов до презентацій та старість у Івано-Франківську

54

Чарівна шухляда
10 років тому з'явився сайт, який змінив уявлення про інформацію та доступ до неї

60

Шляхетні мудири
Подорож замками Тернопілля

62

НАВИГАТОР

Тиждень

№2 (167) 14–20.01.2011
Засновник ЕСЕМ Медіа ГмбХ
Видавець ТОВ «Український Тиждень»
Головний редактор Сергій Литвиненко
Заступник головного редактора Наталя Петринська
Оглядачі Юрій Макаров, Дмитро Вовнянко
Редактори Анатолій Астаф'єв, Жанна Безп'ячук, Дмитро Іубенко, В'ячеслав Дарлінянц, Роман Кабачий, Ігор Кручик, Андрій Лаврик
Журналісти Богдан Буткевич, Інна Загородня, Аліна Пастухова, Олена Чекан

Відповідальний секретар Віталій Столига
Арт-директор Андрій Ермоленко
Дизайнери Ганна Ермакова, Тимофій Молодчиков
Художник Павло Ніц
Більд-редакція Олександр Чекмєнов, Валентина Бутенко
Фотограф Андрій Ломакін
Кольорокоректор Олена Шовкопляс
Літературні редактори Лариса Мінченко, Марина Петрова
Коректори Росіна Ларіна, Ірина Павленко
Контент-редактор сайта Таня Овчар
Генеральний директор Микола Шейко

Фінансовий директор Андрій Решетник
Директор зі збуту Олександр Грищенко
Директор з реклами Олена Андрєєва
e-mail: andreeva@ut.net.ua
тел.: 067 407-10-89
Відділ промо та маркетингу Ганна Кашейда
Голова редакційної ради Роман Цуприк
Видається з 2.11.2007 р.
Свідчення про державну реєстрацію КВ №13005-1889Р від 13.08.2007 р.
Адреса для листування 03067, Київ, а/с №2
Адреса редакції та видавця 03067, Київ, Машинобудівна, 37

E-mail: office@ut.net.ua.
Тел.: (044) 351-13-00
Друк ТОВ «НОВИЙ ДРУК», Київ, вул. Магнітогорська, 1
Свідчення суб'єкта видавничої справи ДК №1447 від 28.07.2003 р.
№ зам. 113078
Наклад 31 100
Номер підписано до друку 12.01.2011 р.
Виходить щоп'ятниці.
Розповсюджується в роздрібній торгівлі та за передплатою.
Ціна договірна. Передплатний індекс 99319

НА ЧАСІ | ФОТО СІДНІА

Австралійський потоп

На Зеленому континенті тисячі людей потерпають від найсильнішої за останні 100 років повені. Загинуло 11 осіб, зокрема двоє дітей, понад 70 пропало безвісти. Влада евакуює населення. У вівторок через потужні повені на північному сході Австралії розпочалася евакуація третього за величиною міста Брісбен (населення – близько 2 млн осіб). Частина мешканців уже виїхали, але дехто наполегливо відмовляється залишати будинки, побоюючись мародерства. Вода стрімко прибуває. Затоплену територію захоплюють небезпечні тварини – отруйні змії та крокодили. Стихійне лихо спричинив тропічний шторм Таша. Вода стала прибувати напередодні 11 січня й затопила сотні кілометрів прибережної лінії, від цивілізації відрізано понад 20 міст. Найбільше постраждало місто Тувумба, де каламутні потоки води змивали машини й виривали з корінням дерева. Щоб урятуватися, людям доводилося залазити на дахи будинків. Повінь супроводжується сильним шквалистим вітром, що перешкоджає застосуванню телікоптерів, – до підтоплених будинків рятувальникам доводиться плисти бурхливими потоками, ризикуючи життям.

Фото: AP

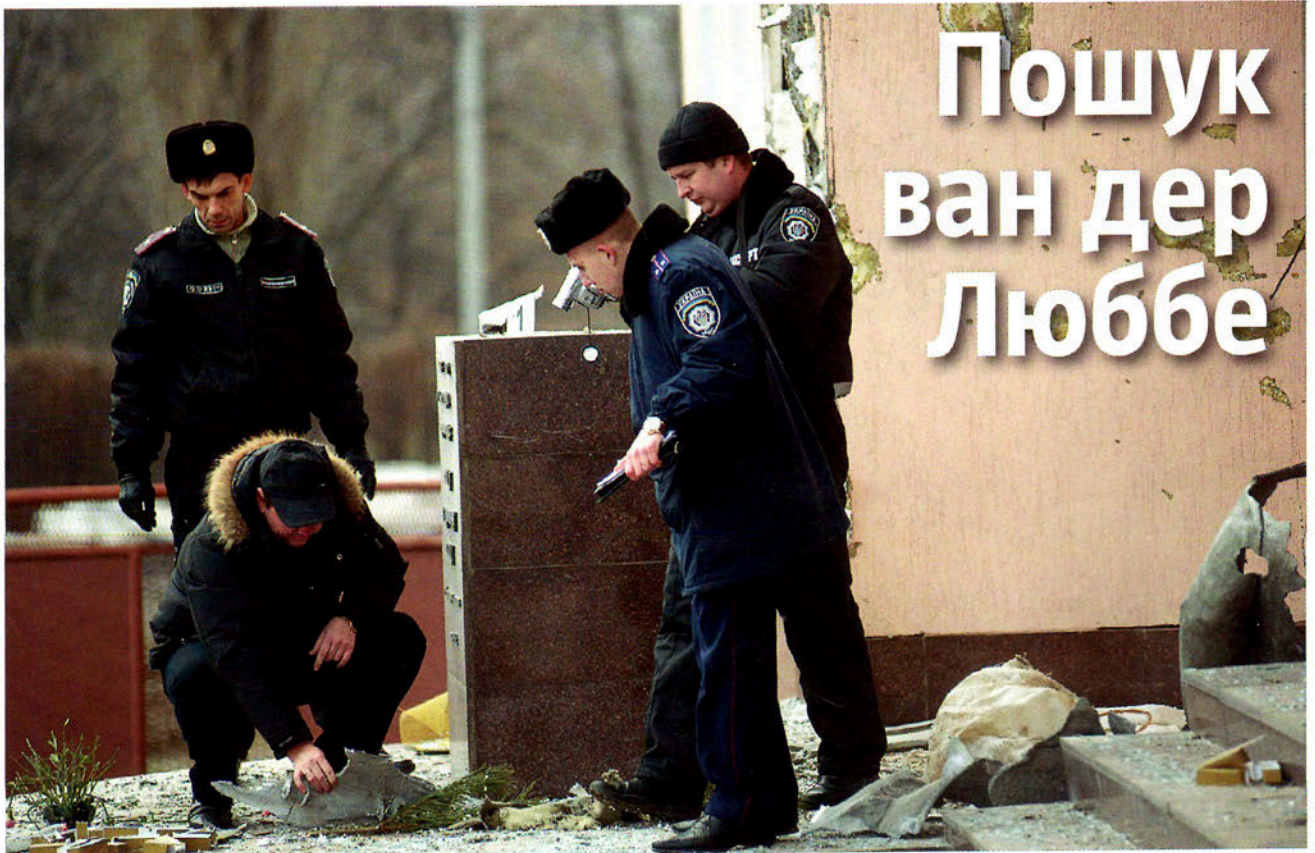
6 січня
Дві бомби вибухнули у двох адміністративних будівлях американського штату Меріленд. Є поранені

7 січня
Православні відзначали Різдво Христове

8 січня
Трьох людей убив і стільки само поранив 33-річний чоловік в одному із сіл на Миколаївщині

Пошук ван дер Люббе

Автор:
Ростислав
Павленко

27 лютого 1933 року було підпалено німецький Рейхстаг. Підпал вчинив голландський піроманіяк, колишній «незалежний комуніст» Марінус ван дер Люббе. Однак до суду крім нього за наполяганням виконавчої влади на чолі з Адольфом Гітлером було притягнуто лідера парламентської фракції Компартії Німеччини Ернста Торглера і трьох болгарських комуністів. Суд був публічним, відбувався у вересні – грудні 1933-го. Було доведено провину лише ван дер Люббе. Підпал став офіційним виправданням ухвалення декрету «Про захист народу і держави», яким фактично скасовувалися громадянські права та свободи. Було заборонено Компартію, мандати якої, здобуті на виборах 5 березня, відійшли нацистам, що отримали всю повноту влади. Наслідки відомі.

4–16 вересня 1999 року Росія і весь світ були шоковані зухвалими й жорстокими підривами житлових будинків у Москві та інших містах. Війна в Чечні виглядає вже не як безглузде посилення на смерть російських вояків і катастрофа в маленькій кавказькій республіці, а як війна справедлива, проти жорстокого ворога. 22 вересня 1999-го в Рязані у під'їзді одного з будинків виявлено мішки з підозрілою речовиною. Знайдено вибухівку. Порушено кримінальну справу щодо «замаху на тероризм». Російська влада рапортує про успіхи, але вже 24 вересня ФСБ заявляє, що проводила «навчання», тема заминається. Вибухи також припиняються. Натомість воєнна операція в Чечні розгортається, а прем'єр Путін 31 грудня стає в.о. президента, щоб у 2000 році бути обраним абсолютною більшістю голосів.

Тиждень
в історії

14 січня 1991 року

У Вільнюсі вночі загони спецназу СРСР взяли штурмом телевежу. Під час опору загинуло 14 осіб

15 січня 2001 року

Запрацював сайт «Вікіпедії», всесвітньої багатомовної безплатної веб-енциклопедії

16 січня 1969 року

Чеський студент Ян Палах здійснив самоспалення в Празі на знак протесту проти вторгнення СРСР

9 січня

Поблизу міста Урмія (Іран) під час екстреної посадки розбився Boeing-727. 77 людей загинули, 27 поранені

10 січня

У суді оголосили обвинувачення екс-депутату ВР Віктору Лозінському. Йому закидають убивство людини

11 січня

Невідомий словістив про замінування Верховної Ради України. Інформація виявилася хибною

12 січня

Верховна Рада відмовилася ввести обов'язкове декларування високопосадовцями своїх витрат

20 серпня 2004 року на Троєщинському ринку в Києві лунають вибухи. Правоохоронці затримують особу, яка має при собі... партійний квиток однієї з правочентристських політсил. ЗМІ починають говорити про націоналістичну загрозу. У вересні в кампанії провладного кандидата Януковича на перший план виходить не реклама «економічного зростання і соціальних здобутків», а теми, які сіють розбрат у суспільстві: поділ України на три сорти, спекулювання питаннями мови, релігії, історії.

1 січня 2011 року в Запоріжжі невідомі підірвали пам'ятник Сталіну, який стояв на території об'єкту КПУ. Від вибуху постраждав також охоронець. Практично відразу міліція схопила представників ВО «Свобода», але не змогла довести їхню причетність до вибуху. Почалися масові затримання представників організації «Тризуб» із повідомленнями про вилучення в них зброї тощо. У тональності провладних коментарів знову зазвучала нотка про «тероризм». Слідство офіційно триває, однак можна очікувати швидких результатів. ЗМІ вже наводили відомості про те, як нинішній міністр Могильов міг проводити затримання «для звіту», «під дату».

Після невдалої спроби 2004 року, коли тема тероризму, започаткована троєщинськими вибухами, закінчилася фарсом «ясного теракту», використовувати її як виправдання «жорстких дій» в Україні не наважувались. Однак це не означає, що навколо влади немає охочих радників, яким шкода відмовлятися від заманливих сценаріїв.

Передчуваючи неспокійний рік, упродовж якого стандарти життя значно знизяться і буде ухвалено цілу низку непопулярних рішень, влада намагається відбити в громадян бажання протестувати. З цим можуть бути пов'язані й затримання активістів «податкового Майдану», і кримінальні справи проти представників опозиції. Якщо ж до цієї палітри додасться ще й мазок «тероризму», керівництво країни почуватиметься вправі не оглядатися на думку навіть міжнародних організацій, мовляв, українська влада також є жертвою «синдрому 9-11», тож і намагається протистояти терористичній загрозі.

Пошук терористичної загрози в нашій країні виглядав би смішно, якби це не стосувалося життя і долі конкретних людей, які потрапляють під прес державної машини.

Тривоги Європи

Комісар ЄС із питань розширення і європейської політики сусідства Штефан Фюле під час свого візиту до Києва 10–11 січня публічно визнав, що в Україні застосовується вибіркова юстиція щодо політичних опонентів чинної влади. «Я ще раз хочу сказати про потребу забезпечення того, щоб кримінальне законодавство не використовувалося в політичних цілях і

щоб принципи чесного, справедливого й незалежного правового процесу цілковито дотримувалися», – наголосив єврокомісар. Штефан Фюле також стурбований тиском на громадянське суспільство та звуженням політичного плюралізму в Україні. Віктор Янукович, своєю чергою, запевняв його, що вибіркової юстиції насправді немає, а Микола Азаров переконував, що має намір вже 2011 року завершити переговори з ЄС щодо угоди про асоціацію, включаючи створення зони вільної торгівлі.

Персональна пастка

Кілька правових пасток містить Закон «Про захист персональних даних», що набрав чинності з 1 січня. Правозахисники вже висловили побоювання, що він може штовхнути Україну до згортання свободи слова. У ст. 1 цього документа законодавець нібито зробив для ЗМІ виняток, зазначивши, що його дія не поширюється на діяльність журналістів зі «створення баз персональних даних та обробки персональних даних у цих базах». У ст. 2 говориться, що під «обробкою» персональних даних мається на увазі також їх поширення. Однак у ст. 14 зазначено, що поширення персональних даних припустиме лише зі згоди їхнього суб'єкта, тобто особи, про яку ці дані зібрано. Така розмитість дозволить судам застосовувати норми закону вибірково і, залежно від політичної кон'юнктури, забороняти ЗМІ поширювати інформацію, наприклад, про бізнес і нерухомість того чи іншого державного діяча.

ФОТО: УНАІ, ОЛЕКСАНДР ЧЕРМЕНЬОВ

17 січня 1921 року

У Відні створено Український вільний університет (УВУ), невдовзі переведений до Праги

18 січня 1996 року

Поява нового виду носія інформації – DVD. Спершу на DVD було видано програмне забезпечення

19 січня 1946 року

Українці, які служили у Війську Польському, створили Союз українців у Великій Британії

20 січня 1946 року

У США засновано Центральну розвідувальну групу (згодом управління) – ЦРУ

1,5 млрд грн

просить додатково Генпрокуратура України. У відомстві твердять, що виділених 2,2 млрд грн не вистачить на фінансування витрат у 2011 році

80 млн грн

неефективно використали МВС і СБУ на забезпечення громадського порядку, гарантування безпеки та заходи з протидії терористичній діяльності під час проведення Євро-2012

\$264 за 1 тис. кубометрів

становитиме ціна імпортного газу для України в першому кварталі 2011 року. Донедавна газ коштував \$253 за 1 тис. кубометрів

5 ОБЛИЧ

ВАДИМ КОЛЕСНІЧЕНКО

ворогує

Регіонал звернувся до ГПУ з приводу рішення Львівської облради проводити заходи виключно українською мовою. Мовляв, таким чином рада розпалює ворожнечу.

АРХІЄПІСКОП ПАВЛО

про засоби пересування

«Його Блаженству <...> треба було б мати ще кращу машину», — заявив він, коментуючи критику на адресу митрополита Володимира, котрий їздить на лімузині.

ОЛЕГ АХТИРСЬКИЙ

під слідством

Проти коменданта наметового містечка «податкового Майдану» порушено справу. Йому закидають пошкодження плитки під час антиподаткових протестів.

АРНОЛЬД ШВАРЦЕНЕГЕР

їде

Відомий американський кіноактор оголосив про намір залишити посаду губернатора штату Каліфорнія. Після звільнення обіцяє захищати довкілля.

СЕРГІЙ МАВРОДІ

взявся за старе

Засновник сумнозвісного МММ повідомив про створення нової фінансової піраміди — МММ-2011. Обіцяє 20% прибутку щомісяця.

ТРАГЕДІЯ

Тусонська бійня

У США намагалися застрелити конгресмена

8 січня в місті Тусон (США) 22-річний Джаред Лофнер вчинив стрілянину під час зустрічі конгресменки Габріель Гіффордс із виборцями. У результаті жінка дістала тяжке поранення голови. Шестеро загинули: 63-річний окружний суддя Джон Ролл, 76-річний пастор Дорван Стоддарт, 30-річний директор програм соціальної допомоги Гейб Циммерман, 76-річна Дортен Мюррей, 79-річний Філіс Шек та 9-річна Христіна Тейлор-Грін. Поранено, за різними даними, від 11 до 14 осіб.

Шериф Кларенс Дупнік повідомив, що коли нападник перезаряджав зброю, то якась жінка вихопила в нього обойму. Лофнеру все ж таки вдалося скористатися іншою обоймою, однак зброя дала осічку, і його скрутили двоє чоловіків. За словами шерифа, якби не це, жертв могло бути ще більше.

Федеральна прокуратура вже висунула Лофнеру звинувачення за кількома пунктами. Якщо його провини буде доведено, нападникові може загрозувати страта. Перевіряються дані про наявність у злочинця спільника й належність до воєнізованого радикального угруповання. На думку деяких фахівців, Джаред Лофнер страждає на паранюю.

НОВОВВЕДЕННЯ

ЗАКОНОДАВЧІ ГРАБЛІ

Податковий кодекс України

Суттєво розширює права податкових органів, наприклад, легалізує так звані оперативні перевірки

Нова редакція Бюджетного кодексу

Нова схема розподілу бюджетних коштів, яка, на думку експертів, ускладнить роботу Мінфіну: доведеться замість 700 бюджетів, що існували до цього часу, розрахувати 12 тис. бюджетів, передбачених новим кодексом

Закон «Про захист персональних даних»

Деякі його положення можуть бути використані для тиску на ЗМІ

на 160 грн

на місяць збільшаться витрати кожного домогосподарства на житлово-комунальні платежі внаслідок уведення нових тарифів на послуги ЖКХ, – НФПУ

10-те місце

посідає українська Прем'єр-ліга в рейтингу найкращих футбольних ліг 2010 року за версією Міжнародної федерації футбольної історії й статистики (IFFHS)

З 1 січня 2011 року набрали чинності 28 нових законів та 18 постанов Верховної Ради. Від переважної частини з них більше проблем, ніж користі

Закон «Про державний бюджет на 2011 рік»

Незважаючи на обіцянки влади зменшити витрати на себе, Законом про «Державний бюджет на 2011 рік» вони були збільшені

Закон «Про внесення зміни до статті 2 Закону України «Про тимчасову заборону стягнення з громадян України пені за несвоєчасне внесення плати за житлово-комунальні послуги»

З українців, які невчасно оплачують житлово-комунальні послуги, стягуватимуть пеню. Найбільше постраждають незахищені верстви населення. Розмір пені становить 0,01% за день просрочення

КОРОТКО

Виші привчають до корупції

Міносвіти хоче скоротити держзамовлення у вищих навчальних закладах. Віце-спікер парламенту Микола Томенко повідомив, що відомство Табачника звернулося до керівників вишів про необхідність зменшити держзамовлення на підготовку бакалаврів порівняно з 2010 роком на 42%, а спеціалістів – на 10%. Скорочення замовлення може призвести до чергового сплеску корупції оскільки, ректори за хабарі намагатимуться залишити держзамовлення (можливість отримувати хабарі від абітурієнтів) для свого навчального закладу.

Міліція взялася за письменницю

Лауреатка Шевченківської премії Марія Матіос заявляє про політичне переслідування з боку правоохоронців. У грудні міліціонери за дорученням ГПУ розшукували письменницю з приводу її книжки «Вирвані сторінки з автобіографії». У МВС спростовують переслідування, наполягаючи, що проводять перевірку за зверненням до ГПУ депутата від КПУ Петра Цибенка з метою надання «правової оцінки висловлюванням», які допускає авторка у своєму тексті щодо пам'ятників радянським воїнам.

Бандитам волю

Влада вкотре довела: якщо для неї ти свій, то можна все. Вищий спеціалізований суд з розгляду цивільних і кримінальних справ, який очолює нардеп-сумісник від Партії регіонів Леонід Фесенко, повідомив, що сина депутата-регіонала Сергія Демішкана, обвинувачуваного в убивстві та викраденні людини, випустили законно під підписку про невиїзд. Депутатського сина звинувачують у викраденні та вбивстві людини.

Валютний ринок лихоманить

На початку січня на готівковому валютному ринку курс продажу долара США перевищив знакову позначку – 8 UAH/USD (офіційний курсовий прогноз на 2011 рік – 7,95 UAH/USD). З метою стабілізації ситуації на міжбанківському ринку НБУ має намір у I кварталі здійснювати інтервенції за єдиним курсом. На кінець першого півріччя 2010-го обсяг зовнішнього боргу, який має бути погашений/реструктурований до 1 липня 2011-го, сягнув \$42,1 млрд. Експерти вважають, що НБУ вдасться запобігти різкій девальвації гривні, однак курсових спекуляцій не уникнути.

Пільги для обраних

Вищий адміністративний суд повернув до життя фірму «Лівела», яка «прославилася» тим, що ввозила в Україну нафтопродукти без сплати податків. Життя такому вигідному бізнесу дало рішення суду Кременчука, згідно з яким «Лівелі» ще 2004-го було дозволено ввозити в нашу країну товари на підставі закону про іноземні інвестиції від 1992 року (скасованого в 2000-му). Через бізнес «Лівелі» лише держбюджет-2010 недоотримав 3 млрд грн.

ФОТО: УЯНІН, АНДРІЙ ПОМАХІН, REUTERS
ІНФОГРАФІКА: ПІВЛІО ПІЛ

Влада та її церква

Відкрито надаючи преференції Московському патріархату, влада порушує міжконфесійний баланс в Україні і по-суті встановлює державну релігію

Автор:
Олександр
Крамар

Можна по-різному ставитись до релігії та церкви, але не можна ігнорувати того факту, що в основі сучасної європейської цивілізації лежить саме віротерпимість, без якої комфортне співжиття в поліконфесійному суспільстві неможливе. Ситуація, яка складається в Україні у відносинах між чинною владою та церквою, викликає занепокоєння.

Напередодні православного Різдва керманічі двох найбільших українських церков східного обряду – УПЦ КП та УГКЦ – оприлюднили низку заяв, зміст яких зводиться до

застереження влади від систематичного втручання у церковне життя на користь УПЦ Московського патріархату. Патріарх Київський і всієї Руси-України Філарет 30 грудня заявив про втілення «масштабного плану з розвалу та знищення Київського патріархату», який (план. – Ред.) «розроблений у Москві та запропонований Московським патріархом Кірілом і його підлеглими для реалізації в Україні». 5 січня Філарет разом із главою УГКЦ Любомиром Гузаром виступили із заявою проти намірів змінити статус головної християнської святині країни – «Софії Київ-

ської», оскільки вбачають у цьому спробу передати храм УПЦ МП. А 5 та 6 січня Львівська і Тернопільська міськради направили президентові звернення, в яких закликали Януковича не допускати преференцій для УПЦ МП з боку влади.

«РЕЛІГІЙНЕ РОЗМАЙТТЯ»

Наприкінці 2010 року низка ЗМІ повідомили, що 22 грудня на засіданні Гуманітарної ради при президентові обговорювалося питання щодо передачі собору «Софія Київська» заповіднику «Києво-Печерська лавра», над яким фактично домінує Московський патріархат. Ганна Гер-

ман тоді заявила, що це все «спекуляції, перекручена інформація, свідоме чи несвідоме введення в оману суспільства». Проте Синод УПЦ МП підтвердив побоювання Філарета та Гузара, створивши спеціальну комісію зі «святкування 1000-літнього ювілею Софійського собору». Днями ж прес-секретар предстоителя УПЦ МП протоієрей Георгій Коваленко повідомив, що УПЦ МП звертатиметься до держави з проханням надати дозвіл на проведення богослужіння в Софії Київській.

Ці події стали продовженням історії піврічної давнини. У червні 2010 року глава УПЦ МП Володимир уже ставив перед державним керівництвом питання про проведення богослужінь УПЦ МП у Софії Київській. Натомість Патріарх Філарет заявив, що УПЦ КП виступає за надання права здійснювати богослужіння на території Софійського собору в Києві, але по черзі представниками різних православних конфесій. За словами глави Київського патріархату, тоді на відповідну пропозицію так і «не було видимої реакції» Банкової. «Видимою» вона стала лише зараз.

Державне сприяння одній із конфесій значно активізувалося в другій половині 2010 року. Судячи з останніх повідомлень ЗМІ та відповідно до інформації **Тижня**, на черзі «добро» на офіційне привласнення Московським патріархатом Києво-Печерської лаври, Херсонського заповідника, території Десятинної церкви (днями в КМДА **Тижню** підтвердили, що на місці Десятинки споруджуватиме церкву МП), зведення, за активної державної підтримки, найвищого в Європі собору УПЦ МП у Києві і менших храмів у регіонах.

Упродовж минулого року всі альтернативні Московському патріархату християнські конфесії скаржилися на ті чи інші утиски, яких вони зазнавали з боку тогочасного МП. 30 липня 2010-го Патріарх Філарет звернувся до президента і міністра внутрішніх справ з проханням з'ясувати питання щодо фактів перешкоджання участі прихожан УПЦ КП у Хресній ході з нагоди Дня хрещення Русі. Приводом стало те, що «під тиском невідомих

осіб» перевізники почали масово відмовлятися від транспортування прочан, а «у приватних розмовах свої дії пояснювали погрозами правоохоронців відібрати ліцензії на здійснення перевезень та створити інші перешкоди у діяльності». Не змогли дістатися Києва або виїхати з пунктів відправлення автобуси з Чернівецької та Тернопільської областей, Харкова, Одеси, чинилися перешкоди виїзду автобусів

ПОСТАВИЛИ ПЕРЕД ФАКТОМ. УПЦ МП отримала в подарунок новозведений великий Свято-Преображенський собор на Теремках (Київ), призначений для УАПЦ. Спонсор будівництва – бізнесмен Ігор Лисов – вступив до ПР, а невдовзі поставив релігійну громаду перед фактом: або перейти до Московського патріархату, або втратити храм

з Вінницької, Дніпропетровської, Львівської, Рівненської, Сумської та інших областей. Причому місцева влада виділяла кошти на перевезення прочан Московського патріархату до місць богослужінь глави РПЦ Кіріла в Одесі та Дніпропетровську.

2–9 вересня 2010 року Синод єпископів УГКЦ закликав Януковича не допустити розпалювання в Україні релігійної ворожнечі, міжконфесійної нетолерантності та обмеження конституційних прав громадян за ознаками релігійних переконань. 13 вересня глава УГКЦ кардинал Любомир Гузар від імені Синоду УГКЦ звернувся до президента з проханням втрутитися у конфлікт між УГКЦ і митрополитом Одеським та Ізмайльським УПЦ МП Агафангелом, оскільки останній блокував початок будівництва храму для греко-католиків в Одесі, виправдовуючи це тим, що «більшість жителів Одеси є віруючими Української православної церкви». Показово, що Ганна Герман від імені Адміністрації президента тоді заявила, що «це питання міжконфесійних відносин, і вирішувати, чи потрібен той чи інший храм, повинні представники конфесій. Вони краще знають, скільки віруючих є в певному регіоні».

7 листопада 2010 року відбулася спроба захоплення хра-

му Преображення Господнього УГКЦ у місті Чорткові. За допомогою 50 молодиків, що прийшли зі Львова, храм намагалася захопити відлучена від УГКЦ четвірка отців-василіян (це так звані підгорецькі отці, або група Догнала, які 2008-го нібито таємно були висвячені на єпископів). Атаку відбили, проте сама «акція» свідчить, на думку ректора Дрогобицької семінарії УГКЦ о. Мирона Бендика, про спроби здійснити розкол зсередини УГКЦ, з подальшим прилученням «розкольників» до РПЦ.

21 жовтня на сесії Сімферопольської міськради Кримській єпархії УПЦ КП було відмовлено у видачі дозволу на розробку проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки під будівництво собору. Тоді у спілкуванні з журналістами мер Сімферополя Геннадій Бабенко зауважив, що віроповідання є «тонкою справою, і депутати, голосуючи з цього питання, керувалися своїми віропереконаннями».

Представники УПЦ КП неодноразово заявляли, що на духовенство церков УПЦ КП чиниться тиск із метою змусити священників та архієреїв перейти під юрисдикцію УПЦ МП. У згаданому вище зверненні від 30 грудня Патріарх Філарет стверджує, що надісланий до України для підготовки візиту Кіріла навесні 2010-го митрополит Лларіон «шукав тих, кого можна було би виманити з Київського патріархату. За його власним зізнанням, він намагався схилити до зради покійного митрополита Львівського Андрія, але цей план провалився». Патріарх Філарет наполягає, що в окремих єпархіях очолюваної ним церкви на сьогодні через «співбесіди», на яких їм «пропонували» перейти під юрисдикцію МП, пройшли до 70% священників, причому «до всіх цих подій безпосередньо причетні представники органів місцевої влади, а одночасність і скоординованість дій свідчить про те, що вони мають підтримку і зі столичних кабінетів».

Минулого року прокотилася хвиля рейдерських захоплень храмів Київського патріархату. Зокрема, на Київщині таємно, але швидко (за два тижні) в

жовтні 2010-го було зареєстровано зміни до статутів трьох парафій Київського Патріархату – в місті Макарові, в селах Ясногородка та Маковище Макарівського району. 26 грудня в селі Ружки Таращанського району було спровоковано протистояння із активним залученням правоохоронців. Міліція оточила храм, «охороняючи» його від пастви, а звільнити підступи до нього їй довелося лише після того, як більшість прихожан одноставно проголосувала за підпорядкування Київському патріархату.

«ПОМАЗАННЯ НА ЦАРСТВО»

В умовах наростання міжконфесійної напруженості Віктор Янукович, як гарант конституційних прав усіх українських громадян незалежно від віросповідання, уже майже рік демонстративно ігнорує не лише «розкольніцького» Патріарха УПЦ КП Філарета, а й глав інших, визнаних у церковному світі конфесій. Наприклад, члени Всеукраїнської ради церков і релігійних організацій, яка діє з 1996 року і включає в себе представників понад 95% релігійних громад України, на своєму засіданні 4 листопада 2010 року відзначили, що на всі письмові пропозиції з їхнього боку щодо організації зустрічі з Януковичем від Адміністрації президента досі отримана лише одна відповідь: «це питання опрацьовується». На наступному засіданні, 16 грудня, члени Ради висловили занепокоєння з приводу ліквідації та розпорощення функцій Держкомнацрелігій серед інших органів виконавчої влади, назвавши це рішення «кроком, який зашкодить суспільній згоді та державно-церковному діалогу». Проте на їхнє звернення Банкова відповіла досить оригінально – обговоренням на засіданні Гуманітарної ради скандальної ініціативи про перепідпорядкування Софії Київської.

З допомогою засобів масової інформації у свідомості українців утверджується думка, що Кіріл є зверхником, ідеологом та натхненником не лише Російської православної церкви, а Православної церкви мало не у вселенському масштабі. Зокрема, під час літнього візиту Кіріла патріарха хроніка була

У листопаді 2010 року, за зверненням митрополита Володимира, прем'єр Микола Азаров двічі давав доручення щодо виділення квоти на вивіз зерна для російської компанії

ЗА ДЕРЖАВНІ ГРОШІ. У Херсонській області державним коштом (1,54 млн грн) у 2011-му планують добудувати Свято-Андріївський кафедральний собор УПЦ МП у Новій Каховці

обов'язковою для кожного випуску теленовин. Перший Національний провів трансляцію наживо як мінімум п'яти очолюваних Кірілом богослужінь, ігноруючи заходи інших церковних ієрархів. Такий підхід державних ЗМІ не можна розглядати поза контекстом, адже патріарх Кіріл неодноразово називав сам факт розпаду «Отечества» трагічним.

Втім, ще більше запитань з приводу того, чиї інтереси – України чи Московського Патріархату – відстоює Віктор Янукович, викликало нагородження орденом князя Ярослава Мудрого V ступеня одного з апологетів ідеї «Русского міра» та лідерів українофобського крила УПЦ МП, митрополита Одеського та Ізмайльського Агафангела. Причому зроблено це було з нагоди... Дня незалежності, незадовго до якого прес-служба Одеської єпархії оприлюднила звернення до президента із закликом покінчити із розкольніками в Україні за так званим болгарським, тобто силовим, сценарієм. Неадекватність цієї заяви змусила тоді дистанціюватися від неї навіть прес-службу митрополита Володимира, однак глава держави вирішив, що її автор заслугує на винагороду.

А проте, поширення впливу Московського патріархату в

Україні загрожує не лише іншим конфесіям та згоді між ними. У 2008–2010 роках у соціальної політиці РПЦ стався консервативний поворот, і у внутрішніх документах російської церкви про права людини, економічну політику, державне будівництво фактично пропагується ідеологія «самодержавіє – православіє – народність». Кірілова доктрина «Русского міра» цілком логічно передбачає екстраполювання відповідних поглядів на всі країни, що ним охоплені.

В Україні їхнім глашатаєм, схоже, став нардеп-регіонал Вадим Колесніченко. Ним було зареєстровано у Верховній Раді проект Декларації «Про гідність, свободу і права людини», зміст якої повторює доктрину РПЦ і зводиться до того, що «права людини не можуть бути вищими за цінності духовного світу». Стверджуючи, що тлумачення прав людини як вищих та універсальних основ суспільного життя є «неприпустимим і небезпечним», представник провладної партії фактично пропонує за основу суспільного життя українців ідеологію Російської православної церкви. Фактично пропонується переглянути базові права людини (оскільки поставлено під сумнів їхня цінність), а разом із цим і наявну законодавчо-правову базу аж до Конституції.

Зростання впливу Московського патріархату, яке відбувається за активного адміністративного сприяння з боку влади, свідомий український загал не може ігнорувати. Це вже боротьба не юрисдикцій, а ідентичностей. Очолювана Кірілом церква готова за російським зразком ідейно обґрунтовувати й активно пропагувати «Богом даність» цієї влади і відповідними гаслами сприяти наступу на громадянські права. Завдання свідомого українського загалу – протидіяти цьому на всіх можливих рівнях, наголошуючи на пріоритетності завдання відокремлення держави від церкви та відсторонення зовнішніх «гравців» від участі у міжконфесійних відносинах в Україні, з тим, щоби конфесійний чинник не став каталізатором міжрегіонального і громадянського протистояння. ■

Післямова до різдвяної листівки

Після закінчення новорічних свят щоразу виникає завдання: відсортувати купу листівок, вирішити, що можна безболісно викинути, а що залишити для тривалого зберігання на пам'ять. Журналістові ж додається ще одне: що робити з офіційними привітаннями, підсумковими статтями, аналітичними звітами, оприлюдненими в різних ЗМІ, – що в кошик, а що в архів?

З цієї сили-силенної текстів я хочу зупинитися на двох цитатах (перепрошую, якщо вони здадуться задвогими).

«...Економічна криза – це наслідок іншої, духовної кризи. Диспропорція між споживанням і виробництвом є не лише економічною категорією, а й передусім показником духовного надломлю, ознакою моральної кризи, яка зачепила як владу, так і народ. Влада не змогла поводитися відповідально перед народом, не могла чи не хотіла говорити з ним мовою правди, пропагувала хибні ідеали, сприяла корупції, її єдиною метою було саме володіння владою (...) З іншого боку – ми, народ, діяли безвідповідально. Ми обожнювали багатство, шукали ситого та спокійного життя, не гребували обманом та легкого наживою. Нас не турбувало, що діється зі світом і з нашою країною (...) Суть духовної кризи полягає у відсутності сенсу життя й концентрації людини на одномірному сьогоднішньому, на його егоцентричному інстинкті. Це сьогоднішня без майбутнього, без ідеалів і мрії. Сьогоднішня, приречена на нудьгу й монотонність. Це перетворення життя на часовий проміжок між двома подіями: народженням та смертю, з одним лише невідомим – скільки часу мине між ними. У такій перспективі безцільне завжди змагається з беззмисловим, а в результаті завжди перемагає трагічне».

Це – з відозви до народу Священного синоду Грецької православної церкви, оприлюдненої напередодні Нового року. А ось інший шматок, із різдвяного вітання Володимира, Митрополита Київського і всієї України, Предстоятеля Української православної церкви:

«...Минулого року ми були облагодіяні (...) відвіданням Віфлеємської ікони Богородиці з міста Різдва Христового, святині руського зарубіжжя ікони Божої Матері «Курської-Корінної», а також дорогої серцю кожного християнина чудотворної ікони «Уміленіє», пов'язаної з іменем відомого подвиж-

ника та угодника Божого преподобного Серафима, Саровського чудотворця. (...) З духовною радістю зазначаємо, що новообраний Президент України своє служіння державі розпочав з молитви і благословення у стінах Святої Києво-Печерської Лаври. Віримо, що такий добрий початок сприятиме розвитку церковно-державних відносин на благо народу України, що буде підтверджено добрими справами, відродженням благочестивих традицій і підвищенням рівня суспільної моралі». Відчуваєте різницю? Що з цього написано, так би мовити, кров'ю серця, а що – чорнилом та елсеєм? Я не піддаю сумніву важливість для віруючого «гастролей» тих чи інших святинь із Єрусалима, Нью-Йорка та Нижегородської області. Вочевидь, в одному ряду за значенням розглядається й поява на службі Божій чинного президента – що ж, Його превелебності видніше. Але, даруйте, це все, що мав сказати своїм духовним чадам пастир, підбиваючи підсумки за звітний період? Усе, чим він намагався їх підбадьорити, на що хотів звернути увагу, від чого бажав застерегти?

Скажу відверто, коли я вперше відвідав Грецію, то був спантеличений демонстративною побожністю місцевих мешканців. Це коли йде собі вулицею дорослий, сучасно вдягнений чоловік і раптом зупиняється й починає хреститися кудись у повітря – виявляється, там у глибині кварталу, де за будинками стоїть церква. Такий вияв релігійних почуттів тоді здався мені дещо акцентованим і нещирим. Тепер я розумію, на чому ґрунтується повага греків до своєї церкви, попри всі негаразди й навіть фінансові скандали, яких там теж не бракує.

Чому в їхніх церквах повно в свята й у будні. Чому там нікому не спаде на думку зробити зауваження жінці, яка зайшла до храму без хустки. Тому що є, виявляється, місяця, де священики розуміють: якщо дві тисячі років тому одному чоловікові – значна частина людства вважає його Богом – вдалося знайти єдині правильні слова, це не позбавляє в подальшому його слухачів від обов'язку звертатися до вірних нормальною людською мовою й говорити про головне. Це, даруйте, мінімум мінімуму. Навіть не знаю, чи варто нагадувати про максимум: «Коли я говорю мовами людськими й ангольськими, та любови не маю, то став я як мідь та дзвінка або бубон гудячий!» (1 Кор. 13:1) ■

В ОДНОМУ РЯДУ ЗНАЧИМИХ ПОДІЙ З «ГАСТРОЛЯМИ» ІКОН ІЗ НЬЮ-ЙОРКА ЧИ ЄРУСАЛИМА РОЗГЛЯДАЄТЬСЯ Й ПОЯВА НА СЛУЖБІ БОЖІЙ ЯНУКОВИЧА –
ЩО Ж, МИТРОПОЛИТУ ВОЛОДИМИРУ ВИДНІШЕ

нансові скандали, яких там теж не бракує. Чому в їхніх церквах повно в свята й у будні. Чому там нікому не спаде на думку зробити зауваження жінці, яка зайшла до храму без хустки. Тому що є, виявляється, місяця, де священики розуміють: якщо дві тисячі років тому одному чоловікові – значна частина людства вважає його Богом – вдалося знайти єдині правильні слова, це не позбавляє в подальшому його слухачів від обов'язку звертатися до вірних нормальною людською мовою й говорити про головне. Це, даруйте, мінімум мінімуму. Навіть не знаю, чи варто нагадувати про максимум: «Коли я говорю мовами людськими й ангольськими, та любови не маю, то став я як мідь та дзвінка або бубон гудячий!» (1 Кор. 13:1) ■

Автор:
Юрій
Макаров

Сировинний диктат

Контроль над сировиною дає змогу провладним олігархам скуповувати металургійні та хімічні підприємства

Автор:
Іван
Нелюбченко

Минулого року в Україні відбувся масштабний перерозподіл ринків, на яких працюють великі фінансово-промислові групи. Деякі олігархи майже втратили колишній політичний вплив, а їхні економічні позиції посла-

билися, деякі – навпаки. Причому такий перерозподіл був зумовлений не лише зміною влади в країні, а й іншими чинниками, зокрема фінансово-промисловою кризою, браком та подорожчанням сировини для великих підприємств.

HEAVY METAL

У металургії розгорнулися справжні сировинні війни, переможцем із яких вийшов власник компанії «Метінвест» Рінат Ахметов. У 2010-му в усьому світі спостерігався дефіцит залізородної сировини. Загострення ситуації спровокував Китай. «Піднебесній потрібно купувати 50-55 млн тонн залізородної сировини щомісяця.

РІНАТ АХМЕТОВ

НАДБАННЯ

- ММК ім. Ілліча;
- 30,9% Київенерго;
- 24,9% Західенерго;
- 12,5% Крименерго;
- Київський ЦУМ;
- збільшив пакет акцій Донецькгормашу до 50,05%;
- об'єднав ПУМБ та Донгорбанк;
- «34-й канал» (м. Дніпропетровськ);
- геологорозвідувальні компанії «Кераммеханізація» та «Капітал-Сервіс»;
- ТзОВ «Фармація Донбасу» (мережа з більш ніж 120 аптек у шести областях);
- отримав контроль (через ДТЕК) над майном державних вугільних холдингів «Ровенькиантрацит» і «Свердловантрацит», а також орендував майно ДП «Добропіллявугілля», що може свідчити про підготовку до приватизації цих підприємств

ВТРАТИ

Немає

ПЛАНИ НА 2011 РІК

ПРОДАТИ:

- ФК «Іллічівець» (м. Маріуполь)

ПРИДБАТИ:

- Укртелеком;
- держпакети акцій Західенерго, Центренерго, Дніпроенерго, Донбасенерго;
- низку вугільних підприємств;
- низку промислових та інфраструктурних об'єктів у м. Києві;
- МАУ

ДМИТРО ФІРТАШ

НАДБАННЯ

- 90% хімкомбінату «Стирол» (м. Горлівка);
- закріпив контроль Іршанським і Вільногорським ГЗК;
- повернув 12,1 млрд м³ природного газу, вилученого державою в лютому 2008-го;
- люди Фірташа очолили Запорізький титаномагнієвий комбінат і Сумхімпром;
- установив оперативний контроль над Укртрансгазом та Укргазвидобутком;
- зберіг контроль над газорозподільними мережами 20 обл-і міськгазів;
- поновив у судах права на угорську енергетичну компанію Emfes

ВТРАТИ

Немає

ПЛАНИ НА 2011 РІК

ПРИДБАТИ:

- Одеський припортовий завод
- низку промислових та інфраструктурних об'єктів у м. Києві;
- черкаський «Азот»;
- розширити контроль над газовим, титановим і хімічним ринками

ІГОР КОЛОМОЙСЬКИЙ

НАДБАННЯ

- довів до 100% частку в Дніпроавіа;
- збільшив до 25% частку в нафтогазовій компанії JXN Oil&Gas;
- захистив свою бізнес-імперію від донецьких;
- обмінявся з братами Суркісами енергоактивами

ВТРАТИ

- не зміг увійти до складу ради директорів компанії Ferrgexo

ПЛАНИ НА 2011 РІК

- віддати в оренду Укрнафті майновий комплекс «ДніпроАЗОТу» (таким чином Укрнафта, яку контролює Коломойський, зможе продавати частину видобутого газу не населенню, а орендованому підприємству);
 - зберегти контроль над Укртатнафтою;
 - використовувати нафтопровід Одеса – Броди в інтересах своїх нафтопереробних заводів (НПК «Галичина», «Нафтохімік Прикарпаття»)
- ПРИДБАТИ:**
- держпакети акцій Західенерго, Центренерго, Дніпроенерго, Донбасенерго;
 - МАУ;
 - Одеський припортовий завод

У 2010 році українські ЗМІ заговорили про ще одну впливову бізнес-фігуру – народного депутата від Партії регіонів Юрія Іванющенка (на прізвисько Єнакіївський, за даними відкритих джерел), який нібито контролює вугільну імперію (не меншу, ніж Рінат Ахметов) та низку інших активів, зокрема одеський ринок «7-й кілометр»

Країна активно розвивається після кризи, інвестує в розвиток інфраструктури. Окрім того, Китай хоче зменшити залежність від трьох найбільших виробників – BHP Billiton, Vale, Rio Tinto, що разом контролюють приблизно 70% світової торгівлі ЗРС. Олігополія на ринку руди призвела до різкого зростання цін на сировину для металургів», - пояснює аналітик ІК ВG Capital Євген Дубогриз. У результаті на світовому ринку саме сировинні компанії є найрентабельнішими поміж підприємств ГМК.

На сировинному ринку України, на відміну від світового, домінують не три, а лише одна компанія – «Метінвест». Монопольні позиції вона закріпила ще 2007 року, коли придбала до себе Інгулецький гірничо-збагачувальний комбінат. Цей рудник контролювала група «Смарт» Вадима Новінського, який віддав його Рінату Ахметову в обмін на 25% акцій «Метінвесту». Відповідно в руках найбагатшого олігарха країни опинилася лівова частка українських ГЗК: Центральний, Північний та Ін-

гулецький. Одразу ж після цього Рінат Ахметов установив вигідну для себе схему відвантаження сировини на металургійні підприємства інших олігархів: в усьому світі руда дешевшала, однак доходи «Метінвесту» залишалися стабільними, адже компанія продавала її за фіксованою ціною (встановленою раз на рік). У 2010-му правила гри змінилися – ціни на руду у світі різко пішли вгору, а Рінат Ахметов почав коригувати їх не щороку, як раніше, а щокварталу.

Жорсткі дії «Метінвесту» змусили інші металургійні комбінати країни (які не мають власної сировинної бази) купувати руду за завищеними (порівняно зі світовими) цінами. Йдеться передусім про Запоріжсталь, підприємства групи ІСД, але найголовніше – про ММК ім. Ілліча. Його власник Володимир Бойко кілька років чинив спротив Рінату Ахметову, але в 2010-му після рейдерської атаки та чергового подорожчання руди капітулював – комбінат увійшов до складу «Метінвесту». Ще рік тому здавалося, що такий альянс червоного директора та олігарха просто неможливий, »

ВІКТОР ПІНЧУК

НАДБАННЯ
Немає даних

- ВТРАТИ**
- не вивів на західні фондові біржі компанію «Гео Альянс»

ПЛАНИ НА 2011 РІК
Немає даних

ОЛЕКСАНДР ЯРОСЛАВСЬКИЙ

НАДБАННЯ

- ДСН Ярославського ввів в експлуатацію термінал у Харківському аеропорту;
- продав туркам «Мерефянську скляну компанію»

ВТРАТИ

- продав ВНР Paribas 18,6% акцій УкрСиббанку, вийшов зі складу акціонерів фінустанови

ПЛАНИ НА 2011 РІК

- побудувати в Харкові п'ятизірковий готель
- ПРОДАТИ**
- черкаський «Азот» Дмитрові Фірташу

АНДРІЙ ТА СЕРГІЙ КЛЮЄВИ

НАДБАННЯ

- будівельна компанія «Ен Ес Ай буд»
- частковий контроль над Ощадбанком

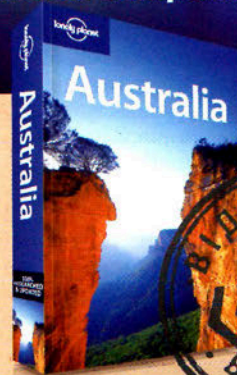
ВТРАТИ
Немає

ПЛАНИ НА 2011 РІК
Немає даних

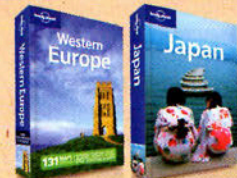
lonely planet

One of these is your perfect travel companion.*

* Один з них твій ідеальний супутник

Colourful...

To the point...

Easy going...

All the highlights.

м. Київ
вул. Лисенка, 3
тел.: (044) 235-88-54

просп. Повітрофлотський, 33/2
тел.: (044) 275-67-42

вул. Спаська, 5
тел.: (044) 351-13-38

м. Львів
просп. Свободи, 7
тел.: (032) 272-85-74

К Н И Г А Р Н Я

www.book-ye.com.ua

проте 2010 року це стало реальністю. Увійшовши до складу металургійної імперії Ріната Ахметова, ММК ім. Ілліча отримав 25-річний контракт на постачання сировини.

Сировинні труднощі мотивували Едуарда Шифріна та Алекса Шнайдера продати Запоріжсталь. Підприємство майже купив Рінат Ахметов, але в останній момент більшу ціну за об'єкт запропонувала група російських інвесторів. Зараз перехід прав власності на Запоріжсталь заблокований у судовому порядку головним спонсором Партії регіонів. Але Шифріна і Шнайдера в будь-якому разі можна вважати переможеними у сировинній війні – фактично їх витіснили з металургійного бізнесу.

Одна з причин продажу контрольного пакета акцій корпорації ІСД росіянам (їхні інтереси представляв державний Внешнекомбанк) на початку 2010 року – також відсутність власної сировинної бази. Окрім того, підприємства, що входять до складу ІСД, мали багато боргів, виплачувати які було вкрай складно через фінансову кризу. Бізнесменам Сергію Таруті та Олегу Мкртчяну зараз належить лише 49% корпорації. Ще один їхній парт-

нер – Віталій Гайдук – залишив бізнес раніше, у 2008-му.

Неважко передбачити, що нові власники ІСД та Запоріжстали будуть змушені працювати в умовах сировинного диктату з боку Ріната Ахметова. Через дорогу руду обсяги їхнього виробництва зменшуватимуться або зростатимуть значно повільніше, ніж у комбінатів зі своїми рудниками. За словами Євгена Дубогриза, у 2010 році зростання металургійного виробництва складало близько 10%. Цей показник був би оптимістичнішим (на рівні 18–20%), якби руда в Україні

видається очевидною: газ дорожчає, а попит на мінеральні добрива не завжди стабільний. Як наслідок – виробництво час від часу стає нерентабельним. На початку кризи в 2008–2009 роках Стирол вимушено працював лише наполовину потужності, а іноді взагалі зупинявся. 2010-го газ на російсько-українському кордоні подорожчав, натомість Дмитро Фірташ отримав у розпорядження обсяг палива, якого вистачить на кілька років повноцінної роботи Стиролу та Рівнеазоту.

Зараз Дмитро Фірташ націлений на купівлю черкаського «Азоту» в Олександра Ярославського, за словами якого сторони поки що не змогли домовитися про ціну підприємства. Також Group DF заявила, що планує долучитися до приватизації ще одного великого аміачного заводу – Одеського припортового. Якщо ці наміри буде втілено в життя, присутність Group DF на українському хімічному ринку стане тотальною. Річ не тільки в тому, що компанія контролюватиме одразу три-чотири з шести азотних комбінатів країни, а й у тому, що ОПЗ є фактичним регулятором експорту аміаку, який транспортується до порту Південний по артерійному аміакопроводу Тольятті – Горлівка – Одеса.

Проте навіть без ОПЗ Фірташ став найпотужнішим гравцем хімічної промисловості – він на крок від створення титанового концерну, який об'єднуватиме всіх без винятку українських виробників двоокису титану. Group DF володіє 50%-1 акція ЗАТ «Кримський Титан» (контрольний пакет у держави, проте керівництво ЗАТ лояльне до олігарха). Ще одного виробника двоокису титану – державний Суміхімпром – Кабмін планує включити до державного холдингу, керуватиме яким, скоріш за все, креатура Фірташа. Представники уряду вже зробили кілька відповідних заяв.

Вочевидь, і на хімічному, і на металургійному ринку сировинні війни точитимуться і в 2011 році, що може зумовити подальший перерозподіл власності на користь сировинних королів. ■

РЕСУРСНА ІНФЛЯЦІЯ ЗМУСИЛА ШИФРІНА, ШНАЙДЕРА, ТАРУТУ ПРОДАТИ МЕТАЛУРГІЙНІ АКТИВИ

продавалася за цінами, які, наприклад, встановлюють російські ГЗК.

ХІМІЧНА РЕАКЦІЯ

Сировинні війни точаться не лише на металургійному ринку, а й на хімічному – також ключовому для багатьох українських ФПГ. Він 2010-го так само пережив перерозподіл. Основною сировиною виробництва азотних добрив є природний газ, частка якого в собівартості сягає 60–75%, тобто залежність від сировини хімічних підприємств України просто тотальна. А виробників товарного аміаку – ще більша (блакитне паливо – до 90% собівартості).

Вітчизняний хімпром споживає переважно газ, імпортований із РФ. У 2010-му завдяки поверненню НАК «Нафтогаз України» 12,1 млрд м³ газу структурам Дмитра Фірташа (11 млрд м³ палива було відібрано в нього в лютому 2008-го) – Group DF значно зміцнила позиції на хімічному ринку. Доти цій групі належав лише один завод – виробник азотних добрив в Україні – Рівнеазот, а в 2010-му Дмитрові Фірташу вдалося купити потужного конкурента – хімічний концерн «Стирол». Причина того, що депутат-регіонал Микола Янковський продав підприємство,

Тендерний забій

Структури Ріната Ахметова витискають державу з вугільного ринку

Автор: **Юрій Ніколов**

За кілька днів до Нового року компанія ДТЕК (входить до складу бізнес-імперії Ріната Ахметова) «поклала під ялинку» найбагатшій людині країни понад 7,5 млрд грн доходу. Трохи більше – 10,6 млрд грн – ДТЕК отримала за весь 2009 рік, видобувши 9,7 млн тонн вугілля (даних за 2010-й ще немає у відкритому доступі). 27 грудня 2010-го ТОВ «ДТЕК Трейдинг» встановило справжній рекорд: за результатами тендера уклало угоду з ВАТ «Дніпроенерго» на постачання 7,46 млн тонн вугілля та антрацитів. Ціна питання – 7 529 971 694,59 грн (інформація «Вісника державних закупівель», № 56 від 27.12.2010 р.), ця сума майже збігається з консолідованим бюджетом усієї медичної галузі. Окрім новорічної вартості угоди в цій історії є ще один пікантний момент: близько 47% акцій ВАТ «Дніпроенерго» належать ДТЕК, а контрольний пакет – державі (точніше, НАК «Енергетична компанія України»). Постає просте запитання: чи враховані державні інтереси?

У поздоровленні, викладеному на офіційному сайті компанії «Дніпроенерго», її голова правління Роман Сердюков сказав: «Этот год стал для нас годом достижений и перемен. Вместе с нашим стратегическим партнером – компанией ДТЭК мы учились по-новому работать в изменившихся условиях и с уверенностью смотрим в будущее». Це стратегічна лірика. Практична тактика така: згідно з протоколом розкриття тендерних пропозицій лише дві компанії – «ДТЕК Трейдинг» і таке собі ТОВ «Енергоопторг» – взяли участь у конкурсі з постачання вугілля на ВАТ «Дніпроенерго» (дані сайту компанії), при цьому пропозиція переможця виявилася на 400 млн грн вигіднішою. Структура, формально контрольована НАК «Енергетична компанія України», нібито заощадила чималу

суму, та – це вже точно – отримала надійного постачальника. Статутний фонд ТОВ «Енергоопторг», що прогало тендер, – лише (!) 5 тис. грн (за даними відкритих джерел). І що цікаво, усі вимоги українського законодавства під час визначення переможця було враховано. Як-то кажуть: без коментарів, але з цікавою передісторією.

Якось потужне держпідприємство «Вугілля України» спробувало конкурувати з ДТЕК і ТОВ «Енергоопторг» у конкурсі з постачання вугілля на ВАТ «Донбасенерго» – ця компанія, до речі, поки що не фігурує в розділі «Наші підприємства, партнери та асоційовані компанії» на сайті ДТЕК, на відміну від ВАТ «Дніпроенерго». І ціна питання у вересні 2010-го була відносно невеликою: ДТЕК запропонувала вугілля за 419 млн грн (932 грн/т), ТОВ «Енергоопторг» – на 20 млн грн дорожче, а ДП «Вугілля України» – за 335 млн грн (744 грн/т). Результати цього тендера для держпідприємства задокументовані АМКУ, який розглядає скарги учасників.

Представники ВАТ «Донбасенерго», відкривши в листопаді пропозицію ДП, дійшли висновку, що вона «не відповідає умовам документації конкурсних торгів та Закону «Про здійснення державних закупівель». «Вугілля України» не надало тендерного забезпечення (певної суми, яку традиційно вносять учасники, щоб підтвердити серйозність намірів) – 1 млн грн у формі банківської гарантії. Замість неї держпідприємство надало «гарантійний лист щодо врахування в якості тендерного забезпечення суми в розмірі 1 000 000,00 грн із загальної суми заборгованості» того самого ВАТ «Донбасенерго» перед ДП (борги були накопичені в попередні роки). Ця дрібниця стала формальною підставою зняття «Вугілля України» з конкурсної дистанції.

Держпідприємство спробувало відшукати правду в АМКУ,

але там підтримали представників ВАТ «Донбасенерго» і на початку грудня 2010-го відмовили ДП у задоволенні скарги. Ситуація, м'яко кажучи, дещо дивна. «Вугілля України» аж ніяк не виглядає тендерним рейдером. Та й зиску від 1 млн грн банківської гарантії організатори конкурсу не отримали б, адже, згідно із законодавством, у разі поразки фірмам-учасникам тендерне забезпечення повертають... Таким чином, втрати держави на цьому конкурсі становили 84 млн грн – достатньо, щоб 100 тис. українців похилого віку отримали мінімальну місячну пенсію.

Після вересневої поразки ДП «Вугілля України» не наважилося подати свої пропозиції на тендер, організований ВАТ «Дніпроенерго». Відповідно можна лише припустити, чи справді були враховані в цьому конкурсі державні інтереси. Паливна залежність державних Центренерго та Донбасенерго від ДТЕК може бути використана останньою для поглинання енергокомпаній. ■

Понад
7,5
млрд
грн
заробила ДТЕК
на одній
оборудці

КОНКУРСНІ ТРОФЕЇ.
Здобутки ДТЕК
на вугільних тендерах
державних компаній
у 2010-му

ВАТ «Дніпроенерго»
13 031,97 млн грн
ВАТ «Західенерго»
913,13 млн грн
ВАТ «Донбасенерго»
517,22 млн грн
ВАТ «Донецькобленерго»
319,86 млн грн
АЕК «Київенерго»
0,748 млн грн

ЗАГАЛОМ
14 782,934 млн грн

Позбутися конкурента

Заарештувавши лідера опозиції за непереконливими обвинуваченнями, Росія впала ще нижче

ФОТО: ЕРА

Вердикт проти Міхаїла Ходорковського був ганебним і не передвіщав нічого доброго для Росії, заявив лідер ліберальної опозиції Борис Немцов. Він вказав на те, що винесене рішення засудити колишнього нафтового магната до максимального 14-річного терміну «не мало нічого спільного з верховенством права», та передбачив, що воно матиме «дуже негативні наслідки».

Немцов не мусив довго чекати, щоб його правоту було підтверджено. Наступного дня, після виступу на мітингу на підтримку права на збори, його заарештували та засудили до максимального терміну 15 днів. Схопили й ще кількох активістів опозиції, але саме він був головною мішенню.

Немцов обіймав посаду віцепрем'єр-міністра за часів Бориса Єльцина і (на відміну від Ходорковського та деяких теперішніх мешканців Кремля) пройшов неспокійні 1990-ті, не пошкодивши репутації. Погане поводження з ним здається безглуздо зловтішним. Він не становить

загрози для уряду. Мітинг був дозволеним, і він уже прямував додому, коли його зупинила міліція. Немцова звинуватили в тому, що той не підкорився правоохоронцям та лаявся, хоча на відеозаписі чути, що затриманий просить міліціонерів «заспокоїтися». Суддя не прийняв запису як доказ. Суд проігнорував свідчення на підтримку Немцова та не дозволив йому подати апеляції.

Що це все означає? Можливо, вияв брутальної сили російського прем'єр-міністра Владіміра Путіна. Поводження з Немцовим впливає зі ставлення до Ходорковського. Під час нещодавньої телепрограми, в якій прем'єр відповідав на дзвінки глядачів, він випередив судовий вирок, заявивши, що Ходорковський винний у крадіжці та вбивстві. Це створило враження, що суддя просто виконав рішення Путіна. Той факт, що у вирок не було жодного сенсу – нові обвинувачення суперечили старим, за якими Ходорковського уже визнали винним, – зробив несправедливість ще драматичнішою. Справжня

ДЕМОНСТРАЦІЯ СИЛИ. Затримання Немцова виглядає як сигнал Путіна Заходу: забудьте про права людини

провина полягала в тому, що його перший термін добігав кінця. Кинувши Немцова у в'язницю за сфабрикованими обвинуваченнями невдовзі після протестів Заходу проти вироку Ходорковському, Путін відправив своє послання російській еліті та Заходу: забудьте ліберальну балаканину про права людини, забудьте про легітимність, забудьте про те, що Росія схилитиметься перед Заходом. Я тут головний.

Путін робить ставку на те, що західні політики надто слабкі, а інвестори занадто жадібні, щоб протистояти йому. Вони мають довести, що він помиляється. Для цього треба продемонструвати принциповість та зміну тактики. Захід має визнати, те, що відбувається, означає нову, репресивнішу фазу правління Путіна, та розглядати Немцова як політичного в'язня. Америка висловила невдоволення, як і деякі члени Європарламенту, але європейські лідери ганебно промовчали. Звичайно, Росія й у майбутньому відкидатиме будь-які протести, – як вона це робила і щодо вироку Ходорковському, – та якщо європейці мовчать, Путін вирішить, що вони погоджуються. Інтереси ЄС у відносинах з РФ можуть відрізнятися від американських, але це не стосується цінностей. Сфабриковані справи проти політичних опонентів неприпустимі, хоч би де ви перебували: в Парижі, Берліні або Вашингтоні. Якщо Росія і далі так поводитиметься, її треба викинути з «Великої вісімки».

Зміна тактики стосується й російського президента Дмитрія Медведєва. Захід намагався допомогти йому в уявному суперництві з Путіним. Але спроби Медведєва відмежуватися від поводження з Ходорковським та Немцовим не звільняють його від відповідальності, яку він несе як страж російської Конституції за вади судів та уряду. Йому треба твердо про це сказати. ■

14-21 січня чекаємо Вас на таких заходах у Книгарнях «Є»

К Н И Г А Р Н Я

◆ У Києві (вул. Лисенка, 3):

17 січня, 18.00 – презентація книжки «Метаморфози. 10 українських поетів останніх десяти років». За участю Сергія Жадана, Олега Коцарева, Дмитра Лазуткіна, Андрія Бондаря, Богдани Матіяш.

18 січня, 17.00 – презентація книжки Надії Степули «Анабазис».

19 січня, 17.00 – презентація часопису «Критика», №11-12.

21 січня, 18.00 – презентація збірки афоризмів та сентенцій Юрія Ілленка «Криниця для спраглих».

◆ В Івано-Франківську (вул. Незалежності, 31, 4-й поверх):

15 січня, 15.00, 5-й поверх – виставка сучасних ілюстрацій до дитячих книжок, виконаних німецькими художниками. Представляє Гете-Інститут у Мюнхені та Музей дитячої ілюстрованої книги Бург Віссем, Тройсдорф

19 січня, 17.00 – нагородження переможців конкурсу дитячої аплікації «Моя улюблена книгарня».

19 січня, 19.00 – показ документального фільму «Історія моди».

◆ У Львові (пр-т Свободи, 7):

18 січня 18.00 – презентація книжки «Метаморфози. 10 українських поетів останніх десяти років» (упорядник Сергій Жадан).

19 січня 16.30 – зустріч із «коронованими» письменниками – авторами видавництва «Клуб сімейного дозвілля», що стали лауреатами конкурсу «Коронація слова».

19 січня 18.00 – запуск 11-томної серії «Лугосад» (до 27-ї річниці легендарного літературного угруповання).

20 січня 18.00 – презентація українського перекладу книжки Нортропа Фрая «Великий код: Біблія і література».

21 січня 18.00 – презентація книжки Алли Татаренко «Поетика форми в прозі постмодернізму».

◆ У Харкові (вул. Сумська, 3):

15 січня, 16.30 – МАФІА. Англomовна гра. Чудова нагода вдосконалити себе як психолога.

16 січня, 16.00 – спілкуватися німецькою просто. Проблематика німецько-українського перекладу. Найкращі та найгірші продукти перекладу.

17 січня, 18.30 – лекція: «Спека Бразилії серед української зими».

18 січня, 18.30 – презентація нового видавництва «Апостроф». Святкування четвертої річниці клубу з однойменною назвою. У програмі співи бардів та поезія від Люцини Хворост, Віктора Бойка та інших.

20 січня, 17.00 – фінал конкурсу «Книга року під ялинку». Харківські експерти та читачі визначатимуть, хто написав найкращу книжку 2010 року.

Інформаційний партнер

Тижень
ТРАВАНИ 2011

Із повним переліком заходів та його можливими змінами Ви можете ознайомитися в Книгарні «Є» у вашому місті та на сайті book-ye.com.ua

Немає ради

Фанатизм і дискримінація витісняють християн з арабських країн

Автор:
Віктор Каспрук

На сьогодні перед християнами Близького Сходу стоять дуже складні проблеми. Араби-християни змушені жити серед фактично расистської, вкрай нетолерантної культури, перебуваючи поміж мусульман, значна частина яких вважає людей іншої віри невірними, гяурами, негідними права на нормальне існування. Це породжує насильство й ненависть, жорстокість і вбивства.

Огляд сучасного стану християн, які проживають на Близькому Сході, викликає велике занепокоєння. Арабське християнське населення неухильно скорочується через ерозію його політичного впливу, що, своєю чергою, призводить до подальшого погіршення умов і зрештою до насильницького вигнання з батьківщини.

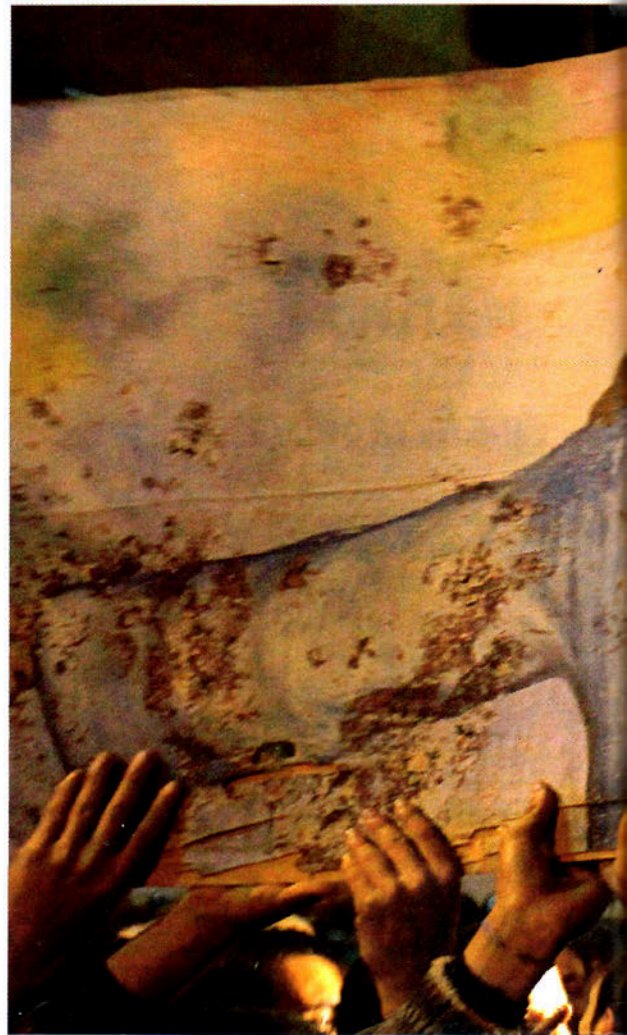
Прикладів такого вигнання дуже багато. Приміром, 1975 року в Лівані християни становили 50–60% населення. Сьогодні їхня частка у ліванському суспільстві зменшилася до 25–30%. І, що найголовніше, через це політичний вплив християн украй ослаблений. У минулому Ліван був відомий як притулок для тих, кого переслідували за релігійні чи політичні переконання, а останнім часом понайменше 3,5 млн християн покинули цю країну. Не останню роль тут відіграла недавня сирійська окупація.

ТЕМНІ ЧАСИ

Виступаючи по телеканалу LBC, ліванський патріарх Насрула Бутрос Сфейр сказав про християнську ситуацію: «Християни почуваються обділеними, їхня присутність явно небажана». З 1943 року і протягом багатьох десятиліть християни-мароніти, шіїтські та сунітські еліти в Лівані працювали разом у різноманітних напрямах правової та демократичної системи, що була під контролем християнської громади. Однак зрушення на користь мусульманської громади, радикальний арабський націоналізм, а також сирійське й ізраїльське втручання зрештою призвели до відчуження маронітів і змусили їх зайняти оборонну позицію.

Нині християн витісняють у всьому арабському світі. Після поразки Саддама Хусейна в другій війні в Перській затоці збільшилася їхня еміграція з Іраку. Після падіння Багдада і взяття його під контроль військами західної коаліції ісламістські фанатики почали завдавати ударів по магазинах, що належали християнам. Як наслідок – понад 200 магазинів було закрито. І без того невелика християнська громада Іраку скорочується. Майже дві третини її представників вирішили виїхати з країни, в якій близько двох тисячоліть жили їхні предки. А до того християн в Іраку було 1,5 млн.

Протягом кількох десятиліть відсоток палестинських християн зменшився з 17% до 2% за-

КРОВ НА СПАСІ.
У ніч на 1 січня поблизу коптської церкви в єгипетському місті Александрія прогрімів вибух: загинула 21 особа, поранені ще 24 людини

гальної кількості населення автономії. Цілі райони в Бейт-Гала, Бейт-Лахм і Бейт-Сахур були очищені від християн. Приплив мусульман перетворив палестинську справу на ісламське питання, а фундаменталісти нав'язують свої правила, погляди й порядки всій палестинській громаді. Вражає статистика по Єрусалиму: якщо в 1920 році християни становили 50% його населення, то нині лише 10%. Палестинський рух опору також мав згубний вплив на християн, які були зобов'язані платити своєрідний вид податку ісламістським організаціям.

З усіх арабських режимів в Сирії та Йорданії вони традиційно вважалися найкращими в їхньому ставленні до громадян-християн. Але посилення ісламістських рухів і погіршення економічної ситуації ускладнили становище християн навіть у цих двох країнах. Після нападів на

ФОТО: REUTERS

Сполучені Штати 11 вересня 2001 року значно зросло напруження в близькосхідному регіоні.

Одним із найважчих досвідів християн в арабському світі став єгипетський. У Єгипті копти, які є нащадками давніх єгиптян часів фараонів, прийняли християнство ще на початку I століття нашої ери й чинили опір ісламізації в VII столітті. Важливо звернути увагу на те, як катастрофічно зменшилася їхня чисельність. Якщо наприкінці Другої світової війни вони становили 25% населення Єгипту, то вже в 1947 році їхні церкви спалили «брати-мусульмани» Хасана альБанна. Цілі села були зруйновані, церкви розграбовані, коптів лінчували чи гвалтували, їхнє майно розграбували. Сьогодні коптів у Єгипті 10%.

Після кожного нападу на коптів арешти проводили в обох таборах. Та злочинців швидко випускали, а їхні жертви відмовля-

лися скаржитися, побоюючись нових нападів. Єгипетський уряд виділяє кошти для підготовки ісламських імамів, але не для християнських священників. Серед 444 членів парламенту Єгипту є лише два копти. Копти не можуть обіймати посади мерів чи губернаторів, хоча раніше поміж них були високоповажні чиновники, навіть міністри.

А те, що відбувається в сусідньому Судані, чітко підпадає під визначення цілеспрямованого геноциду християнського чорношкірого населення. Християнські села спалюються, їхні мешканці потрапляють до таборів для переміщених осіб, які залежать від західної продовольчої допомоги. Її надходження уряд ускладнює. Близько 300 тис. осіб померли внаслідок насильства, пов'язаного зі «вбивством голодом». А майже 2 млн християн змушені були стати біженцями до сусідніх країн.

ПРАВА ХРИСТІЯН

Фанатизм і насильство проти близькосхідних християн узагалі ставить під питання їхнє подальше перебування на своїй батьківщині. Навіть в арабському світі починають розуміти, що витіснення християн знищить культурне розмаїття й паростки демократії, змінить основи існування сучасних арабських держав, а також призведе до безперервної втрати наукового, інтелектуального, культурного потенціалу в усьому близькосхідному регіоні. Їхня масова еміграція стане могутнім ударом, що може виявитися згубним для майбутнього арабського світу.

Мовчання помірних мусульман щодо витіснення християн з арабських країн виглядає як їхня згода з тим, що відбувається на Близькому Сході. Звісно, умови життя християн можуть варіюватися від країни до країни. Проте простежується загальна тенденція для всього регіону. Ще століття тому християни становили близько 20% населення Близького Сходу, а нині лише 5%. Їхня чисельність неухильно зменшується.

Християни зазнають утисків на робочих місцях, а мусульманські судді часто використовують закони шаріату для їх дискримінації у своїх рішеннях. Радикальні ісламісти намагаються повернути їх силою до ісламу. Близькосхідні християни є найбільш переслідуваними віряними у світі. На це не можна заплющувати очі, посилаючись на політкоректність та право кожного народу вибирати свою

**ЩЕ СТОЛІТТЯ ТОМУ
ХРИСТІЯНИ СТАНОВИЛИ
МАЙЖЕ 20% НАСЕЛЕННЯ
БЛИЗЬКОГО СХОДУ, А НИНІ
ЛИШЕ 5%**

долю. Якщо права людини – це справді універсальна основа сучасної цивілізації, винятків бути не повинно. Тим більше що в ісламському світі є інтелектуали та представники середнього класу, які підтримують ці цінності. Але вони сьогодні здебільшого такі самі гнані та безправні, як і місцеві християни. ■

Судний тиждень Судану

Референдум щодо незалежності Південного Судану – це не лише спроба створення нової держави на мапі світу, а й прецедент перегляду недолугих постколоніальних кордонів на найбіднішому континенті

Автор:
Жанна
Безп'яточ

«Під час уроку в наш клас увірвалася група озброєних арабів і схопила вчителя. Вони його кудись потягли – і той зник безвісти. Після того ми нашого вчителя ніколи не бачили», – це уривок із розповіді молодої африканки з Судану. Спогади дитинства. Після закінчення університету вона працювала в представництві ООН у своїй країні, це рятувало їй життя: як спеціаліст цієї організації, суданка мала право на охорону, з якою ходила мало не всюди.

ВІЙНА І МИР

Починаючи з 1956 року Судан майже безперервно горів і тлів у вогні громадянських воєн між мусульманами арабського походження та темношкірими африканцями з Південного Судану, які сповідують або християнство, або свої племінні політеїстичні вірування. Перша громадянська тривала до 1972 року. Друга громадянська – це ще два десятиліття (1983–2005) насильства та смертей мільйонів людей. За різними даними, за цей час на території Судану кількість загиблих сягнула 2–2,5 млн осіб, близько 4 млн

мусили покинути свої домівки. Професор Ерік Рівс, відомий американський експерт із Судану, який побував у найбільш проблемних суданських регіонах, намагається звернути сьогодні увагу людей по всьому світу на те, що в цій країні впродовж останніх двох десятиліть відбувалося масове винищення людей, що має бути розцінено як геноцид.

Він виокремлює три різні геноциди в межах однієї країни: геноцид щодо населення Нубійських гір у 1992–2000 роках, геноцид племен, які проживають у Південному Судані в районах нафтових родовищ, здійснений у 1998–2003 роках, та геноцид темношкірого населення у Дарфурі, внаслідок якого загинуло щонайменше 400 тис. африканських фермерів та членів їхніх родин. Донині в деяких владних кабінетах у Хартумі, столиці Судану, в теплих кріслах залишаються представники Національного ісламського фронту, політичної організації, що проголошувала свого часу курс на ісламізацію всього Судану.

Однак з 9 січня цього року жителі Південного Судану протягом тижня голосуватимуть на референдумі щодо своєї державної незалежності, провести який уряд у Хартумі й Армія (Рух) народного визволення Судану домовились ще 2005-го, що мало ознаменувати кінець чергового кровопролиття. Сторони спромоглися також вирішити кілька принципових питань щодо референдуму: для того щоб він відбувся, потрібна явка не менше 60% зареєстрованих виборців, а його результат – «так» чи «ні» південносуданській незалежності – визначить проста більшість голосів.

При цьому проміжні варіанти між єдиною державою та повним суверенітетом, як конфедерація, наднаціональні спільні органи на кшталт установ ЄС, федерація тощо – не розглядаються. Або єдність, або незалежність. Уряд Південного Судану на чолі із Сальвою Кііром закликав свій народ голосувати за власну державність. Ще до референдуму південносуданські можновладці були впевнені в позитивному результаті голосування. Вони почали перейменовувати диппредставництва, над владними установами в Південному Судані замаюрів новий стяг; для країни з величезною територією та мізерною кількістю прийнятних доріг розробили план, як допомогти людям із хащів і бездоріжжя дістатися дільниць.

Усі референдуми щодо незалежності дуже умовно можна було б поділити на дві категорії: референдуми, організовані метрополією для того, щоб начебто легітимно залишити при собі сепаратистський чи бунтівний регіон, у цьому випадку центр не гребує ні залякуванням, ні примусом (такий референдум щодо Консигитуції проходив у Чечні в березні 2003-го); і референдуми, які активно лобіює міжнародна спільнота, особливо США, і де рушієм є сильне бажання потенційної нової держави відокремитися від остогидлого центру (косовський сценарій). В останньому випадку цей центр ситуацію до кінця не контролює. Події у Південному Судані розгортаються за другим сценарієм. За кілька тижнів, як обіцяють, будуть оприлюднені офіційні результати.

РЕАЛЬНОСТЬ

Але над Південним Суданом нависає таке дамоклове гроно проблем, що референдум сам по собі – це лише епіграф до нової складної історії державотворення. «Референдум – це крок уперед, проте водночас має бути зроблено багато інших кроків, – наголошує Рівс. – Це тільки самісінський початок тривалою та складною процесу. І все ще не зрозуміло, чи Хартум визнає ідею незалежності Південного Судану. Є дуже багато передумов для переростання

цього процесу знову у війну. Це можливо, якщо суданський режим цього захоче».

У разі нової ескалації конфлікту суданські чорні ескадрони (так зване арабське ополчення джанджавід, підтримуване урядом у Хартумі) можуть почати нові каральні напади. Найзагрозливішим, на думку Еріка Рівса, є становище в Дарфурі (регіон у Західному Судані) та в Нубійських горах. Про Дарфур, де в 2000-х відбувалися постійні сутички між африканськими фермерами та арабськими бандами, сьогодні всі майже забули. Мешканці ж Нубійських гір почувуються відірваними від Півдня країни й покинутими сам-на-сам із ре-

ПІВДЕННИЙ СУДАН – ОДИН ІЗ НАЙБІДНІШИХ РЕГІОНІВ, ЩО ПЕРЕЖИВ ГЕНОЦИД

**ДЕРЖАВИ,
ЩО ПОСТАЛИ
ЗА ОСТАННІ
20 РОКІВ**

Еритрея
незалежна
з травня 1993-го

**Республіка
Косово**
проголошена
незалежною в
лютому 2008-го,
її визнали

73
країни з
192
членів ООН

Чорногорія
незалежна
з червня
2006-го

жимом у Хартумі. Цей регіон, а також регіони Абьей та Блакитного Нілу є спірними територіями між Суданом та Південним Суданом, чиї долі вирішуватимуться окремо від референдуму. Особливо багато уваги прикуто сьогодні до Абьей, де на відносно невеликому клаптику землі зосереджена більшість розроблених нафтових родовищ Судану. Проблема кордонів ускладнюється ще й тим, що якраз на межі між Півднем і Північчю проживають кочові племена, які сезонно мігрують. І вони готові взятися за зброю, якщо їм одного дня заявлять, що перед традиційними пасовиськами опуститься завеса державного кордону.

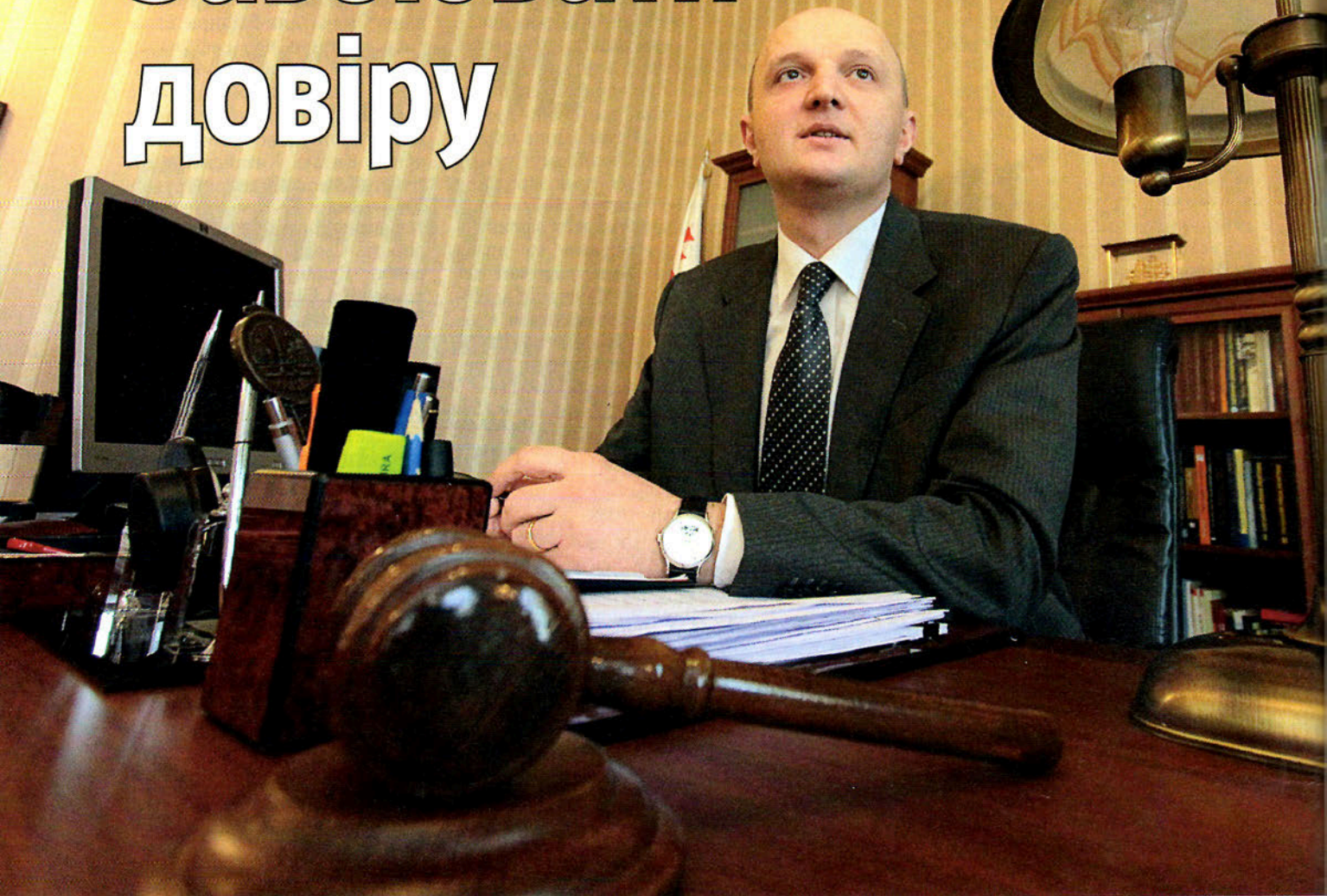
Окрім того, в цій геополітичній грі на кону чорне золото Судану. За величиною підтверджених нафтових запасів він посідає п'яте місце серед африканських країн. За даними Адміністрації енергетичної інформації США, ці запаси сягають 5 млрд барелів нафти. Для порівняння: у Лівії, що перебуває на першому місці, підтверджено 44,3 млрд барелів. Усі великі родовища залягають якраз у Південному Судані (80–85 % родовищ країни). Але нафтогони від родовищ ведуть на Північ й закінчуються в Порті-

Судан. Нині, за спеціальною домовленістю, Хартум і Джуба ділять між собою доходи від продажу нафти навпіл. Але чи готовий режим президента Судану Омара аль-Башира втратити контроль над нафтовими запасами? До того ж через постійні війни нові родовища не розроблялися, й інвестори в таку країну не поспішали, крім... Китаю. Китайські енергетичні компанії демонструють дивовижну спроможність адаптуватися до некерованих умов роботи. Сьогодні на нафтовому ринку Судану працюють дві компанії з Піднебесної: CNPC і Sinopec. Китай є також найбільшим торговельним партнером і основним постачальником зброї для уряду в Хартумі. Зброя в обмін на нафтові преференції без претензії на якусь демократичність та без риторики щодо прав людини – такий мезальянс між Хартумом і Пекіном.

Бідність, відсутність базової соціальної інфраструктури в Південному Судані – це ще один виклик, з яким у разі здобуття незалежності уряд не впорається без масивної міжнародної допомоги. «Я бував у Південному Судані й можу запевнити, що це один із найбідніших та найнещасніших регіонів у світі, – ділиться враженнями професор Рівс. – Так склалося, бо він перебував майже безперервно в стані війни. До того ж однією з причин є також колоніальне правління Великої Британії». І, зрештою, дуже й дуже багато залежатиме від південносуданського правлячого класу. «Тільки-но людина в бідній африканській країні попадається до влади й грошей, вона перетворюється на свиню», – так неполіткоректно висловились одна з експертів ООН, що працює в Африці й щодня має справи з місцевими чиновниками.

Ідея перегляду постколоніальних кордонів, які в XIX та XX століттях часто дуже приблизно й недбало креслили колонізатори, може мати майбутнє. Південний Судан створює прецедент: недолугі кордони в Африці, які поєднують непоєднуване й задушують мільйони людей, можна переглянути. Але які наслідки це матиме? ■

Завоювати довіру

Результат радикальної судової реформи в Грузії – об'єктивний суд без корупції

Спілкувалася
Натія Орвешавлі,
Тбілісі

Фото:
Георгій Абдаладзе

Одним із наслідків Революції троянд у Грузії стала реформа, яка викоринила корупцію в судах. Феміди створили всі умови для того, щоб якісно та об'єктивно розглядати справи. Але, на думку голови Верховного суду країни Константина Кублашвілі, з яким спілкувався *Тиждень*, для вдосконалення системи треба зробити ще кілька кроків.

КРИТЕРІЇ УСПІХУ

У. Т.: Як просувається реформування судочинства?

– Після Революції троянд ми провели величезну роботу. Судова реформа почалася 2004 року, і я можу оцінити її за п'ятьма критеріями. По-перше, суд став доступним для народу. Для цього ми цілком змінили судову структуру й створили у першій інстанції магістратні суди, які функціонують у кожному населеному пункті. Паралельно заснували великі міські та районні суди, де розглядають основні процеси. За допомогою великих регіональних судів у першій інстанції ми змогли досягти спеціалізації суддів, тобто кожен суддя тепер розглядає справи за своєю спеціалізацією: кримінальні, цивільні, адміністративні. Таким чином він стає професіо-

налом у конкретній галузі та якісніше й швидше розглядає справу.

Швидкість та оперативність – це другий критерій реформи. У нас найкращі часові терміни розгляду справ у Європі. Будь-яка справа від першої до останньої інстанції проходить у нас за 15–18 місяців. Наступний критерій – однорідність рішень суду. Ми поділили судочинство на три інстанції: перший, апеляційний та верховний. Після розгляду справи в першій інстанції у разі її оскарження апеляційний суд візьметься тільки за ті питання, які були суперечливими в першій інстанції, а Верховний суд, своєю чергою, обговорить те, що не вдалося узгодити в апеляційному.

У. Т.: Отже, більша частина населення вірить рішенням судів?

— Звісно, більше немає корупції (щоб хтось оскаржував рішення, сподіваючись купити вищеправдалий вирок). Рішення відповідають практиці, справи розглядають кваліфіковані, спеціалізовані судді. Ми заснували вищу школу юстиції, яка готує суддів і щомісяця проводить тренінги. Коли змінюється законодавство чи встановлюється нова практика, судді послідовно з ними ознайомлюються. Це четвертий критерій. А п'ятим є об'єктивність. Згідно зі статистикою грузинський суд справедливий і населення йому довіряє — 80–90% справ не оскаржують у вищих інстанціях. З грудня 2009-го по жовтень 2010-го було проведено

три опитування, і їхні результати засвідчили, що довіра до суду з боку суспільства значно зростає. Якщо в 2005 році довіряли 20–25%, то тепер — 60%.

БОРОТЬБА З КОРУПЦІЄЮ

У. Т.: Судова система Грузії була корумпована. Як вдалося вирішити цю проблему?

— Реформи проводилися, щоб з усіх державних органів викоринити корупцію. Це була важка й тривала праця, але державна антикорупційна політика дала свій результат. За факт отримання хабара було затримано 15 суддів.

У. Т.: Для викоринення корупції вистачило арешту 15 суддів?

— Ми взагалі звільнили систему від корумпованих людей і укомплектували її новими професійними суддями, мотивованими працювати чесно. Держава не має жалю до корумпованих суддів, поліцейських та прокурорів. Дуже багато хто сам написав заяву й пішов. Залишилася мала частка тих, хто працював добросовісно. За п'ять років було призначено 160 нових суддів. На сьогоднішню судову систему складається з 250–260 осіб і працює справно. Крім того, ми змінили законодавство так, щоби у суду була можливість швидко розглядати справи. Бюджет судової системи зріс майже втричі — з 15 млн ларі (\$8,6 млн) 2005 року до теперішніх 40 млн (\$22,9 млн). Ми підвищили суддям зарплату. Тепер суддя першої інстанції щомісяця отримує 2500 ларі (\$1500).

СУДОВІ НОВАЦІЇ

У. Т.: Нещодавно ви почали практикувати систему присяжних засідателів. Як вона працює і наскільки виправдає себе в такій маленькій країні, як Грузія?

— Дослідження засвідчили, що народ хоче брати участь у здійсненні правосуддя. Перші два роки інститут присяжних засідателів працюватиме тільки в Тбілісі й тільки за однією статтею: навмисне вбивство за обтяжуючих обставин. Через два роки він пошириться на всю Грузію, і ми додамо ще дві статті: згвалтування та навмисне вбивство у стані сильного душевного збудження. Ми врахували те, що в Грузії ці злочини скоюють дуже рідко. Щороку суд розглядає

25–30 справ за статтею навмисне вбивство за обтяжуючих обставин. За такої кількості справ ми легко можемо викликати присяжних засідателів, відібрати їх та організувати процес.

У. Т.: Як відбирають засідателів?

— Ми вибираємо їх із виборчого списку за принципом випадковості. Кожна людина може стати присяжним засідателем — це громадянський обов'язок (як призов до армії), і суспільство поставилося до цього з розумінням. 12 присяжних виносять вирок — чи винний підсудний. Якщо 5 із 12 скажуть, що підсудний невинний, його звільняють із зали суду. Важливо, що вердикт про невинність не оскаржують.

У. Т.: Одним із результатів реформи є те, що суддів призначають на посаду аж до пенсійного віку. Чому запроваджено цю норму?

— У кожній демократичній країні прийнято, що судді, призначені практично пожиттєво, до пенсійного віку почувуються стабільно й вільно від впливів. Це гарантія їхньої об'єктивності. Суддя працює добросовісно. Звісно, це не означає, що в разі порушення закону його ніхто не чіпатиме. 2008 року ми ухвалили закон, згідно з яким комунікація із суддею заборонена. Хоч би кого представляє людина і хоч би яку посаду обіймає, якщо вона зателефонує судді щодо конкретної справи, останній має право оштрафувати її та повідомити про це голову Верховного суду чи Раду юстиції.

У. Т.: Часто телефонують суддям?

— Того самого 2008 року було п'ять випадків. Зрозуміло, що таке було й до цього. Адвокати, прокурори, члени парламенту, чиновники впливали на суддю, але після ухвалення закону цього практично немає.

Однак рано казати, що в нас ідеальна судова система. Ми хочемо цілковито позбутися тих порушень, які ще трапляються. Після того як набере чинності новий Кримінально-процесуальний кодекс із системою присяжних засідателів, як завершимо програму електронного судочинства, яка зробить суд прозорішим, можна буде судити про досконалість грузинського правосуддя. ■

**БІОГРАФІЧНА
НОТА**

**Константін
Кублашвілі**

Народився 1973 року в місті Ткібулі. У 1995-му закінчив факультет міжнародного права та міжнародних відносин Тбіліського держуніверситету, згодом працював у Центрівборчкомі та юридичному департаменті парламенту. У 1998–2000 роках навчався в Ганноверському університеті, де захистив докторську дисертацію. У 2000–2002-му був заступником міністра юстиції Грузії. На початку 2004 року став директором Фонду розвитку й реформ, метою якого була боротьба з корупцією у вищих ешелонах влади. 2005-го очолив Верховний суд країни.

Євросоюз перерозподіляє пріоритети

Французький політолог і вчений-географ Мішель Фуше про євроінтеграційні шанси України, переваги стратегії soft power та Європу в нових кордонах

Спілкувалася
Олена Чекан

У той період, коли Литва, попри небажання «старшого брата», відчайдушно боролася за право увійти до євроспільноти, Мішель Фуше був послом Франції в цій прибалтійській республіці. Його досвід дипломата й визнаного експерта з геополітики видається вельми цікавим на тлі наростаючого порозуміння між Росією, Францією та Німеччиною.

У. Т.: Україна наразі почувається зрадженою: наша європерспектива віддаляється на невизначений термін, а Європа з полегшенням вірить або вдає, що вірить, заявам нашого президента щодо його відданості демократичним цінностям. Ви вірите?

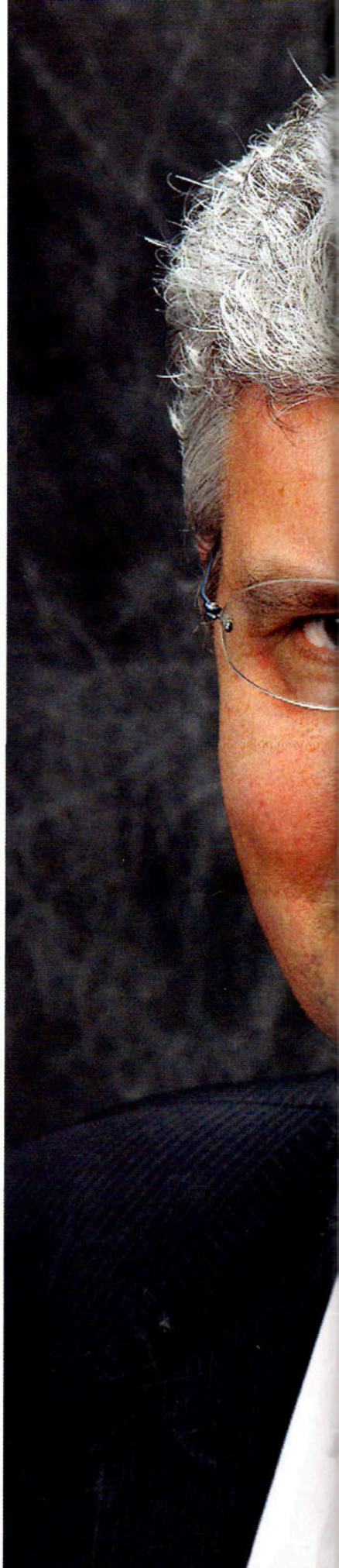
— У Європі зараз є такий важливий чинник, як фінансова та економічна криза, що й сформував потребу зробити паузу в розширенні Євросоюзу. Дехто, зокрема і я, вважає, що прийняття до ЄС 2007 року Болгарії та Румунії було передчасним. Якщо говорити про майбутнє європейського співтовариства, то нині ми стурбовані безліччю невирішених питань, що стосуються балканських країн і дедалі ширшої проблематики відносин із Туреччиною.

Кинути, зрадити Україну — я так не сказав. Адже є також політика добросусідства, ви можете з чотирма країнами Євросоюзу, є східна політика Європи, яка дозволяє робити певні фі-

нансові вкладення в модернізацію України. Зрештою, ніщо не заважає вашій країні, як, наприклад, Сербії, модернізувати свої закони, модернізувати правила економічної гри, бо це передусім в інтересах самої України. Мій висновок: ЄС не змінив свого погляду на можливість входження України до європейської сім'ї в близькому майбутньому, але в цей момент відбувся перерозподіл пріоритетів.

Україна й українці мають розуміти, що з погляду ЄС не можна нескінченно розширювати й розширювати загальний європейський простір, вкладаючи в цей процес колосальні кошти. Але, повторюю, це ніяк не заважає Україні наблизитися до такого функціонування, коли вся країна: економіка, фінанси, верховенство закону, стандарти безпеки, якості життя, освіти тощо — буде на такому самому рівні, як у ЄС.

Є ще один нюанс. Йдеться про вашу зовнішню торгівлю. Я помітив, що, наприклад, у Польщі, Чехії, інших країнах Центральної та Східної Європи головний зовнішній партнер у торгівлі — ЄС, тобто там чітко простежується європейський економічний вибір. А коли дивитися цифри зовнішньої торгівлі України, вони різноманітніші: там присутні Росія, Євросоюз, але ще й Китай, Індія, Туреччина. Тобто я не знаю, чи зробили економічні керівники України, їх у вас називають олі-

гархами, європейський економічний вибір. І це на тлі того, що економічні відносини між ЄС і Росією здаються мені просунутішими, ніж між Україною та Євросоюзом.

І ще одне зауваження: країни, які прагнуть до ЄС, мають ілюзію, що, ставши членом Євросоюзу, вони вирішать усі свої проблеми, що там на них чекає безбідне існування. Це не так. Скажу про Францію. Тепер, коли Євросоюз перебрав на себе багато функцій, які раніше належали окремим державам, Франція, наприклад, змушена надсилати до керівництва ЄС звіти про свої дії щодо висилки циган, інакше на неї чекають санкції. І це не єдина проблема...

У. Т.: Що для Франції Україна на рівні звичайної людини та еліти? Чи є розуміння, що Україна має власну давню історію, культуру?

— У Франції ще є незнання України. Коли дивляться на країни колишнього СРСР, то тут переважає передусім російський фактор. Навіть за часів холодної війни відносини між Францією та СРСР були радше хорошими, якщо не брати до уваги стратегічну та військову складові. У »

БІОГРАФІЧНА НОТА

Мішель Фуше, історик, географ, політолог, дипломат

1946 – народився у Франції.

1968 – закінчив географічний факультет Сорбонни.

1986 – доктор філологічних і гуманітарних наук (Сорбонна).

1989 – професор.

Викладав в Університеті Ліон-Люм'єр, Паризькій Еколь Нормаль, Інституті політичних досліджень Парижа, Європейському коледжі в Натоліні.

1997–2000 – радник міністра закордонних справ Франції Юбера Ведріна.

2002–2006 – посол Франції в Латвії

2009 – професор Інституту національної безпеки Франції.

У різний час був членом Ради із закордонних справ, директором Центру аналізу та прогнозування МЗС Франції, директором програми розвитку Центральної та Східної Європи, консультантом Європейської комісії.

Автор багатьох публікацій про європейську політику, зокрема книг: «Європа і майбутнє світу» (2009), «Європа: географія і геополітика» (2009), «Мана кордонів» (2007), «Фронт і кордони, геополітичний світовий огляд» (2004).

цьому простежується потужна традиція відносин із Російською імперією. У Франції знають Росію. У Франції живуть люди російського походження, які обіймають високі посади, у нас традиційно ставляться з пієтетом до російської культури. Щойно закінчився Рік Росії у Франції та Рік Франції в Росії. За цей час у нас відбулося понад 400 різних культурних подій, які викликали неабиякий резонанс. У цьому контексті становище України вельми складне. І для звичайних людей, і для еліти Франції на сьогодні залишається незрозумілим, наскільки ваша культура відмінна від культури Росії. Показово, що під час Року Росії у Франції в Луврі пройшла виставка, яка називалася «Свята Русь», і ось там жодного разу не згадувалося слово «Україна»: Київська Русь – так, Україна – ніколи. Така політика Росії.

У Франції є така тенденція: у нас хороші відносини здебільшого зі старими країнами, пріоритет – старим державам. Україна – нова для нас держава. Ми не в Польщі, і французи – не поляки. Якби я був поляком, то говорив би про вашу країну щодня. Але якщо я француз і дивлюся на схід, то бачу Німеччину, Польщу, Росію. Я кажу зараз не про політику, а про французьке сприйняття України. Якщо бути точним, у Європі, зокрема й у Франції, про вашу країну дізналися під час Помаранчевої революції, але вона закінчилася, і про Україну перестали говорити. Утім, навіть якщо й говорили, то це був інтерес до історії отруєння пана Ющенка та зовнішнього вигляду пані Тимошенко. Коли ж після революції у владі стали виникати тертя, проблеми суперництва, а потім відкрилися й сумнівні фінансові справи, звісно, образ України трохи деградував. Ми не любимо тих, хто програв. Вибачте, що я кажу жорстко, зате чесно.

У. Т.: І все ж чим може бути цікава Європа Україна?

– Ви маєте якомога швидше знайти своє місце на карті Європи. Мій досвід роботи підказує, що неспроста буде показати вашу відмінність від Росії. Для цього потрібен час. Тому вам необхідна стратегія soft power (м'якої влади) комунікації. Це

здатність держави прикути увагу й захоплення, вміння зацікавити, здивувати. Це цілий комплекс, який включає науку, культуру, технічні досягнення. Ви такий шанс маєте: футбольний чемпіонат Євро-2012. Поза сумнівом, під час його проведення про Україну говоритимуть. Тому не треба чекати, доки вами зацікавляться, необхідно йти вперед і показувати себе, щоб про вас дізналися.

І головне: у сучасному світі потрібно бути країною, пригодною для інвестицій. Це відповідь, що виходить із реального світу, яким він є на сьогодні. Ви маєте стати країною, привабливою для бізнесу, хоча б такою, як нині Польща та Словаччина. Це правда не тільки для України, а й для інших держав. Наприклад, Туреччина є економічно привабливою. Потрібно розуміти, що ми живемо у світі суперництва. В інвесторів завжди є вибір, куди йти.

У. Т.: В українських політиків та олігархів поки що не спостерігається державного мислення.

– Так, можливо. Але так було в США у ХІХ столітті. Рокфеллер сказав: перший свій долар я вкрав, другий зароблю чесно. У вас поки що вельми жорстоке збирання капіталу. Сподіваюся, що з часом ситуація поліпшиться.

У. Т.: Коли ви були послом Франції в Латвії, чи відчувався тиск Росії на цю країну?

– Так, звісно, щодня. Потрібно було супроводжувати Латвію в той перехідний період, коли країни Балтії прагнули увійти до Євросоюзу. Супровід взяли на себе скандинавські держави, але Німеччина і Франція там теж були присутні й допомагали. Жак Ширак був дуже зацікавлений у країнах Балтії і намагався донести цю ідею, навіть коли розмовляв із Путіним.

При мені узгоджувалися кордони між Латвією та Росією, і пресинг «російського брата» давався взнаки значною мірою. Там не було ні нафти, ні газу, але була пам'ять про Пакт Молотова – Ріббентропа 1939 року, і вона надзвичайно дієва, бо заснована на болі. Коли держави стають суверенними, історія та географія дуже перемішані.

СТРАТЕГІЯ.
«Ніщо не заважає вашій країні модернізувати свої закони, модернізувати правила економічної гри, бо це передусім в інтересах самої України»

У. Т.: Що ви можете сказати про латвійське суспільство, воно було консолідованішим, ніж українське? Це стало головним у прориві в Європу?

– Так, так, звичайно. Більшість росіян, які живуть у країнах Балтії, теж дуже хотіли опинитися в Євросоюзі. Це була певна лабораторія європеїзації для російськомовних. Але треба сказати, що прибалтійські росіяни дуже відрізняються від росіян у РФ. І, звісно, найважливішим чинником був більш ніж двадцятирічний досвід державності країн Балтії між двома війнами. Це були золоті роки Латвії, Литви, Естонії, і факт успішної незалежності жив у народній пам'яті. І в європейській пам'яті ці країни були присутні. У Швеції, Данії, Німеччині, Польщі й, можливо, навіть у Франції. Щоправда, у Франції завжди говорять про-

ФОТО: АГУР РИДЛАНСВ

Присутні ті країни, які пройшли через війну: Сербія, Косово, Хорватія. На щастя, в цьому контексті про Україну ніколи не говорять. Щоправда, зараз формується таке відчуття, що ваша країна повертається в зону впливу Москви, повертається в Росію...

Проте, думаю, що Україна все ж наблизитиметься до Євросоюзу, з'явиться більше взаємовигідних домовленостей між ЄС і вашою країною. Хороший статус України на найближчі 10–15 років – це була б «держава, що співпрацює». Це нормальний термін. Наприклад, Польща вже наприкінці 1980-х стукала у двері об'єднаної Європи, а стала рівноправним членом євросім'ї лише 2004-го, трохи більше ніж через 15 років. Але в неї було набагато менше проблем, ніж зараз є в Україні, хоча б тому, що Польська держава вже існувала з 1918 року, а вам державу треба ще будувати.

У. Т.: Які кордони здаються вам найбільш нездоланими: ментальні, географічні, як у Євросюзі, чи традиційні: прикордонний стовп, колючий дріт?

– Що стосується традиційних кордонів, то нині виникла теорія про те, що в епоху глобалізації вони поступово стираються. Я вважаю цю думку хибною і небезпечною. Європа – старий континент, що має надзвичайно багату давню історію, а ось геополітика зовсім нова. За останні 20 років у світі кордонів утворилося більше, ніж починаючи з Першої світової війни. Це понад 27 тис. км сухопутних кордонів, передусім у Європі та Євразії, де й нині триває геополітичний поділ. Це трапилося тому, що багато народів захотіли

стати державами. Але й там, де вже існували держави, закріплення кордонів відбувалося досить драматично, бо існують давні образи, непорозуміння. І багатьом країнам доводилося домовлятися на основі status quo, приміром, Угорщині зі Словаччиною та Румунією – там усе пройшло мирно, а ось на Балканах була справжня війна.

Щодо України, то історично як територія вона створювалася й у межах Російської імперії, а потім і СРСР фрагментарно. Найчастіше український народ по різні боки кордонів мав різну ментальність, традиції тощо, бо тривалий час жив у різних імперіях, різних історичних умовах. Але в одній державі ці відмінності досить швидко нівелюються: спільні цілі об'єднують народ.

Геополітична карта Європи ще не стабілізувалася. Нині відбувається розмежування морського простору. І на суші можуть з'явитися нові кордони. Я кажу про басків, фламандців, інші народи. Тобто триває постійний рух історії, і карта Європи змінюється. У Молдові складна проблема, яку можна назвати замороженою, але вона є. Також складна ситуація в Грузії після воєнного конфлікту з Росією.

І все ж, на мою думку, кордон не є бар'єром. Я не українець. Не знаю української мови. Утім, я тут, ми спілкуємося і, мені здається, розуміємо одне одного. Як каже мій друг: коли я вас запрошую до себе, то відчиняю двері... Думаю, що найбільше нас розділяють все ж культурні та ментальні кордони – вони найскладніші, це точно. І у відносинах між Україною та Росією ці відмінності нині відіграють чи не головну роль. ■

сто балтійські країни, плутають Литву з Латвією, а в мене завжди запитують, у якому місті ти був: Вільнюсі чи Ризі. Для французів ця географія незрозуміла. Європа змінилася, виникли нові держави, але в нашій ментальності ця географія змінюється через силу. І Україні поки що немає в географічному сприйнятті француза.

Готівковий кредит «Свобода»

Банк допомагає справжнім Дідам Морозам за 1 годину

- ✓ Готівкою на будь-які потреби (ремонт, меблі, побутова техніка тощо)
- ✓ Сума до 20 000 гривень
- ✓ Без застави та поруки
- ✓ Строк до 3-х років

0 800 30 5555 безкоштовно за межень України зі стандартного телефону
 (044) 393 76 39 www.indexbank.ua

Ліцензія НБУ 14099 від 09.10.2013

Правила етики

Шенгенський рекет

Українці, які працюють у Чеській Республіці, стикаються з корупцією, до поширення якої самі ж і причетні

Автор:
Богдан
Копчак,
Прага

На думку пересічного українця-заробітчанина в Чехії, головною перешкодою в отриманні роботи в цій країні Євросоюзу є адміністративна непрозорість процесів видачі та продовження віз. Проблеми виникають неза-

лежно від того, хоче людина працювати в академії наук чи прибирати супермаркет. Доводиться чекати годинами в довжелезних чергах, не маючи впевненості, що документи приймуть і справу буде зроблено. Громадянин України

практично не має шансів отримати чеську робочу візу самотужки. Адже документи потрібно подавати у консульства в Україні, але водночас слід довести, що в Чехії є конкретне вільне робоче місце і що в цьому регіоні на ту саму роботу не

хоче влаштуватись жоден чеський безробітний. Світло в тунелі бюрократичних ускладнень набагато яскравіше для тих, хто скористається послугами посередницьких фірм. Їх заснували вихідці з України, котрі мають проторовані шляхи, вміють належно оформляти документи і, подекують, знають, в які двері стукати і що туди заносити.

БОРОТЬБА З КОРУПЦІЄЮ ПО-ЧЕСЬКИ

Чехія, за оцінками Transparency International, за рівнем корупції посідає 53-тє місце у світі. Ситуація за останній рік не покра-

щилась, країна навіть втратила позиції, спустившись на одне місце. Новий чеський уряд, сформований наприкінці літа 2010-го, поставив собі як один із пріоритетів боротьбу з цією проблемою. Проте за півроку на цій ниві жодних зрушень не відбулося: не ухвалено нових антикорупційних законів, не викрито жодних масштабних корупціонерів. Перед католицьким Різдом урядова коаліція так розсварилась, що опинилася на межі розпаду. Вона вижила лише завдяки втручанню президента Вацлава Клауса. Домовленості урядових партій з президентом засекречені, тому не зрозуміло, хто чим поступився і хто кому що наобіцяв. Причина суперечок – корупційний скандал у Міністерстві охорони навколишнього середовища, де люди міністра Павла Дробіла готували корупційні схеми. Один свідомий чиновник повідомив про них ЗМІ та поліції. Скандал набрав обертів, коли цей чиновник заявив, що спочатку, шойно виникли підозри про зловживання, він звернувся по допомогу до прем'єр-міністра Петра Нечаса. Однак той передав справу Павлу Дробілу, очільнику корумпованого міністерства, а той викривача насварив, а згодом звільнив.

Розв'язка корупційного скандалу багатьох збентежила. Але, мабуть, не українку Олену Белей зі Сваляви. Молода жінка, за освітою інженер, працювала до осені 2009 року в місті Брно барменом. Легально. Коли виникли проблеми з візою, термін якої мав ось-ось спливати, українці запропонував допомогу поліцейський Зденек Дулінек з Департаменту у справах чужинців. «За продовження треба платити гроші! Розумієш!» – запитує поліцейський в цивільному в молодій українці на відеозаписі, зробленому прихованою камерою чеським телебаченням. Наступний запис, на якому Дулінек за обіцянку продовжити візу на один місяць бере від Олени Белей 15 тис. крон (€600), вже зробила інспекція МВС.

«Нам не траплялось, щоб із нами так хтось (із заробітчан. – Авт.) співпрацював, – заявила після затримання поліцейського

на гарячому речник інспекції МВС Мартіна Лідлова. – Українка повелася неочікувано, не побоялась». Лідлова висловила надію, що коли таких людей, як Белей, буде більше, вдасться затримати з доказами більше продажних поліцейських.

Однак справа обернулася проти українки. Олену Белей видворили з країни, за рішенням суду їй заборонено повертатись в Чехію упродовж трьох років, а поліція своїм окремим рішенням подовжила термін ще на шість років. На прохання адвоката українки Яна Копрживи президент держави Вацлав Клаус переглянув справу і наклав на рішення суду амністію. Але вона не скасовує окремого

ЯКБИ УКРАЇНКА ТИХЕНЬКО ДАЛА ХАБАРА, ТО ПРОДОВЖИЛА Б СОБІ ВІЗУ І СПОКІЙНО ЖИЛА Ї ПРАЦЮВАЛА У БРНО

рішення відділу поліції у справах чужинців, Белей заборонено повертатися в Чехію протягом наступних шести років. Чеське телебачення домоглося, щоб українці дали виняткову одноразову кількадобову візу, щоб та мала змогу як свідок взяти участь у суді над поліцейським. Судів було два: перша інстанція визнала провину поліцейського і засудила його на два роки ув'язнення, натомість апеляційний суд 7 грудня 2010-го дійшов висновку, що «перевертня в погонах» вже суворо покарано втратою роботи, тому достатньо умовного покарання і штрафу €1,2 тис.

У «справі Дулінека» не зрозуміло, хто злочинець, а хто жертва. Якби українка тихенько дала хабара, то продовжила б собі візу і спокійно жила і працювала у Брно, не отримавши заборони на в'їзд до Чехії, яка занесена до шенгенської системи, що може бути перешкодою в отриманні навіть туристичної візи до ЄС. Таки судові справи в Чехії зазвичай закінчуються однаково: корумпованих поліцейських у справах чужинців карають завжди умовно, лише в одному випадку було присуджено два роки ув'язнення.

Наобіцяли зарплату \$3 на годину, натомість платили від \$8 до \$20 на тиждень. Суд покарав ділків позбавленням волі на 5–7 років

За €20 продавали перед будинком поліції в Празі номерок, який дає надію потрапити в потрібний кабінет ще в робочий час

426 749 осіб сягає кількість чужинців у Чехії, з них 128 636 – громадяни України

За кілька років кількість мігрантів у Чехії становитиме понад 500 тис., що дорівнюватиме нинішній кількості офіційно безробітних

Чехія, за оцінками Transparency International, за рівнем корупції посідає 53-тє місце у світі

СПРАВЕДЛИВІСТЬ НЕ ДЛЯ ВСІХ. «Ліквідуємо корупцію в Празі!» – закликають із плаката на світліні. Але зловживання стосовно трудових мігрантів чеська влада воліє не помічати

ФОТО: REUTERS

«КЛІЕНТИ» ТА ЇХНІ КЛІЕНТИ

За словами посла України в Чехії Івана Грицака, в Чеській Республіці діють 2,5 тис. агенцій із працевлаштування, з яких 1,8 тис. займаються справами українських громадян.

«Є плюси і мінуси посередницьких фірм», – зазначає Тарас Костюк з пражської Асоціації українців, яка надає заробітчанам юридичні поради і допомогу. За його словами, за посередництвом приватних структур в Чехії працюють дві третини заробітчан з України. Супермаркету або великій будівельній компанії вигідніше співпрацювати з «українською» агенцією і отримати пакет послуг або цілу бригаду мозолих рук, аніж домовлятися із поодинокими заробітчанами. Фірми-посередники заробляють на різниці: люди отримують набагато менше, ніж роботодавець платить за їхню працю агенції. Різниця може сягати 100% і більше. Натомість заробітчани (у кращому випадку) отримують крім зарплати медичне страхування та допомогу під час отримання чи продовження візи.

Заробітчани з України називають посередницькі агенції «клієнтами». За однією з версій, це слово походить із закарпатського сленгу: «клієнт» той, хто своїх людей «клієнтує». Небажання стояти в чергах годинами і дні без гарантії результату змушують звертатися до «клієнтів». Ці спритники вміють продати не лише працевлаштування, а й окремі послуги. Звичайний номерок, який дає надію потрапити в потрібний кабінет ще в робочий час, продавали перед будинком поліції в Празі за €20. Купити у фірми можна і банківську квитанцію, в якій зазначено, що на вашому рахунку достатньо коштів, щоб прожити в країні в разі втрати роботи.

«Клієнтський» бізнес – справа непрозора, закрита. Агенції з працевлаштування, як правило, чеську поліцію не цікавлять. Аж допоки хтось не переagne палиці. Як, приміром, група українських бізнесменів, чи радше бандитів-рабовласників, які з березня 2008-го до

ФОТО НАДАНО АВТОРОМ

НЕПОТРІБНІ РУКИ. Чеська влада ставить перед українськими заробітчанами все більше перешкод

лютого 2009 року знущались над десятками заробітчан із Румунії, Болгарії та України: наобіцяли їм зарплату \$3 на годину, але за щоденну роботу майже в дві зміни платили копійки – від \$8 до \$20 на тиждень. Суд покарав ділків позбавленням волі на 5–7 років.

На думку пані Марії із Західної України, яка працює в Чехії з 1990-х, приїхати з України і влаштуватися на роботу без чийогось посередництва вже неможливо. «Все іде через «клієнтів», – стверджує вона і

**НА БУДІВНИЦТВАХ У ЧЕХІЇ
ЧАСТІШЕ МОЖНА ПОБАЧИТИ
ОБЛИЧЧЯ КАЗАХІВ,
ЯКІ ХОЧ АНІ СЛОВА
НЕ ЗНАЮТЬ ЧЕСЬКОЮ,
ПРОТЕ ОХОЧЕ ПРАЦЮЮТЬ
ЗА ЗНАЧНО МЕНШІ ГРОШІ,
НІЖ УКРАЇНЦІ**

висловлює підозру, що деякі з посередників мають своїх довірених осіб не лише в чеській поліції, а й на самому початку ланцюга – в посольствах і консульствах. Припущення пані Марії не безпідставні.

Посол Чехії в Україні Ярослав Башта попросив в січні 2010 року достроково звільнити його з посади. Дипломат скаржився на стан здоров'я, але всі знали, що він так реагував на скандал навколо телефонного центру у Львові: всі охочі стати в чергу для отримання чеської візи мусили з 2008 року звертатися до приватного телефонного центру й платити за таку дрібну послугу \$15. Ширилися чутки, що цей бізнес мав прикриття посла. Башта все спростовував, але таки пішов із посади. Справа львівського телефонного центру дійшла в Чехії до суду: 18 червня 2010 року групову скаргу 161 українського громадянина взяли на розгляд. Суд ухвалив, що МЗС Чехії мусить повернути скаржникам гроші за те, що чеська держава не спромоглася самостійно й ефективно організувати запис до черги в консульство і незаконно здирала з українців гроші. Після скандалу охочих відправитись послом до Києва не виявилось. Крісло посла вакантне з березня 2010 року.

Навіть якщо оголосити «клієнтські» агенції поза законом, проблему нечесної експлуатації трудових мігрантів вирішити не вдасться – ділки знайдуть інші

стежки. Як зазначив Мартін Розумек, директор чеської Організації допомоги біженцям, вже є нові способи влаштування чужинців, наприклад, можна стати членом чеського товариства з обмеженою відповідальністю або дрібним підприємцем-ремісником. Лідерами в цьому напрямку є громадяни В'єтнаму і Китаю, їхні крамнички з продуктами і ресторанички в Празі буквально на кожному кроці. «Вони (ті, хто експлуатує чужинців. – Ред.) такі винахідливі, що напевне винайдуть нові способи, як продовжувати, – говорить Розумек. – Все розпочинається в країні походження мігрантів. Якщо вони не можуть самостійно отримати візу, зв'яжуться з підозрілою фірмою, яка їх згодом переپردازить».

Жодних ілюзій щодо роботи департаменту поліції у справах чужинців Чехії не мають не лише українці чи громадяни В'єтнаму. Бразилієць Фабіано Голго у своєму блозі заявляє, що чеські чиновники, бюрократи і корумповані поліцейські, які опікуються чужинцями, тупіші за своїх бразильських колег. Фабіано описує, як після годин чекання в чергах на продовження візи почав прекрасно розумітися на тому, хто має до кабінетів вільний доступ. Але до неприємності його привела вимога, щоб замість якогось документа, виданого в Бразилії лише два місяці тому, він приніс такий самий, але свіжіший.

ЧУЖИМ ТАМ НЕ МІСЦЕ?

Нинішній чеський прем'єр Петр Нечас, ще коли обіймав посаду міністра праці та соціальних справ у попередньому уряді, наголошував, що, попри сотні тисяч чеських безробітних, країна потребує робочих рук. Головним аргументом міністра на той час були демографічні прогнози: протягом наступних двох десятиліть кількість громадян у продуктивному віці від 25 до 64 років зменшиться на 750 тис. осіб. Однак, очоливши Кабінет Міністрів, Нечас, його уряд і провладна більшість в парламенті, здається, роблять все для того, щоб мігрантам, які вже приїхали працювати, ускладнити життя, а тих, які про Чехію ще лише мріють, перекопати: їхати сюди не варто. Швидко, без належного обговорення й урахування вимог сенату (верхньої палати парламенту), палата депутатів ухвалила урядові поправки до закону про чужинців. Одна з принципів змін стосується медичного страхування: якщо дотепер від мігранта при продовженні дворічної робочої візи вимагали довідку про оплачене базове

медстрахування, відтепер потрібно страхуватись «комплексно». Що таке «комплексне» медстрахування, в законі не прописано, але ця гра слів коштуватиме дорого. За словами речника громадського об'єднання «ПроАлт» Павла Чижинського, замість кількох сотень євро страхування на два роки віднині обходиться двома дітьми за страховку доведеться сплатити понад €8 тис.

Такі гроші має далеко не кожний чех, не те що заробітчанин. Проблема ще в тому, що в разі зміни статусу чи невикористання візи, людині нічого не поверне. Офіційна причина – комплексне страхування має гарантувати, що в чеських лікарнях не накопичуватимуться за чужинцями борги. Але чому закон змушує емігрантів платити більше, ніж платять самі чехи? До того ж нове страхування не зобов'язує страхові компанії (СК) лікувати заробітчанина комплексно: якщо людина мала те чи інше захворювання ще до підписання полісу, СК лише розведе руками.

Поправки до закону про чужинців не підтримала ліва опозиція. Але зі слів депутата від чеських соціал-демократів, екс-міністра внутрішніх справ Мартіна Печини, зрозуміло, що опозиція ініціює уряд підтримує неофіційно. «Люди, які приїждять в Чеську Республіку, вже тривалий час скаржаться, що з ними треба поводитись краще, ніж сьогодні, – розмірковує він. – Однак це одвічна проблема. Коли ми надамо їм багато кращі умови, згодом їх приїде така кількість, що наша країна не дасть собі ради!»

За офіційними даними, з 2005 по 2009 рік кількість чужинців в десяти-мільйонній Чехії зростає на 63%: з 266 303 осіб до 435 035. Ще кілька років, і мігрантів стане понад 500 тис., що дорівнюватиме нинішній кількості офіційно безробітних в країні. Щоправда, наприкінці травня 2010 року в Чехії кількість чужинців дещо зменшилася – до 426 749 людей. З українським паспортом тут живуть 128 636 осіб. Криза добігає кінця, однак для багатьох українців Чехія втрачає свою колишню привабливість: заробітки фактично не зростають, натомість адміністративних перешкод дедалі більше. Сподівання на те, щоб заробити в Чехії на квартиру на батьківщині чи капітал для власного бізнесу, дедалі примарніші. На будівництвах у Чехії частіше можна побачити обличчя казахів, які хоч не володіють чеською взагалі, охоче працюють за значно менші гроші, ніж українці. ▣

К Н И Г А Р Н Я

Ваша іноземна преса в Книгарні «Є»

AD
ARCHITECTURAL DIGEST.

COSMOPOLITAN

DER SPIEGEL.

FINANCIAL TIMES

Forbes

Herald Tribune

LE MONDE
diplomatique

Newsweek

The Economist

THE TIMES

THE WALL STREET JOURNAL

м. Київ

вул.
Лисенка, 3

вул.
Спаська, 5

просп.
Повітрофлотський,
33/2

www.book-ye.com.ua

Тихий ДонНУ

Намагання Міносвіти будь-що приборкати Донецький національний університет фатально понищило авторитет найбільшого державного вишу на Південному Сході країни

Автор:
Сергій
Коробчук,
Донецьк

Почалося все ще влітку минулого року, коли до Донецька несподівано прибув міністр освіти Дмитро Табачник, щоб запропонувати керівникові ДонНУ Володимирі Шевченку піти з посади «за власним бажанням». Як компенсацію відомому академікові запропонували місце завідувача кафедри на його рідному математичному факультеті. Водночас виконувачем ректорських обов'язків призначили декана обліково-фінансового факультету Петра Єгорова, ставленника Міносвіти.

Позаяк подія не залишилася непоміченою пресою, керівник Міністерства освіти, науки, молоді та спорту був змушений якийсь її прокоментувати. Та пояснення Табачника навряд чи додали ситуації прозорості: мовляв, із Шевченком, який очолював провідний донецький виш протягом кількох останніх десятиліть, вирішено розірвати контракт «з професійних міркувань». І крапка. Між тим Володимир Павлович у донецьких науково-освітнянських колах відомий не лише як досвідчений керівник, а й як фігура, що вміє ладити з будь-якою владою (підтвердження – звання Героя України, отримане в політично строкатому 2006 році). Та й під час недавньої «антитабачникової» кампанії, що охопила багато навчальних закладів України, обережний ректор ДонНУ дотримувався нейтралітету. Тож про особисту помсту столичного високопосадовця в цьому випадку не йдеться.

Так чи інакше зопалу Шевченко заявив, що виставить власну кандидатуру на вибори нового ректора, які згідно з університетським статутом мала провести конференція трудового колективу. Відмовляли за-

служеного діяча науки, за його власним зізнанням, починаючи з обласного «білого будинку» і аж до київських «пагорбів влади». І таки вмовили: напередодні звітно-виборчої конференції, призначеної в університеті на 10 грудня минулого року, офіційних претендентів на ректорське крісло залишалося двоє: вже згаданий декан Петро Єгоров, якого неприховано підтримувало галузеве міністерство, та технічний (як багато хто вважав) кандидат, завідувач кафедри економічної кібернетики Юрій Лисенко.

ПОМИЛКА КАНДИДАТА

Зараз університетські дотепники твердять, що офіційний кандидат Петро Єгоров елементарно перестарався. Виступаючи на агітаційних зборах викладачів філологічного факультету, він пообіцяв на місці першого, найстарішого корпусу ДонНУ за два-три роки звести сучасну багатоповерхівку, куди й переселяться гуманітарні кафедри. І навіть продемонстрував ескіз майбутньої будови, у якій присутні впізнали... бізнес-центр, уже зведений у «шахтарській столиці» корпорацією МАКО Олександра Януковича, старшого сина президента України.

Терміново «відмазувати» від скандалу будівельний холдинг президентської родини заходилися майже всі представники місцевої влади. Зокрема, міський голова Донецька Олександр Лук'яченко заявив: «У виборчій кампанії можна все показувати, але реалізувати це складно. 24-поверховий будинок – це по тисячі квадратних метрів поверх. У середньому адміністративна, академічна будівля коштує сьогодні \$1,2–1,4 тис. за м². Давайте помножимо на

24 тис., скільки це буде мільйонів? Де їх узяти?»

Напередодні виборчої конференції в передчутті вельми ймовірної поразки свого конкурента кандидата Міністерства освіти, науки, молоді та спорту надіслало до Донецька підкріплення в особі заступника міністра Євгена Сулими. Нібито мимохідь київський чиновник натякнув на ініціювання кримінальної справи, пов'язаної зі зловживаннями в ДонНУ. На кого скеровувалося це завуальоване попередження, з'ясувалося трохи згодом. А на той момент, після бурхливих дебатів та обговорення, делегати університет-

Управління боротьби з економічною злочинністю з орденом на обшук.

Шукали службові документи професорської дружини Тетяни Лев, яка донедавна працювала головбухом ДонНУ і була звільнена конкурентом Лисенка в боротьбі за посаду ректора Єгоровим, поновилася через суд, але через нервовий зрив пішла на лікарняний. Слідчі нічого зрештою не знайшли, проте київську поїзду Лисенкові зірвали. А повернувшись до Донецька, 65-річний учений зі світовим ім'ям довідався, що його звільнили з роботи. Мовляв, заяву на відрадження не було належним чином завізовано (знову ж таки у Єгорова), отже, мав місце прогул. Щоправда, через масове обурення у виші таким неприкритим тиском на обранця колективу скандальний наказ ображений офіційний претендент на ректорство пізніше нібито відкликав.

Проте за день у службовому університетському кабінеті Тетяни Лев сталося два обшуки. А наступного вечора вже немолоду жінку жорстоко, до стусу мозку та численних синців, побили біля під'їзду будинку, в якому вона мешкає, двоє «невідомих». Відлупцювавши, пояснили жертві: «Це тобі за чоловіка». Міліція зрештою нікого не спіймала, проте натякнула, що не виключає... імітацію побиття самою потерпілою.

Далі було ще цікавіше. Столичний Адміністративний суд визнав незаконним обрання ректора ДонНУ, заборонивши Міністерству освіти укладати контракт із переможцем. Причиною став судовий позов доктора юридичних наук, викладача столичної Національної академії внутрішніх справ Олександра Користіна, який твердить, що він своєчасно подав усі необхідні для реєстрації документи, проте його кандидатура, всупереч Закону «Про вищу освіту», не була представлена в ректорських перегонах у Донецьку.

Схоже, зараз моральні та фізичні сили Юрія Лисенка близькі до вичерпання. Останнім часом він різко згорнув своє спілкування з пресою, крім того, наважився на кон'юнктурні заяви: про гаряче бажання вступити до правлячої Партії регіонів, побудувати на території ДонНУ храм

Московського патріархату тощо. Звісно, це помітно зменшило кількість його прихильників серед ліберальних викладачів університету. Ще трохи – і колектив ДонНУ буде поставлений перед класичною, до блиску відпрацьованою схемою всіх українських виборів: найменше зло з двох можливих.

УСЕ ЧЕРЕЗ ЗЕМЛЮ?

Досі незрозуміло, навіщо взагалі знадобилося усувати ректора донецького університету Володимира Шевченка. Згідно з усталеною думкою багатьох причетних до нинішнього скандалу осіб, питання пов'язане із землею. Зокрема, неподалік міського центру, в зеленій зоні ставків розташоване університетське студентське містечко з комплексом гуртожитків. Територія надзвичайно перспективна для елітної забудови, якій Шевченко багато років активно пручався, судячись із нахабними «самоселами». Ціна питання цілком достатня, щоб зацікавлені наважилися наразитися на гучний скандал, аби тільки усунути незручного керівника вишу. Дехто в регіоні в цьому контексті навіть згадує «президентську» корпорацію МАКО, що останнім часом активно забудовує найпривабливіші ділянки «шахтарської столиці».

Між тим колектив ДонНУ перебуває у стані, близькому до шокового: виш стрімко втрачає міжнародні зв'язки, що напружувалися роками, як і повагу колег всередині країни; під загрозою виконання довгострокових наукових та освітніх програм.

Варто пригадати, що кількома місяцями раніше університет пережив не менш скандальну історію, пов'язану з ініціативою донецької інтелігенції присвоїти вишу ім'я його славетного випускника Василя Стуса. Місцеві українофоби, зокрема з владних структур, влаштували такий шалений опір ідеї, що зрештою все ледь не обернулося перейменуванням університету на честь... колишнього секретаря обкому КПРС Володимира Дегтярьова. Переможні тоді гірко жартували, що варто, мовляв, почати нову кампанію з повернення первинної назви ДонНУ – Сталінський пединститут. ■

ФОТО: ОЛЕКСАНДР СТРИНЬКО

ської конференції зробили свій вибір: за Петра Єгорова проголосувало лише 89 присутніх, за альтернативного кандидата Юрія Лисенка – 138. Ставленик Табачника програв.

СПРАВА ДЛЯ РЕКТОРА

І ось тут почалося. Виборча конференція відбулася в п'ятницю, а на початку наступного тижня Юрій Лисенко вирушив до столиці, щоб належним чином оформити документи та обійняти ректорську посаду. Але на півдорозі до міністерства його зупинило телефонне повідомлення, що до його донецької квартири вдерлися працівники

СКАНДАЛЬНИЙ ВИШ.

Не виключено, що причиною конфлікту навколо ДонНУ стало земельне питання

...Як табака на розі

Процес свідомої дебілізації освіти й науки триває вже двадцять років. Але такого загрозливого стану, як сьогодні, ще не було

Автор:
В'ячеслав
Брюховецький

Уже майже два десятиліття українська освіта перебуває в стані лихоманки змін – новими міністрами та відповідним їхнім уподобанням чиновницьким оточенням. І все це твориться без жодного уявлення про перспективу. Вже не йдеться про стратегічний план – мова про відсутність будь-якого, хоча б чернеткового, начерку. Тому так легко міняються щораз орієнтири, переставляються бакени, до штурвала дориваються нові керманічі. «Дайте порулити», – воляють вони в передчутті процесу перерозподілу бюджетних коштів: «Тому дам, тому дам, а тому не дам... Це тобі, а це мені, а це ще мені...» І наша освіта стала схожою на корабель, у якого вийшло з ладу навігаційне обладнання...

Ми говоримо про неймовірну кількість вищих навчальних закладів. А хто ж це такий мудрий свого часу розпорядився чи не кожному ПТУ дати (мало не вирвалося: продати...) статус вишу якогось там рівня?

Ми говоримо про корупцію в освіті, а хтось вирішив, що її можна побороти лише незалежним зовнішнім тестуванням, призначення якого полягає зовсім в іншому. А ось чи хтось за ту корупцію в нас покараний?

Ми говоримо про алкоголе-, тютюно- та наркозалежність підлітків. А міністерство келійно визнає найвидатніших з української молоді й посиляє тихесенько їх, кращих із найкращих, на Всесвітній фестиваль молоді та студентів до Південної Африки. Глиби розуму й таланти – переважно депутати, члени «ума, честі та совісті» й за сумісництвом родичі можливо-владців. Але вони не хочуть тихесенько, вони показують тій Європі, хто в Україні тепер Ленін... Європа не витримала, й групу делегатів в стані алкогольного сп'яніння не допустили на борт літака у Франкфурт-на-Майні. Міністр, що правда, обіцяв обов'язково покарати тих, хто не любить тижком-нишком. Та не чути – чи то руки короткі, чи попросили найпросунутіші політичного притулку...

Надоїдливі професори вимагають університетської автономії. Та міністр знає, як їх угомонити (сам дослужився до професора!) – увести в університети армійські статuti й приставити до кожного студента по єфрейтору, щоб пильно стежити, чи бубонять віддано, чистячи зуби: «І утром ото сна восстав, чітай без усталі устав»... І щоб на человеческом языке. А то їм уже, блін, англійську давай! Чим же пояснити сучасний стан освіти? Це ж не просто феномен Табачника... Тут же якісь вагоміші підстави... Знаєте, мені навіть шкода часом міністра. Увійдіть у його шкуру...

От кажуть, що знижується успішність у вишах. Так є ж просте рішення, впевнений наш міністр, – щоб студенти не пропускали лекцій. Як при Союзі було? Староста здійснював перекличку. Не прийде хто разів три – і вже «неуд.» забезпечено. Дисципліна. І нічого, бачите, і до міністрів дослужилися... От ще б примусити студентів конспектувати ретельно. Як ми колись класиків...

Або деякі освітні керівники не вміють керувати колективом і тому «умнічають»: дайте нам автономію, дайте нам права... А ми вам – спеціальну комісію з 32 наших людей, які в будь-яку хвилину: «А подайте сюда Ляпкіна-Тяпкіна!»

Шкода Табачника! Невтямки йому, що не примусиш студентів слухати недолугого доцента або й професора, навіть якщо перші перебуватимуть в аудиторії. А я не знаю випадку, щоб лекції цікавого викладача студенти пропускали. То, може, треба братися з іншого кінця?

А щодо грізної комісії з перевірки лояльності ректорів, то чи не продуктивніше було б із тих же таки ректорів створити комісію бодай для окреслення стратегії розвитку сучасної освіти. І чи не час уже збагнути, що без свободи в університетах не виховуємо ми свободолюбної нації?!

Але будьмо великодушними – не висуваймо суворих претензій до нещасного міністра. По-перше,

незмигну дивляться хазяї з Білокам'яної – щось не так, одразу змінуть на табаку. А по-друге, ну об'єктивно існує ж стеля. І це вже не залежить від людини підневільної, бо плінтус і є плінтус.

БЕЗ СВОБОДИ В УНІВЕРСИТЕТАХ МИ НЕ ВИХОВАЄМО СВОБОДОЛЮБНОЇ НАЦІЇ

Та, зрештою, нічого нового й дивного в личині Табачника немає. Нещодавно професор Володимир Панченко в газеті «День» проникливо показав пов'язаність діяльності нашого міністра зі спадщиною своїх родаків Михайла Юзефовича і Валентина Маланчука. Ці упирі намагалися вбити кілок в українську душу. Не вийшло. І не вийде! Чим ці двоє закінчили, знаємо: один – загальним презирством (сучасники не подавали йому руки), другий – у випарах Бахуса спочив під парканом. Табачник же – нешлюбне дитя цих двох україножерів. Доктор Серафікус, якого з блиском виписав Віктор Домонтович, мріяв про народження дитини чоловіками без посередництва жінки. І, здається, такий експеримент відбувся – завдяки нашому міністрові.

А що ж українська освіта? Табачники приходять і відходять. А нам треба не перечікувати лиху годину, а працювати. Повторюся: важливо не те, що вони зроблять, а що зробимо ми. Йде прерасне молоде покоління, і наше завдання – допомогти кожному утвердитися як особистість, що представляє потужну європейську націю. ■

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ЖУРНАЛ
Передплатний індекс 99319

Передплата на 2011 рік Передплатити «УКРАЇНСЬКИЙ ТИЖДЕНЬ» ВИ МОЖЕТЕ:

- У редакції:
 - заповніть квитанцію у відділенні будь-якого банку (отримувач: ТОВ «Український тиждень», р/р 26007026823721 у Печерському відділенні ПАТ «УКРСОЦБАНК». МФО 322012. Код ЄДРПОУ 35392656. Передплата на журнал «Український тиждень»);
 - розбірливо зазначте адресу доставки та контактний телефон;
 - оплатіть квитанцію у найближчому відділенні банку;
 - надішліть копію сплаченого бланка замовлення (квитанцію про оплату):
 - * факсом: (044) 351-13-00 (01);
 - * поштою: ТОВ «Український тиждень», м. Київ, 03067, а/с № 2.
- У будь-якому відділенні зв'язку Укрпошти. Передплатний каталог на 2011 рік, стор. 168. Передплатний індекс – 99319.
- У передплатних агенціях вашого міста (детальніше див. на сайті <http://www.ut.net.ua>).
- На сайті www.portmone.com.

повідомлення	отримувач платежу	ТОВ «Український тиждень»	26007026823721	35392656
			поточний рахунок отримувача	код отримувача
	назва установи банку	Печерське відділення ПАТ «УКРСОЦБАНК»		
			322012	МФО банку
	Прізвище, ім'я та по батькові платника			
	Адреса платника, телефон			
	вид платежу: за передплату на журнал «Український ТИЖДЕНЬ»			
	період:			
касир			сума, грн	
	платник (підпис)			

квитанція	отримувач платежу	ТОВ «Український тиждень»	26007026823721	35392656
			поточний рахунок отримувача	код отримувача
	назва установи банку	Печерське відділення ПАТ «УКРСОЦБАНК»		
			322012	МФО банку
	Прізвище, ім'я та по батькові платника			
	Адреса платника, телефон			
	вид платежу: за передплату на журнал «Український ТИЖДЕНЬ»			
	період:			
касир			сума, грн	
	платник (підпис)			

За детальною інформацією звертайтеся за тел. (044) 351-13-00.
Менеджер з передплати Каріна Забара
K.sem@ut.net.ua

Зв'язкова поколінь

Світлої пам'яті Михайлини Коцюбинської

Автор:
Вадим Скуратівський

Михайлина Коцюбинська – одна з найавторитетніших і найзворушливіших постатей нашої культури останніх десятиліть тепер уже минулого і початку теперішнього сторіч. Ми звикли до трохи академічного характеру будь-якого культурного процесу, а особливо до осмислення цього самого процесу, забуваючи про те, що незрідка суб'єктами, авторами цього процесу є не просто живі люди, а люди, які мали й мають живий зв'язок із попередніми генераціями української культури.

Для мене в оці дні закінчився безпосередній зв'язок наших сучасників не тільки з ХХ, а й із ХІХ століттям. Михайлина Хомівна була ніби персоналізованим містком у ХІХ століття. Я тепер уже не можу назвати людину, дивлячись на яку можна було б пригадати ХІХ століття.

Михайлина Хомівна – рідна племінниця Михайла Михайловича Коцюбинського. У російського письменника-літературознавця Юрія Тинянова є такий вираз: «домашня семантика» того чи іншого літератора. Йдеться про те, що в таких людей, як Михайлина Хомівна, було не тільки спеціальне академічне, цехове ставлення до українського літературного минулого, а й цілком живе, домашнє. Донька молодшого брата Михайла Михайловича, вона тримала у своїй пам'яті безліч фактів, пов'язаних із великим українським письменником.

Я пригадую, що зовсім недавно, кілька місяців тому мені випало з нею говорити про стилістичне обличчя повісті Коцюбинського «Fata morgana». І вона раптом почала пригадувати, як із батечком ще маленькою дівчинкою їздила на Чер-

нігівщину у Вихвостів – село, яке пережило ті події, що їх відтворив Коцюбинський, і там спілкувалася з бабусею, котра стала прототипом Маланки. Вона говорила про повість водночас як літературознавець, як небога письменника, яка добре володіла біографічними та іншими фактами, і нарешті, вона говорила про це з надзвичайно великою, суто людською зацікавленістю.

Михайлина Хомівна була пов'язана з попередніми генераціями української культури безпосередньо. І це надзвичайно важливо, бо будь-які зв'язки такого напрямку незрідка брутально припинялися незалежною історією ХХ століття. Можна пригадати, як фактично була знищена, принижена й репресована фамілія Лесі Українки, клан у найширшому розумінні. Як був знищений рід Старицьких. Власне, те саме відбулося з Коцюбинськими. Але Михайлина Хомівна, українська літературознавиця, письменниця, громадська діячка, перебувала при цьому самому зв'язку і не віддавала своєї комунікації в якісь недобрі руки, вона не корилася тим, хто хотів припинити ту комунікацію.

І відповідним чином вже в 50-ті, а особливо на початку 60-х років минулого століття Михайлина Коцюбинська входить у те саме громадське поле, яке тепер належить чітко й недвозначно назвати опозиційним. Йдеться про те, що на цьому полі нечисленні діячі тогочасної української інтелігенції кинули виклик тоталітарному режимові. Спочатку Михайлина Хомівна робила це у своєму літературознавстві, працюючи у відділі рукописів Інституту літератури імені Шевченка. А восени 1965 року під час інциденту на прем'єрі фільму «Тіні забутих предків» вона відверто заявила про своє неприйняття всього негатив-

ного, що нагромадило на той час радянське суспільство. Її виключили з партії, звільнили з роботи, але вона продовжувала свою громадянську діяльність і водночас не полишала літератури. Доволі сказати, що інтенсивна присутність поета Василя Стуса в нинішній Україні – це серед іншого похідне від безпосередніх зусиль Михайлини Коцюбинської: як коментатора, як видавця, як свідка на його процесгах, як зрештою, людини, яка надзвичайно поцінувала нашого видатного поета.

У ЦІ ДНІ ЗАКІНЧИВСЯ БЕЗПОСЕРЕДНІЙ ЗВ'ЯЗОК НАШИХ СУЧАСНИКІВ З ХІХ СТОЛІТТЯМ

Водночас усі факти українського літературного буття вона ставила в дуже широкий контекст. Добре володіючи іноземними мовами, Михайлина Хомівна перекладала українською з англійської, французької. Перекладала знаменитого французького поета Жака Прев'єра і писала про нього. Перекладала американських англомовних індіанців. Та найголовніше, щовона безперестанку в ті найважчі часи залишалася при пафосі вільної української культури в ситуації невільного українського суспільства.

Вона за це розплачувалася, й розплачувалася жорстоко. Близько 20 років її фактично не друкували. Але як тільки бодай трохи перемінилася українська атмосфера, Михайлина Хомівна включилася в роботу так інтенсивно, ніби була молоденьким аспірантом від україністики. І зробила надзвичайно багато: працювала над спадщиною Стуса, до останньої хвилини працювала над епістолярною спадщиною Чорновола, окрім того, належала до того героїчного колективу, який по-

БІБЛІОГРАФІЯ МИХАЙЛИНИ КОЦЮБІНСЬКОЇ

«Образне слово в літературному творі»

«Література як мистецтво слова»

«Етюди про поетику Шевченка»

«Мої обрії» в двох томах

«Книга споминів»

«Зафіксоване і нетлінне: роздуми про епістолярну творчість»

«Листи і люди»

рівняно нещодавно видав листи до її дядька Михайла Коцюбинського. Це чотири томи. Михайлина Хомівна – відповідальний редактор кожного тому, а в них десятки тисяч чи не сенсаційних фактів довкола українського і літературного, і суспільно-громадянського процесу кінця XIX – початку XX сторіч. Характерно, що майже всі кореспонденти Коцюбинського потім опинилися або в еміграції, або в сталінських таборах. Довкола Михайла Коцюбинського було доволі багато недоброї радянської кон'юнктури, якогось квазімарксизму, а ось завдяки виходу чотиритомника ми можемо відчутти атмосферу українських 1890-х років,

коли тут, на Наддніпрянщині, інституалізувалася українська культура, з величезними труднощами, але вона повставала, йшла до якогось серйозного буття. Перша світова, а потім революція припиняли цей процес, але він усе одно тривав. Михайлина Коцюбинська сама особисто його продовжувала, розуміючи всю відповідальність своєї безнастанної роботи на користь української культури.

Ми живемо в дуже драматичну хвилину нашої країни, коли українофобство найжачилося щодо нашої культури, зрештою, можливо, входимо навіть не в драматичну, а трагічну стадію нашого культурного розви-

тку. Але в мене таке враження, що ми виграємо нашу культурну справу саме тому, що в нас були і є такі діячі, як Михайлина Хомівна, яка попри те, що залишила нас на 80-му році життя, потому вже безперестанку асистуватиме тим чи іншим українським культурним процесам. І я маю надію, що ці процеси не припиняться ніколи.

Михайлина Хомівна жила українською культурою й відтак і далі житиме в ній, доки та існуватиме. Хто тепер продовжуватиме справу Михайлини Коцюбинської? Будемо відверті, звичайно, знайдуться фахівці, але це вже буде трохи інша комунікація з нашим українським минулим. ■

З найдавніших часів Закарпаття було, як правило, об'єктом, а не суб'єктом історичного процесу. Спершу його землі завойовували й дарували, а з народженням європейських націоналізмів питання власності Закарпаття перейшло з феодално-силової в радше ідеологічну площину. Усі, хто претендував на ці території, мусли відшукати або придумати історичну легітимізацію експансії. З цим завданням дуже ґрунтовно впоралася Угорщина. Спочатку вона випрацювала героїчну концепцію переходу племен Алмоша і його сина Арпада через Верещкий перевал. Згодом підкріпила її вже неприховано міфічним орлом-турулом, який нібито саме в Карпатах скинув Алмошеві меч. Це означало, що буцімто саме з карпатських хребтів починається Угорщина. Угорці відчутно асимілювали місцеве населення, намагалися зробити з нього gens fidelissima (лат. «найвірніший народ». – Ред.) та нав'язати йому візію відрубної від українців «угрорусскості». Ця концепція виявилася такою дієвою, що навіть сьогодні, коли на Закарпатті за всіма законами вже мали б загоїтися постколоніальні рани, на місцевих замках відновлюють скульптури бронзових турулів, символів угорської державності, а також аж на кордоні з Львівською областю споруджують пам'ятники на честь hantoglalás, тобто віднайдення угорцями батьківщини. Боротися з міфами – справа невдячна. А вже спочатку треба довести міфічність фактів, а стосовно подій тисячолітньої давнини це зробити непросто. Однак тут не можна недооцінювати можливостей археології, аргументи якої не раз руйнували усталені стереотипи. Нещодавно НДІ карпатознавства при Ужгородському національному університеті зайнявся комплексним дослідженням проблеми приходу угорців на терени сучасного Закарпаття. Результати виявилися сенсаційними, адже вони руйнують усталену концепцію середньовічної історії краю. Про це **Тижню** розповів старший науковий співробітник інституту Ігор Прохненко.

Де починається Закарпаття

Ужгородські археологи спростовують міф угорського державотворення

ІГОР ПРОХНЕНКО: Повинна відбутися низка ревізій середньовічної історії Закарпаття

ФОТО: ОЛЕКСАНДР ГАВРОШ

**Записав
Лесь Белей**

Зазвичай кожна країна прагне зробити свою історію кращою, ніж вона була насправді, та героїзувати минуле. Така ситуація не оминула й середньовічної історії Закарпаття. Науковці держав, до складу яких у різні часи входили землі краю, намагалися створити свої концепції, які не завжди відповідають дійсності. Вагомим джерелом міфотворчості стає і туристична індустрія, яка свідомо робить пам'ятки (передусім замки) більш давніми. Реальна наукова історична картина зазвичай лежить узагалі в іншій площині. Тому на сьогодні дуже важливо розмежувати заполітизовану, туристичну та наукову історії Закарпаття. Працюючи над

останньою, треба докладати багато зусиль, щоб очистити її від нашарувань перших двох.

Звернімося, наприклад, до питання приходу угорців на Закарпаття. Письмове джерело, у якому найдокладніше викладені ці події, – це хроніка «Геста гунгарорум» про походження угорців, написана на межі XII–XIII ст. н.е. анонімним нотаріалієм угорського короля Бейли III. У цьому творі наведена героїчна історія угорців: прохід їхніх племен на чолі з Алмошем біля Києва, розгром війська князя Олега, перехід через територію, які потім увійшли до складу Галицько-Волинського князівства, та подальше проникнення на землі сьогоденного Закарпаття.

Подана у хроніці «Геста гунгарорум» історична канва задовольняла вчених різних країн. Угорців вона влаштовує тим, що тут змальовано славетний прохід їхніх пращурів через Закарпаття, під час якого нібито були завойовані городища Унг (сучасний Ужгород) та Боржава (с. Варієво Берегівського району), а місцевий слов'янський князь Лаборець був страчений. Наших дослідників задовольняло інше: якщо угорці прийшли на ці території наприкінці IX ст. і вступили в збройні сутички з Лаборцем, то цим підтверджувався факт існування на той час закарпатського слов'янського князівства.

Однак на підставі археологічних даних вимальовується зовсім інша картина. Археологічні експедиції НДІ карпатознавства Ужгородського національного університету розпочали пошук слов'янських городищ – центрів «закарпатського» князівства, які згадав Анонімус. Град Унг, за однією з версій,

знаходився на місці ужгородського замку. Але тут відсутні шари VIII–IX ст. н.е., а середньовічний горизонт датується не раніше ніж X ст. н.е. Отже, на момент ймовірного приходу угорців укріпленого пункту на замковій горі не було. Друга імовірна локалізація городища Унг у селі Горяни, що під Ужгородом, де розташована славновісна церква-ротонда, яку деякі дослідники, аби пояснити існування городища Унг, датують IX–X ст. н.е. З результатів розкопок стало зрозуміло, що ніякого городища в Горянях взагалі не було. Якби там розміщувався центр князівства Лаборця, то був би присутній потужний культурний шар цього часу. А на доволі значній площі виявлено лише експонати часів неоліту, фрагменти кераміки епохи пізньої бронзи та ліпний і кружальний посуд III–IV ст. н.е. Середньовічне ж заселення цієї місцевості починається з XII ст. н.е. Отже, про існування тут центру князівства також говорити не можна, а тому «захоплене» угорцями городище Унг є міфічним.

Інший укріплений пункт – Боржава, за даними Анонімуса, був здобутий військами Арпада, сина Алмоша, у 903 році після кількадечної облоги. Археологічна експедиція Ужгородського університету «розрізала» вал городища у двох місцях. Результати розкопок дають підстави стверджувати, що Боржавське городище було зведено лише наприкінці XI ст.

УГОРЦІ МАЮТЬ ВИЗНАТИ ХВИЛЮ ПРОНИКНЕННЯ ПЕЧЕНІГІВ І ВІДМОВИТИСЯ ВІД ГЕРОЇЧНОЇ ІСТОРІЇ РОЗГРОМУ СЛОВ'ЯНСЬКИХ ГОРОДИЩ ВЕРХЬОГО ПОТИССЯ ВІЙСЬКАМИ АЛМОША

н.е. Тож і Боржаву угорці не могли здобути бодай лише тому, що в 903 році її просто не існувало.

Як висновок, описаний в угорській хроніці збройний конфлікт між угорцями та слов'янами надуманий, а князь Лаборець – легендарна особа, яка має

залишатися виключно у міфах і художній літературі.

Понад те, археологічно не підтверджено сам факт проходження угорців на чолі з Алмошем наприкінці IX ст. н.е. через територію Закарпаття. Імовірний маршрут, яким скористався вождь кочовиків, – це Дунайський коридор (територія між Південними Карпатами і Дунаєм), який номади використовували споконвік.

Міф про подолання племенами Алмоша Верецького перевалу серйозно спотворив історію. Адаже загальноприйнятним стало зараховувати всі городища до слов'янських, а всі поховання кочовиків приписувати давнім уграм. Насправді ж ситуація дещо складніша. Усі одиничні поховання і могильники номадів, які відносили до часів проникнення військ Алмоша на територію Закарпаття, виявилися щонайменше на 80 років старішими. У комплексах поховань наявні речі, яких аж ніяк не могли мати угорські воїни, тому що знайдені артефакти були виготовлені набагато пізніше, як, наприклад, арабські монети – ді-

Національний університет «Кієво-Могилянська академія»

БЛАГОДІЙНИЙ ПРОЕКТ

РЕСТАВРАЦІЯ

ПЕТРО САГАЙДАЧНИЙ

гетьман Війська Запорізького, у 1620 став покровителем Київської братської школи – майбутньої Кієво-Могилянської Академії

В'ЯЧЕСЛАВ БРЮХОВЕЦЬКИЙ

почесний президент НаУКМА, у 1991 ініціював її відродження

[Ваше ім'я, прізвище]

Настав час вписати своє ім'я в історію.

Сьогодні унікальна історична та архітектурна спадщина Могилянки потребує реставрації та збереження для наступних поколінь

у 2011 році, 19 січня, о 19:30

перший благодійний вечір і тихий аукціон проекту РЕСТАВРАЦІЯ бібліотека ім. Антоновичів, НаУКМА, вул. Сковороди, 2

З питань придбання квитків звертайтеся 38 044 425 15 43

Шануємо минуле. Творимо майбутнє

ІНВЕСТИЦІЙНА
ГРУПА

Райффайзен
БАНК АВАЛБ

BDO

ГАЛЕРЕЯ
АРТ-ЦЕНТР ПАВЛА ГІМІМОВА

Столиця Сервіс

e-design

рхеми другої половини X ст. н.е. Щоб знівелювати цей факт, угорські вчені висунули гіпотезу про торгове походження цих грошей. Але монети знайдені лише в 23 пунктах північної частини Карпато-Дунайського ареалу, виключно в похованнях кочовиків. Вони були пробиті й перероблені на прикраси, тобто вийшли з торгового обігу. Їх знаходження, призначення, а головне – датування і походження свідчать про належність цих знахідок не угорцям, а печенігам, які наприкінці X ст. н.е. рухалися з Причорномор'я. Причому це було не просто переселення, а втеча від погрому доволі непопулярним маршрутом через незручний для кочовиків гірський перевал.

Як відомо, на початку 80-х років X ст. печеніги наважилися напасти на київського князя Святослава та вбили його на Дніпровських порогах, коли той повертався з нечисленною дружиною з Болгарії. Речі, які забрали в норманської дружини князя, у значній кількості представлені в закарпатських матеріалах і знахідках із суміжних територій сучасних Словаччини та Угорщини. Норманський стиль особливо яскраво простежується у свалівських, берегівських і земплинських знахідках, які раніше вважалися суто угорськими. На території Верхнього Потисся також спостерігається концентрація поховань вершників-кочовиків із мечами норманського типу, які також взяті як військові трофеї під час розгрому дружини київського князя. Найімовірніше, керманічі Русі у відповідь на смерть Святослава завдали низки ударів по печенігах та змусили їх рятуватися втечею за Карпати.

Ці самі загони печенігів встигли відзначитися й агресивними нападами на слов'ян-

тиверців, розгромивши городища Екімауци та Алчедар, що знаходять підтвердження в археологічному матеріалі. Коли ж племена номадів відчували небезпеку з боку Києва, вони відступали за Карпати, про що свідчать виявлені речові та грошові скарби з нагробковими прикрасами й арабськими монетами. За цими скарбами можна простежити маршрут втечі – він іде з Волині на Галич, а потім за Верещкий перевал на Хуст і далі на захід.

Саме печеніги, а не угорці в X ст. оселяються на території від Братислави до Закарпаття. Зарубіжні вчені у своїх роботах відзначають, що пам'ятки з цих зе-

Денця ліпних слов'янських горщиків з могильника VIII-IX ст. н.е. в с. Червеньово Мукачівського району

Стремено та інші знахідки з поховань печенізького некрополя 2 пол. X ст. в с. Чома Берегівського району

СЛОВ'ЯНИ І ПЕЧЕНІГИ ЗА КАРПАТАМИ

- VI ст. н.е. – окремі групи слов'ян переселяються з Волині й починають заселяти територію Закарпаття.
- Друга половина X ст. н.е. – загони печенігів захоплюють городища тиверців Екімауци та Алчедар.
- 80-ті рр. X ст. н.е. – на Дніпровських порогах печеніги вбивають київського князя Святослава.
- Кінець X ст. – після ударів київських князів окремі печенізькі племена рятуються втечею за Карпати, що підтверджує низка речових і монетних скарбів на Волині та Прикарпатті.
- Кінець XII – початок XIII ст. – Анонімус пише «Гесту гунґарорум»

мель характеризуються чимось неугорським, і пов'язують їх із кабарамі, які приєдналися до племен Алмоша наприкінці IX ст. н.е. Хроноіндикатори поховань кочовиків змушують переглянути ці тези й усвідомити, що ніякого переходу ні давніх угорців, ні інших племен через Верещкий перевал у цей час не було, а пам'ятки, які увійшли в наукову літературу як суто угорські з початку X ст. н.е., належать печенігам кінця цього самого сторіччя.

Отже, на території Закарпаття у VIII–IX ст., незважаючи на значне слов'янське заселення, державне утворення (князівство) сформоване ще не було, а люди вели спокійний, розмірений спосіб життя до приходу печенігів. Відповідно не було й переходу угорських племен на чолі з Алмошем через Верещкий перевал. Територія сучасного Закарпаття увійшла до складу Угорського королівства вже в XI ст., угорська колонізація, ймовірно, відбувалася із заходу, а не зі сходу.

Запропонована нами гіпотеза повинна привести до цілої низки ревізій середньовічної історії Закарпаття та суміжних територій. Зрозуміло, що все це неможливо зробити за один день. Угорці мають визнати хвилю проникнення печенігів і відмовитися від героїчної історії розгрому слов'янських городищ Верхнього Потисся військами Алмоша.

Складніші питання, які чекають на своє вирішення, – це племінна ідентифікація населення Закарпаття, яке тут жило до приходу печенігів. Значна кількість науковців ототожнює цей слов'янський масив із племенами білих хорватів. Утім, низка дослідників, які детально аналізують особливості поховального обряду та житлобудівництва, знаходять паралелі в дулібських племен Волині, звідки, найімовірніше, слов'яни й проникли на територію Закарпаття. Ще складніше встановити, чи входили землі краю до печенізького проникнення до складу певного державного утворення, а якщо так, то до якого саме.

Усі ці питання в найближчому майбутньому неодмінно знайдуть свої відповіді! ■

Канчук бояр

Січнева Переяславська рада як витвір пропаганди

«Мать-Москва и ридный Киев, вами Родина горда. Украина и Россия породнились навсегда». З радянської пісні слів не викинеш, хоч уже немає батьківщини, яка пишалася цим родичанням. Послухаймо ж заклик московських депутатів і київських міністрів не переписувати історію, читаймо Михайла Брайчевського «Возз'єднання чи приєднання» і згадаймо події в січні 1648 і 1654 років.

Чигиринський сотник Богдан Хмельницький розбурхав Січ. Козацтво повстало за відновлення вольностей, проти магнатів і церковних утисків. Переможна угода 1649 року в Зборові вигнала шляхту з мастків у Київському, Брацлавському і Чернігівському воеводствах, де відтак не було кріпацтва (того самого року Соборне Уложеніє Алексея Михайловича ствердило кріпацтву в Московській державі). Київ вітав Хмельницького, але це не був легітимний монарх. Виснажлива війна знала «Корсуня звитяжний клич і Берестечка темну ніч», і винищення вожрожі армії біля Батого. Козацькі послы спокушали царя тронем Польщі. Москва зброю їм продавала, але вагалася після своїх поразок від Лівонської до Смоленської війни – Росія святкує роковини визволення Кремля від поляків.

Патріарх Олександрії казав, що Військо Запорозьке прагне бути під царем. А Хмельницький просив і султана забрати «Україну, Білу Русь, Волинь, Поділля з усією Руссю» під протекторат Османів. Тоді Земський собор у Москві 1653 року ухвалив взяти Військо Запорозьке й оголосити війну Польщі. Послы забарилися; довелося робити прапор і замінити зниклі коштовні камені в булаві. За тиждень прибув гетьман. Зібрано старшинську і потім генеральну раду Київського, Чернігівського і Брацлавського полків. Притягнений силоміць хворий війт Переяслава наступного дня помер. Від решти міст, кільканадцяти полків і селянства не було нікого. Гетьман і старшина 8 січня 1654 року прилюдно обіцяли «бути з землею і городами під царською великою рукою невідступно».

У важких переговорах українці наполягали, що до присяги в церкві послы царя мусять від його імені гарантувати статус України. Боярин Бутурлін запевнив у шануванні прав, бо «царське слово перемінно не буває», але цар не складає присяги підданцям. Виявилися протилежні світогляди. Київське віче та елекційний лад Речі Посполитої ґрунтувалися на європейській взаємності обопільних прав та обов'язків влади й нації. На Сході хани і царі спиралися на піраміду-вертикаль безмежного панування та безмовної покорі. Без письмової угоди козаки вирішили, що боярські запевнення дорівнюють обіцянці...

**МОСКВІ ВІДМОВИЛИСЯ
ПРИСЯГАТИ ПОЛКОВНИКИ
ІВАН БОГУН, ІВАН СІРКО,
ПЕТРО ДОРОШЕНКО,
МИХАЙЛО ХАНЕНКО**

На Раді 284 особи склали присягу царю Алексею. Послы видали грамоту, корогву, булаву і шапку гетьманові, а в Москві звітували, що 122 542 людини присягнули в 117 містах і містечках. У Корсуні це зробили 70 козаків. Відмовилися присягати полковники Іван Богун, Іван Сірко, Осип Глух, Григорій Гуляницький, Петро Дорошенко, Михайло Ханенко, митрополит Сильвестр, міста Косів, Чорнобиль та деякі інші, як і Уманський, Полтавський, Брацлавський, Кропивнянський полки, де посланців царя побито дрюками. Відмовилася присягати Запорозька Січ. Козацькі послы в Москві навесні та влітку узгодили 17 з 23 Переяславських статей. Духівництво не бажало нічого підписувати, аби Церква не підлягала Московському патріархатові. Міщани задовольнилися обіцянкою зберегти магдебурзьке самоврядування. Не пощастило домовитися щодо зовнішньої політики та інших питань. Немає навіть тексту договору 1654 року!

Події взагалі не стосувалися Галичини, Закарпаття, Буковини, Запоріжжя, більшості Волині й Поділля, Сходу та Півдня, що належали іншим державам. Бояри не пустили делегатів України 1656 року на переговори у Вільні про перемир'я з поляками всупереч її інтересам. Тоді Богдан Хмельницький шукав союзу із Семиградям і Швецією. Іван Богун брав участь у складанні договору 1657 року зі Швецією з гарантією незалежності й цілісності України. Гетьман Іван Виговський уклав трактат 1658 року в Гадячі з Річчю Посполитою. Московське царство за Андрусівським перемир'ям 1669-го і «Вічним миром» 1686-го віддало Польщі половину України, а до 1725-го перетворилося на Російську імперію, яка завдяки зрадникам поневолила обидві ці нації.

На Софійському майдані хвацький вершник із пагорба показує булавою війську на північний схід (автор постаменту Міхаїл Мікешин робив і пам'ятники Тисячоліття Росії в Новгороді та Катерині II в Петербурзі). На картині 1951 року

в Державному музеї українського мистецтва гетьман промовляє з ганку, і козаки вихопили шаблі з піхов. Поряд із багатьма музичними, образотворчими і літературними творами до 300-річчя Переяславської ради було видано повість Якова Качури, де на початку запорожці вирушають у похід на славу і на смерть за волю України, а насамкінець козак лякав дітлахів канчуками бороданя-боярина, гетьман лаяв басурманів-турків і польських панів, тисячі голосів знічев'я заволали про одностайне бажання під московського православного царя, а в очах Богуну «горів вогонь незламного молодецького завзяття, та ще рука злегка тремтіла на руків'ї коштовної шаблі»... ■

Автор:
Михайло
Кірсенко

Обличчям до Сходу

Підпільна діяльність ОУН у Центральній, Південній та Східній Україні під час німецької окупації та після війни спричинила якісні зміни як у політиці самої ОУН, так і в свідомості жителів цих регіонів

У БУНКЕРІ.
Провідник «Алас» з побратимами
на Хмельниччині, 1950 р.

Автор:
Олександр
Пагіря

Фото надані
Олександром
Іщуком

У січні 1942 року в Києві прокотилася хвиля арештів: гестапо вийшло на мережу ОУН в українській столиці. Тоді були арештовані й згодом розстріляні Олена Теліга, її чоловік-кубанець Михайло Теліга та інші члени організації. Утім, з руйнуванням київської структури ОУН не зникла

на теренах Центральної та Східної України. Понад те, розбудувала широку підпільну мережу.

ПЕРШІ СПРОБИ

Попри те що в міжвоєнний період ОУН зростала на західноукраїнському ґрунті, від моменту свого заснування вона розглядалася як загальноукраїнська підпільна організація, принциповою засадою діяльності якої мала стати соборність. Однак спроби лідера ОУН полковника Євгена Коновальця зачепитись у підконтрольній більшовикам Наддніпрянській Україні в 1930-х роках не були успішними. Більшість шляхів просочування організації на Схід стали каналами для проникнення радянської агентури в її середовище. Анексія Радянським Союзом Західної України та Білорусі у вересні 1939 року відкрила перед ОУН нові можливості в розширенні її організаційної мережі на схід від Збруча, зосередивши відтепер всю увагу на боротьбі проти більшовизму. Однак масштабні репресії радянської влади в Західній Україні у 1939–1941-му стали чи не найбільшим випробуванням для українського підпілля, яке, зважаючи на значні втрати, у той час не змогло успішно реалізувати своє проникнення на Схід.

Принципово ситуація змінилася після нападу Німеччини на Радянський Союз. Ще перед початком війни проводи обох гілок ОУН (поміркованіших мельниківів та радикальних бандерівців) підготували похідні групи, завданням яких стало організаційне закріплення в центральних, східних та південних українських областях, розбудова підпільної мережі, проведення культурно-просвітницької та агітаційної роботи. Похідна група Василя Кука, метою якої

було проголошення української державності в Києві, змогла наприкінці серпня 1941 року дійти тільки до Василькова, де була заарештована німецькими каральними органами. У контексті всеукраїнської державотворчої акції зусиллями похідних груп ОУН на Півдні України вдалося створити Дніпропетровську обласну, Криворізьку, Нікопольську та Кам'янську (Дніпродзержинську) міські управи, які, однак, невдовзі розпустила німецька окупаційна влада.

ПІД ПРИКРИТТЯМ «ПРОСВІТИ»

На теренах Центральної, Східної та Південної України обом гілкам організації вдалося створити свої крайові, обласні, окружні, районні та місцеві проводи, які відразу ж розпочали активні агітаційні заходи. Зважаючи на масштабні нацистські репресії проти діячів ОУН(б) у другій половині 1941 року, її члени перейшли на підпільні засади діяльності, зайнявши антинімецьку позицію. В той самий час лояльніші до Третього Рейху мельниківці змогли доволі успішно скористатися моментом, зайнявши основні позиції в адміністративному апараті та українській поліції на окупованій німцями території України.

Обидві гілки ОУН намагалися максимально використати легальні можливості в умовах німецької окупації. Багато було зроблено в справі опанування громадського життя українців, встановлено контакти із симпатиками в поліції (яку планували використати у військових цілях), призначено своїх людей на великий відсоток ключових посад у піднімецькій адміністрації, охоплено впливом майже всі ділянки суспільної роботи.

Під прикриттям українських клубів та нововідкритих товариств «Просвіта» оунівці пропагували помірність національних цінностей, виступали з гаслами державної незалежності, читали лекції з української історії, проводили культурні заходи, намагаючись відновити духовну та національну свідомість жителів довоєнної УРСР. Оунівська пропаганда знайшла сприятливий для себе ґрунт у постеноцидному українському середовищі. Серед тих, кого в роки німецької окупації залучали до організаційних структур ОУН у Центрі, на Сході та Півдні України, було чимало таких, хто пережив репресії НКВС, пам'ятав жахи організованого більшовиками Голодомору 1932–1933 років, був невдоволений соціально-економічними експериментами радянської влади в промисловості та сільському господарстві, національно-культурними утисками українців в УРСР. Окрім прошарку інтелігенції, міщан, селян та молоді до ОУН активно долучалися також дезертири з Червоної армії українського походження. Більшість учасників підпілля організації в колишній підрадянській Україні становили місцеві мешканці й лише 10–20% були вихідцями із Західної України.

ОУН У СТЕПАХ УКРАЇНИ

Найактивнішу діяльність у роки німецької окупації вдалося розгорнути Південному крайовому проводу ОУН на чолі з Василем Куком (Лемішем), який охопив своїм впливом територію Дніпропетровської, Кіровоградської, Херсонської, Одеської, Миколаївської, Запорізької, Сталінської та Ворошиловградської областей, а також крайовому проводу ОУН на східноукраїнських теренах із центром у Києві (до моменту загибелі від рук німецького гестапо в липні 1942 року його очолював Дмитро Мирон (Орлик), що поширював свій вплив на Київську, Житомирську, Чернігівську, Сумську, Полтавську та Харківську області.

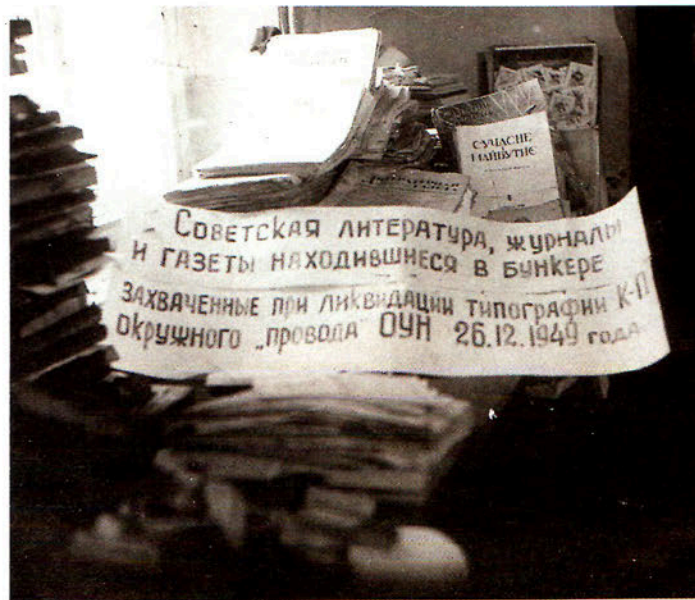
Однак з огляду на низку об'єктивних обставин: брак часу для закріплення ідей ОУН поміж населення, високий рівень русифікації, традиційну пасивність і звичку пристосовуватися до

будь-яких обставин, побоювання за можливі репресії з боку нацистів та більшовиків (у разі їх повернення) – більшість населення центральних, південних та східних областей України в умовах окупації не перейнялась ідеями визвольного руху. Цьому також сприяло те, що певна частина членства ОУН, що прибула з Галичини, не була зорієнтована в місцевих умовах, давалися ознаки відмінності в історичних долях регіонів України, ментальності та національній свідомості населення, внаслідок яких виникали непорозуміння галичан із місцевими мешканцями – багато з них вважали членів похідних груп чужинцями.

Окрім того, багатьом верствам населення була незрозумілою програма ОУН, яка в той час ґрунтувалася на принципах однопартійності, авторитаризму, ідеях інтегрального націоналізму. Зіткнення оунівців із несприйняттям своїх ідей у східноукраїнському середовищі в 1941–1942 роках стало потужним чинником у ревізії деяких ідейних постулатів і поступовій трансформації політичної програми організації в бік її демократизації та розширення соціально-економічної складової. На власному практичному досвіді із зустрічей з місцевими мешканцями оунівці могли пересвідчитись у тому, що ідеями боротьби за незалежну державу без соціальних та економічних пропозицій на користь трудящих верств неможливо мобілізувати східних українців на боротьбу проти окупантів.

У 1942-му німецькі каральні органи змогли завдати вирішального удару по створеній націоналістами підпільній мережі ОУН на Сході, Центрі та Півдні України. Особливо поріділи або були цілковито розгромлені проводи ОУН прифронтової зони, сотні підпільників було страчено або кинуті до німецьких концтаборів.

З моменту переходу бандерівського підпілля до активної фази антинімецької збройної боротьби та формування відділів УПА на Волині та Південному Поліссі на початку 1943 року організаційні ланки підпілля ОУН у Центральній та Південно-Східній Україні були переорієнтовані на збір продовольства,

БІБЛІОТЕКА.
Вилучена неподалік Кам'янця-Подільського література

медикаментів, зброї та амуніції для постачання лісової армії, посилення військового вишколу.

«ЛАСТІВКИ» УПА

У травні 1943 року розпочалися агітаційно-пропагандистські рейди УПА на схід від колишнього радянсько-польського кордону, що мали охопити повстанським рухом Житомирську, Вінницьку, Кам'янець-Подільську та Київську області й поширити ідеї українського визвольного руху на Центральну Україну. Влітку – восени 1943-го пробивання повстанських відділів на схід набуло цілеспрямованого й масштабного характеру. Командування УПА усвідомлювало стратегічну необхідність максимального розширення ареалів своєї діяльності за рахунок центральних та східних областей України і намагалося встановити над ними контроль до моменту приходу сюди радянських військ.

Із цією метою влітку 1943 року у складі УПА-Північ було створено окрему групу «Гютюнк» (інколи її називають УПА-Схід) під командуванням Федора Воробця (Верещак), завдання якої полягало в подальшому просуванні на схід по території Південного Полісся. Відповідно до нової тактики на початку 1944-го підрозділи УПА-Північ були перейменовані за назвами населених пунктів Наддніпрянської та Слобідської України: Полтавський, Сумський, Чернігівський, Батуринський, Корсунський. Зміни в на- ➤

МИХАЙЛО
КРИСА
(Кобзар).
Керівник похідної групи на Київщині в 1951–1952 рр.

МИХАЙЛО
ОЛІАРНИК
(Богун).
Член похідної групи УПА на Київщині

звах повстанських загонів та з'єднань відображали наміри командування УПА щодо їх подальшої передислокації у східні області України.

Поряд із цим на зламі 1943–1944 років розпочалося формування групи УПА-Південь у складі двох великих військових з'єднань: «Донбас» і «Холодний Яр». Завдання останнього полягало в передислокації окремими групами в урочище Холодного Яру на Черкащині для організації там масштабного центральноукраїнського повстання, спираючись на живу історичну пам'ять тамтешнього на-

НАЧИННЯ.
Ліквідована НКВС друкарня ОУН, 1949 р.

Деміфологізація:
у складі структур ОУН у Східній Україні було лише **10–20%** вихідців із Галичини та Волині

ДОНЕЧЧАНИ, ЗАСУДЖЕНІ ЗА ЧЛЕНСТВО В ОУН

- Журба Олександр Авксентійович, 1906 року народження, м. Артемівськ Донецької області. Активно працював в ОУН у Донецьку.
- Якубович Валерій (Всеволод) Іванович, 1903 року народження, с. Петриківка Дніпропетровської області. Провідник ОУН Красноармійського району.
- Зубко Віктор Трохимович, 1912 року народження, м. Макіївка Донецької області. Оунівець Красноармійського району.
- Костенко Дмитро Борисович, 1897 року народження, с. Гришине Красноармійського району Донецької області. Діяв у Красноармійську.
- Ястремський Антон Іванович, с. Ольгинка Волноваського району Донецької області. Провідний працівник ОУН Ольгинського району.
- Клименко Овдій, Волноваський район Донецької області. Провідний працівник Ольгинського району.
- Бурлай Дмитро Михайлович, 1908 року народження, с. Олександрівка (Докучаєвськ) Волноваського району Донецької області. Діяв як член ОУН у Рутченковому (район Донецька).
- Корецький Володимир Йосипович, 1912 року народження, Авдіївський район Донецької області. Член ОУН, м. Красногорівка Мар'їнського району.
- Адаменко Іван Антонович, 1914 року народження, село Залізна Балка Артемівського району Донецької області. Провідний член ОУН м. Горлівки.

селення про «Холодноярську республіку».

Водночас влітку – восени 1943-го в деяких регіонах колишньої підрадянської України було розпочато формування військових груп із досвідчених кадрів підпілля ОУН для подальшої відправки їх в УПА. Зокрема, пункти перекидання новобранців до повстанської армії було створено в Пятихатках Дніпропетровської області, на Уманщині, Кіровоградщині, Сумщині та Полтавщині. Крім того, передбачалася мілітаризація підпільних структур Південного крайового проводу ОУН, чому завадив радянський наступ на фронті. У другій половині 1943 року на території Хрестинівського, Уманського та Ладжинського районів власними силами підпілля була сформована чота УПА «Граніт» на чолі з окружним провідником «Сталевим» у кількості 25 осіб, яка займалася диверсійною роботою в тилу Червоної армії.

Під час рейдів у східному напрямку повстанці проводили численні зібрання з мирними жителями, розповсюджували агітаційну літературу та листівки, вступали в зачіпні бої з німецькими та радянськими військами, підрозділами поліції, здійснювали диверсії на комунікаціях, розбудовували організаційну мережу ОУН, залучаючи до неї українське населення. Однак просуванню загонів УПА до Дніпра завадили радянські силові структури та внутрішні війська, які в 1944–1945 роках розпорошили та остаточно розгромили більшість із рейдуючих на Схід повстанських відділів та груп. Загалом у 1943–1945-му було здійснено понад півтора десятка пропагандистських рейдів великих підрозділів УПА на територію Правобережної України та Поділля.

«ПОСТУПОВЕ ПРОСОЧУВАННЯ»

Під час переходу німецько-радянського фронту по території України 1943–1944 років повстанці активно проводили агітаційно-пропагандистську роботу поміж українців Червоної армії, намагаючись залучити їх на свій бік. Загалом стратегія командування Української повстанської армії полягала в тому,

щоб оминати збройного удару з фронтовими частинами ЧА та не допустити трагедії протистояння мобілізованих до радянських військ українців і вояків УПА. Основне вістря спрямовувалося проти внутрішніх військ НКВС, тилових охоронних частин та радянських органів державної безпеки. Однак конфліктів між червоноармійцями та повстанцями цілком оминати так і не вдалося.

Після повернення радянської влади в Україну більшість учасників підпілля ОУН у Східній Україні часів німецької окупації були викриті та арештовані радянськими органами державної безпеки. З огляду на нові умови підрадянської дійсності в 1945–1946 роках члени провідного активу організації розробили тактичну схему під кодовою назвою «Орлик», що передбачала розширення впливу ОУН на центральні, південні та східні області України. Мета «Орлика» полягала у відновленні організаційної мережі та кадрового резерву ОУН у згаданих регіонах, розгортанні там пропагандистської та розвідувальної робіт та підготовці до боротьби з радянським режимом.

У 1948 році керівник національно-визвольної боротьби в повоєнній Україні Роман Шухевич висунув гасло «Обличчям до Сходу», що актуалізувало питання інтенсифікації зусиль підпілля у східному напрямку. Головний командир УПА, усвідомлюючи стратегічну важливість східних українських земель у справі відновлення незалежності України, заявляв: «Якщо ми загинемо на Сході в рейдах, то залишимо Схід для нового відродження».

В умовах масштабного натиску радянських силових структур у Західній Україні Шухевич не відкидав можливості переbazування основних підпільних кадрів ОУН у Східну Україну за рахунок послаблення Західної. Інструментуючи свою особисту зв'язку Ольгу Льків, відправлену для організаційної роботи в Східну Україну 1950 року, він писав: «Від СУЗ (східноукраїнських земель) залежить чи буде Україна або буде далі Росія (...) Якщо ми на СУЗ зможемо у всіх обласних центрах очолити у відповідний момент масовий прояв

волі народу до Самостійної України – ми виграли (...) Ваша робота буде коштувати можливо більше, ніж робота і смерть тисячі наших повстанців. На Сході України, там місце нашої роботи...».

Для поширення впливу ОУН на центральні, південні та східні області України у післявоєнний період було обрано тактику поступового просочування. З метою створення підпільної бази в регіонах використовувалися старі кадри підпілля з часів німецької окупації, антирадянськи налаштовані місцеві мешканці, промислові робітники та студенти з Галичини та Волині, переселенці із Закарпаття та Західної України, особисті контакти та знайомства підпільників із жителями Східної України під час їх перебування в Західній Україні. Оунівці регулярно збирали інформацію про умови життя та праці східняків, їхні настрої та ставлення до радянської влади. Для організаційної роботи в східному напрямку за кожним окружним проводом ОУН у Західній Україні було закріплено по дві-три області Центральної та Південно-Східної України.

Водночас для реалізації схеми «Орлик» було мобілізовано весь пропагандистський апарат самостійницького руху. Листівки, брошури, листи та інші агітаційні матеріали надсилалися поштою, відправлялися залізницею, передавалися через знайомих та дові-

рених осіб, поширювалися під час рейдів боївок ОУН по території Правобережної України та Поділля, розповсюджувалися емісарами. Оунівці намагалися прорвати інформаційну блокаду, яку сталінський режим розгорнув навколо визвольної боротьби в Західній Україні, та спростувати ідеологічні штампи радянської пропаганди. У підпільних виданнях акцентувалась увага на проблемах соборності українського народу, нівелювалися мовні, ментальні та соціокультурні відмінності між українцями різних регіонів, загострення яких радянська влада використовувала для штучного роз'єднання та контролю за українським суспільством, закладався фундамент для формування соборної української ідентичності.

Заходи ОУН із просування на Схід у повоєнний період наочно продемонстрували живильність ґрунту для поширення ідей українського визвольного руху в східноукраїнському середовищі. Однак системна протидія цьому з боку радянських силових структур та жорстокі карально-репресивні заходи режиму проти його учасників остаточно поховали плани підпілля щодо розширення ареалу своєї діяльності на Сході України. Остання боївка ОУН під керівництвом В. Кудрі (Романа) була ліквідована у липні 1955 року на Житомирщині. ■

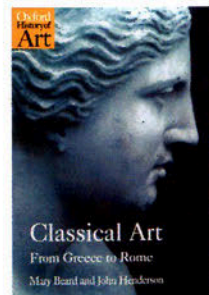
ОУН НА ПІВДНІ ТА СХОДІ УКРАЇНИ В ЦИФРАХ

- Станом на кінець 1953 року в 17 південних, центральних та східних областях України перебували на обліку МВС УРСР 5014 осіб, підозрюваних у причетності до роботи в ОУН (із них 270 було взято на облік у 1953-му, арештовано того самого року 79 осіб).
- З 35 районів Донецької області (за адмінподілом 1950 року) ОУН мало свою мережу в 17: Артемівському, Слов'янському, Краматорському, Костянтинівському, Дружківському, Горлівському, Авдіївському включно з Ясинуватою, Макіївському, Ольгинському, Волноваському, Єнакіївському, Маріїнському, Селідівському, Красноармійському, Приморському, Маріупольському, Будьонівському. Окремо оунівці створили кілька центрів у Донецьку, а також мережу конспіративних квартир і збройних боївок.
- У с. Краснівка Волноваського району Донеччини переселенці з територій, що відійшли Польщі в 1951 році, зокрема священник УГКЦ Фарошівський (колишній керівник станиці ОУН в с. Рябе на Бойківщині), оунівці Гишак, Циник та Москаль, загітували 50 селян покинути колгосп і перейти на іншу роботу.
- У Ворошиловградській області 1953 року виявлено групу молоді, яка, прибувши із західних областей та влаштувавшись на Лисичанський хімкомбінат, займалася націоналістичною пропагандою, формувала актив молоді, підтримувала зв'язки з ОУН.
- У с. Рубанівка на Херсонщині (Великолепетиський район) у лютому 1953 року виявлено молодіжну групу ОУН у складі дев'яти осіб, яку очолював виходець з-під Галича Мар'ян Голотів. Вилучено два автомати, три пістолети, набой та підпільну літературу.
- На Дніпропетровщині, згідно з довідкою управління СБУ, після війни за націоналістичну діяльність було засуджено 439 осіб.

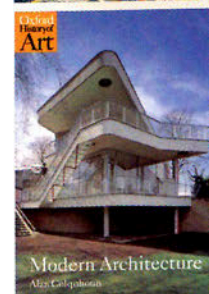
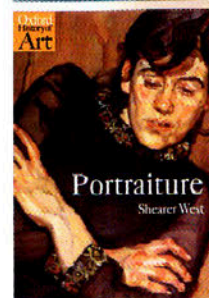

К Н И Г А Р Н Я

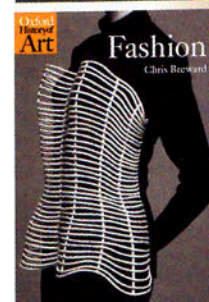
History of Art at Ye Bookstore

Looking at art history from a fresh perspective*

м. Київ
вул. Лисенка, 3
тел.: (044)235-88-54

*Історія мистецтва в Книгарні «Є»

Свіжий погляд на історію мистецтва

www.book-ye.com.ua

Пострах нацизму

Ставлення нацистів до української національної інтелігенції, церкви та ОУН збігається з радянською та кремлівською пропагандою, в руслі якої працюють представники нинішньої влади

Підготував
Іван Патриляк

УКРАЇНСЬКІ НАЦІОНАЛІСТИ (ОСОБЛИВО ГАЛИЧАНИ Й ЕМІГРАНТИ), НА ДУМКУ ГІТЛЕРІВЦІВ, – ШОВІНІСТИ ТА ШКІДНИКИ

«Українська інтелігенція у всіх напрямках використовує слабкість німецьких позицій. Це спричинено тим, що первісно прихильні до німців українські кола все більше відходять від німців і зростає шовіністичний націоналізм, який прагне до самостійності» (тут і далі виділення автора. – Ред.). «ОУН Бандери звертає головну увагу на саботаж відправки робочої сили до Німеччини з допомогою усної пропаганди («Торгівля невольниками»). ОУН Мельника займається розширенням своєї нелегальної мережі. **Націоналісти мають подальші успіхи завдяки посиленню автокефальної церкви Полікарпа, яка розгорнула активну діяльність і висвятила велику кількість єпископів та священників, які майже без винятку є політичними діячами – колишніми офіцерами армії Петлюри, без будь-якої попередньої духовної освіти.**

Православна течія Пантелеймона (прихильники Московської РПЦ. – Авт.) втрачає позицію за позицією, незважаючи на те, що в селах вона має багато прихожан. Схвалення масованої національно-автокефальної політики з боку німецької влади ставить на ноги зовсім небажаний націоналізм. **Розвиток автокефалії суттєво підтримується українськими емігрантами, головним чином галичанами, які мають документи громадян Німеччини і виконують обов'язки у найрізноманітніших відомствах або займаються професійними справами в друці, як спеціальні керівники в одностроях німецьких військовослужбовців, як представники НСРПН у коричневих одностроях, або як представники господарських структур (наприклад із фірми у Вартегау) і всіляких інших формах, без перепон використовуючи свою діяльність в інтересах своїх національних рухів».**

СЕРЙОЗНЕ ЗАНЕПОКОЄННЯ В ОКУПАНТІВ ВИКЛИКАВ УПЛИВ НАЦІОНАЛЬНОГО РУХУ І ЙОГО ПРОПАГАНДИ НА ІНТЕЛІГЕНЦІЮ

«Якщо можна вести мову про певну течію серед інтелігенції Києва, то тут переважаючим є український націоналізм. Тут можна помітити два напрямки: прихильники гетьмана Скоропадського і прихильники ОУН. Перший напрям більш поміркований і більш розповсюджений серед старшого покоління. До нього належать, наприклад, професор Олександр Оглоблин, Наталія Полонська-Василенко, інженер Скалобог, консультант генерального комісаріату, та інші. Націоналісти налаштовані більш радикально і мають своїх прихильників, головним чином, серед більш молодого покоління і серед колишніх борців національного руху в Україні у 1917–1920 років.

Після зайняття Києва німецькими військами вони згрупувалися навколо т. зв. Національної ради й утворили міцно збиту націоналістичну групу. (...) Незважаючи на те, що Національна рада була розпущена, ця група ще й сьогодні має прямий або непрямої політичний вплив у суспільстві. Вона виступає під анонімним, але для втаємничених багато значущим іменем «Українська громадськість», впливає на вибори і призначення відповідальних осіб у багатьох закладах. (...) Вплив цієї групи також відчутний у «Гуртожитку для науковців», в якому, між іншим нібито для заміни Академії наук, засновано спілку дослідження мови і літератури, яка налічує декілька десятків членів, що готують реферати із наукових і публіцистичних тем, виступаючи з ними на своїх зборах. **Факт заснування спілки вчених у гуртожитку вказує на те, що українські націоналісти шукають зручних організаційних форм для об'єднання...»**

За матеріалами донесень німецької поліції та СД комісаріату «Київ» щодо діяльності українських націоналістів. На базі фондів Центрального державного архіву вищих органів влади України

В ОДНОМУ З ДОНЕСЕНЬ ЙДЕТЬСЯ ПРО ТЕ, ЩО В РІВНОМУ УКРАЇНСЬКІ СПІВРОБІТНИКИ НІМЕЦЬКИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ АГЕНТСТВ Є АГЕНТУРОЮ ОУН І СПЕЦІАЛЬНО ВИДОЗМІНЮЮТЬ ОФІЦІЙНІ НІМЕЦЬКІ ПОВІДОМЛЕННЯ

«...українські співробітники німецького інформаційного бюро в Рівному належать до лав крайніх елементів ОУН. У майбутньому, слід за всяку ціну уникати такого становища, щоб люди, які будуть займатися пропагандою, використовували її, як засіб своїх партійних інтересів. **Німецький пропагандистський апарат слід якнайшвидше очистити від українських націоналістичних елементів. Українські провінційні газети досі перебувають під керівництвом радикальних українських ультра-націоналістичних елементів. Цей факт є тим більше сумним, що ці газети є чи не єдиним засобом пропаганди в провінції»**

НАЦИСТИ БОЯЛИСЯ Й НЕНАВИДИЛИ УКРАЇНСЬКУ НАЦІОНАЛЬНУ ЦЕРКВУ

«...Особливо характерним є той факт, що деякі націоналістично налаштовані вчені виявляють сильну тягу до автокефальної церкви. Автокефальна церква сьогодні є найсильнішою основою націоналістичного руху в Україні».

«Найсильнішою і єдиною легальною організацією є, як відомо, автокефальна церква Полікарпа, яка щоразу більше перетворюється у відстійник для незадоволених українців, як правило з Галичини або емігрантів. Церква і політичний рух тут практично ідентичні. Через те, що населення бачить у священниках авторитетних лідерів, це становить суттєву небезпеку.

З іншого боку, це дозволяє активно використовувати церкву іншого напрямку – під керівництвом Пантелеймона, як наш рупор з метою німецької пропаганди. Ця ситуація антагонізму між православними – поміркованими націоналістами і прихильниками автокефалії – шовіністами, більшою чи меншою мірою відображаються на житті усіх сфер в різних областях України... (...) Місцева інтелігенція характеризується різнобоям національних устремлінь, але в один прекрасний день, за умови вмілого керівництва, вони можуть перетворитися на прихисток самостійницьких ідей».

«В Києві єпископом автокефальної церкви був затверджений Никанор. (...) Єпископ Никанор так само відвертий український націоналіст. (...) Окрім Никанора в Київській генеральній окрузі є ще троє автокефальних єпископи. Передбачається затвердити тільки одного з них, а саме – єпископа Сильвестра в Лубнах, як єпископа для Лубен і Полтави. Новоприбулий у Черкаси єпископ Володимир, який навіть не вважав за потрібне відрекомендуватися в генеральному комісаріаті, буде змушений знову покинути регіон. Те саме передбачається і щодо єпископа Ігоря в Умані, бо він, будучи фанатичним українським націоналістом, виголошує проповіді, які мають яскравий національно-український відтінок. Встановлено, що навіть у Києві автокефальне духовенство говорить проповіді в національному дусі і, між іншим, наказує молодіс на самостійну Україну. Жива національна діяльність автокефальної церкви і в подальшому заслуговує на пильний нагляд з нашого боку».

НАЦИСТИ ЗАПОПАДЛИВО «ЗАХИЩАЛИ» УКРАЇНУ ВІД «ЗАСИЛЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ»

«Поліція безпеки цілком підтримує рішення про закриття консерваторії, яка останнім часом стала засобом політичного тиску й іграшкою в руках місцевих націоналістичних кіл також як місцева художня школа та інші інститути, які служать винятково інтересам української культури».

«Несприятливим у психологічному плані було розпорядження райхскомісара України про закриття всіх шкіл, окрім народних 4-х класних, включно з ремісничими школами. Інтелігенція розглядає ці заходи, як свідому політику, спрямовану на те, щоб знизити культурний рівень українців. При цьому необхідно підкреслити, що, як показує досвід, цей і подібні накази, якщо не дослівно, то загальним змістом стають відомі українським колам. Тому не дивно, що українські кола щораз більше переконуються в тому, що німецьке цивільне правління дійсно проводить культурну політику спрямовану на знищення української культури. Це переконання призведе до того, що все більші кола будуть переходити до радикального табору і радикального руху, який спочатку був винятково експортованим явищем, принесеним сюди західними українцями та емігрантами, які проникли на ці землі разом з німецькою армією, а тепер поступово захопить українське населення і стане впливовим. Уже сьогодні можна стверджувати, що в широких масах населення зростає готовність розглядати акти диверсій і терору, як реакцію-відповідь. Буде зростати кількість осіб готових до терористичної діяльності».

«Припинення викладання в школах (скорочення терміну навчання в школах до чотирьох років. – Авт.) діє несприятливо на населення. Населення, а особливо ті кола, які близькі до українських націоналістів, вбачають в рішенні німецького цивільного правління пряме намагання утримувати українців на низькому культурному рівні, щоб мати більше можливостей його використовувати».

НЕАБИЯКУ СТУРБОВАНІСТЬ У ПІТЛЕРІВЦІВ ВИКЛИКАЛА ДІЯЛЬНІСТЬ ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА», ЯКЕ ВОНИ НЕБЕЗПІДСТАВНО РОЗГЛЯДАЛИ ЯК ПРИКРИТТЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОУН НА КИЇВЩИНІ ТА В ІНШИХ РЕГІОНАХ ЦЕНТРАЛЬНОЇ І СХІДНОЇ УКРАЇНИ

«Київською культурною організацією «Просвіта» цікавилися окрім націоналістів із Галичини українські кола із Рівного і представники місцевої «Просвіти», які намагалися, як, наприклад, Пахонюк, взяти на себе керівництво місцевою українською національною молоддю і сприяти розвитку «Просвіти». Рівненські кола намагалися також, як, наприклад, Тетяна Дроздовська, сприяти пропаганді «Просвіти» у друкованих органах Києва.

У пропагандистських статтях вказувалося на складнощі національного розвитку в Києві у зв'язку зі змішанням українського населення з представниками інших національностей. Цей факт мав стати вихідним пунктом, що сприяв би об'єднанню українців для досягнення своїх цілей. Лозунг «ширі» [в нім. оригіналі еchten - «справжні»] українці з'являється скрізь, де потрібно охарактеризувати будь-яку націоналістичну тенденцію. Гасло «Справжній українець» є синонімом українського фанатика. Завданнями київської організації було:

1. Виховання національно-політичної самосвідомості, шляхом розповсюдження української мови, вивчення української літератури і мистецтва.
2. Підтримка шкільництва, шляхом об'єднання українського вчителівства і заснування вільних шкільних секцій.
3. Виховання дітей в українському національному дусі.
4. Підтримка театрів і аматорських театральних труп.

Київській «Просвіті» вже вдалося розгорнути енергійну діяльність. Створено хор. Драматичний і художній гуртки. Крім того створено: ляльковий театр, курси шиття для дівчат, школа креслярів, лабораторія для наглядних посібників, хореографічний гурток (...) Поліція безпеки неодноразово висловлювалася проти існування «Просвіти», так як існує небезпека, що «Просвіта», як організація розповсюджена по всій Україні стане притулком для нелегальних націонал-українських груп спротиву (особливо груп Бандери і Мельника) або сама перетвориться на таку організацію. Ця небезпека тим більша, що історія «Просвіти» вказує на її визначену національно-шовіністичну діяльність».

Телегероїн

Серіальна залежність стає нерозв'язною проблемою пострадянських країн

Автор:
Катерина
Барабаш,
Росія

4 жовтня 1993 року Москва розділилася на три табори: тих, хто був готовий штурмувати Білий дім, тих, хто виступав на боці бунтівних парламентарів, що там засіли, й тих, хто був обурений призупиненням через зазначені події показу на каналі «Останкіно» телесеріалу «Санта-Барбара». Коли вшухла стрілянина навколо «Останкіно», а показ серіалу не відновився, великий натовп заповнив підступи до телецентру — це був марш домогосподарок із плакатами «Поверніть нам «Санта-Барбару»!

Саме тоді вперше російські психіатри та психологи забили на сполох. Щоправда, цю тривогу не надто підхопили. А да-

ремно. Наприклад, у Великій Британії ще в 1970-ті роки психіатри всерйоз вимагали закону, згідно з яким кожна серія будь-якого серіалу має починатися й закінчуватися застереженням на зразок того, яке ми бачимо на пачках сигарет: «Мінохорони здоров'я попереджає...» Щоправда, цей номер і там не пройшов, проте західні медики хоча б проводять дослідження і всіляко застерігають населення про шкodu звички до серіалів.

ЯК ЦЕ ВІДБУВАЄТЬСЯ

Днем народження серіалу, або мильної опери, можна вважати 10 жовтня 1932 року, коли в радіоефір уперше вийшов радіоспектакль «Betty and Bob», спонсором якого була компанія

Procter & Gamble, що спеціалізується на виробництві мила й різних мийних засобів. А перша телевізійна мильна опера з'явилася 1947-го й називалася «A Woman to remember», і це означало остаточний перехід пальми першості до телебачення.

Робота над серіалом починається так. Телеканал пропонує якійсь студії розробити сценарій. Спочатку обумовлюються жанр і кількість серій. Після цього студія влаштовує поміж своїх авторів конкурс заявок, які й надсилаються на телебачення. Заявка — це ідея фільму, викладена на одній-двох сторінках. Людина, чия заявка відібрали телевізійники, призначається головним автором серіалу — його ім'я стоятиме в рядку «Автор сценарію».

Складається розширений синопсис, придумуються дійові особи, їхні імена та легенди. Займається цим група авторів під керівництвом головного автора, який визначає й основні сюжетні лінії серіалу. Виклад сюжету з передісторією кожного героя називається біблією. Що вдієш – такий сленг, хоча інколи буває дуже дотепно, коли один з авторів запитує іншого: «Слухай, ти біблію читав? Ну і як тобі? Мені щось здається, що основна сюжетна лінія не дуже виразна, як вважаєш?» Кожен автор пише серію, яку затверджує спочатку головний автор, потім керівництво студії. Після цього серії роздають діалогістам, потім режисер пише режисерський сценарій, із яким виходить безпосередньо на знімальний майданчик.

Перші 10–15 серій пишуться заздалегідь, до початку зйомок, потім сценарна група працює паралельно зі знімальною. Тобто серіал уже йде в ефірі, а сценаристи конвеєром доставляють режисерові нові серії. Робота важка, оперативна, виконувати її доводиться в жорстких часових і змістових рамках, тому ті з авторів, хто успішно відпрацював на двох-трьох серіалах, здобувають сталеве загартування і вміння наближати спе-

РЕЙТИНГ РОСІЙСЬКИХ СЕРІАЛІВ СЕРЕД МОСКОВСЬКОЇ АУДИТОРІЇ (20–26.12.2010)

1. «Литейный» (НТВ) – рейтинг* **9,1**
2. «Брат за брата» (НТВ) – **9,1**
3. «Возвращение Мухтара-2» (НТВ) – **5,9**
4. «След» («Первый канал») – **5,2**
5. «Капитан Гордеев» («Россия 1») – **5,1**
6. «Побег» («Первый канал») – **4,3**
7. «Институт благородных девиц» («Россия 1») – **4,1**
8. «Обручальное кольцо» («Первый канал») – **4,1**
9. «Ефросинья» («Россия 1») – **3,8**
10. «Дом с сюрпризом» («ТВ Центр») – **3,8**

* Рейтинги телепрограм – середня кількість людей, що дивилися програму, виражена у відсотках від загальної чисельності аудиторії

нарії хоч уві сні, хоч у парашутному стрибку.

Перша й основна вимога до серіалу – він має ґрунтуватися на чіткій історії. Чим вона зрозуміліша й примітивніша, тим краще. Головне – щоб запам'ятовувалася відразу й трималася в голові щонайменше до наступного дня. Важливо, щоб глядач (у більшості випадків глядачка) міг розповісти її будь-кому зі знайомих. Хто хоче фантазії й творчості – тому в сусідні двері, в ігрове кіно. У серіалах сюжету з такою регулярністю і з такою безсоромністю кочують із фільму у фільм, що від них можна було б очікувати як мінімум кульгавості внаслідок перевтоми. Проте вони тільки міцнішають. Найулюбленіший і найбезпрограшніший варіант – дівчина-провінціалка, яка прийшла підкорювати столицю й зустріла тут любов, втратила її через підступи злих людей і зрештою знайшла разом із дворянським гербом, рахунком у швейцарському банку та кучерявим карапузом, що вимовляє «тато», перед тим як побіжать фінальні титри.

КРИВЕ ДЗЕРКАЛО І DEUS EX MACHINA

Найбільшою і найприбутковішою «перемогою» на цій ниві

можна вважати серіал «Не народися вродливою». Ця довгограюча шмаркледавка збільшила прибуток каналу СТС майже втричі (!). Причому, як практично всі успішні серіали в пострадянському телефірі, історія дівчини – гидкого каченяти була вигадана не своїми силами, а адаптована. «Батьком» Каті Пушкарєвої став колумбійський серіал «Я – погануля Бетті». Звична й вигідна практика – купувати закордонні ідеї та варити з них місиво на місцевій засмачці. Слідом за СТС поліпшив свій добробут канал ТНТ, випустивши адаптований серіал «Щасливі разом». «Батько» – американський серіал «Married with children».

Прикладів таких адаптацій безліч. Це можуть бути як законні адаптації, приміром, «Люба, діти і завод» (див. «Грейс у вогні»), «Втеча» (див. «Втеча»), яким передувала купівля прав на серіал, так і просто списані без будь-якої ліцензії сюжети та основний задум. Таких більшість – це і «Медики» (див. «Швидка допомога»), і «Моя прекрасна няня» (див. «Няня»), і «Доктор Тирса» (див. «Доктор Хаус»), і «Бальзаківський вік, або всі чоловіки сво...» (див. «Секс у великому»)

місті) тощо. Серіали – російські й західні – займають приблизно 30% усього ефірного часу на телебаченні Росії. Найрейтинговішими за останні місяці стали «Свати» (Перший канал) та «Реальні пацани» (ТНТ). «Свати», створені українськими авторами, стали неімовірно популярними і в Росії, і в Україні передусім завдяки хорошим акторам: Фьодору Добронравову, Тат'яні Кравченко, Анатолію Васильєву... «Реальні пацани» своєю тупуватою життєвістю нагадують «Дом-2», і хоча герої стрічки постійно потрапляють у гнітюче неприродні ситуації, сама їхня манера говорити – «ну ти чо в натурі», «я тя щяс конкретно спрощу» – викликає в молоді невідомий захват, який вони й доносять до каналу ТНТ у вигляді немислимих рейтингів.

«Життєвість» – те ключове слово, з яким автори виходять до шанувальників серіалів, а останні, своєю чергою, люблять пояснювати, чому вони на це купуються. Зазирніть в анотацію будь-якої мильної опери – і ви побачите, що в цьому опусі «будь-який житель Росії впізнає себе». Тамтешні пані, незадоволені своїм відображенням у реальному дзеркалі, що висить у ванній кімнаті, охоче прикипають до дзеркала нав'язаного, ви-

гаданого. Вперше почути «Дуже життєве кіно!» авторів цих рядків випало майже 20 років тому, коли в російському ефірі почали демонструвати «Санта-Барбару». Саме так стрічку охарактеризувала одна вельми інтелігентна літня жіночка. На екрані – сімейство каліфорнійського мільярдера, найскладнішим запитанням для якого, на-

**РОСІЙСЬКІ СЕРІАЛИ
ЗДЕБІЛЬШОГО ВИКОНУЮТЬ
ГРУБЕ ІДЕОЛОГІЧНЕ
ЗАМОВЛЕННЯ: ПОКАЗУЮТЬ
ОБРАЗ ДОБРОГО МІЛІЦІОНЕРА
І СТВОРЮЮТЬ ІМІДЖ
БЛАГОПОЛУЧНОЇ КРАЇНИ**

певно, виявилось б «Скільки кімнат у вашому будинку?» чи «Скільки разів треба переодягнутися, щоб до кінця життя встигнути поносити всі наряди з гардероба?», а російська напівзлиденна дама любить цих людей за їхню життєвість...

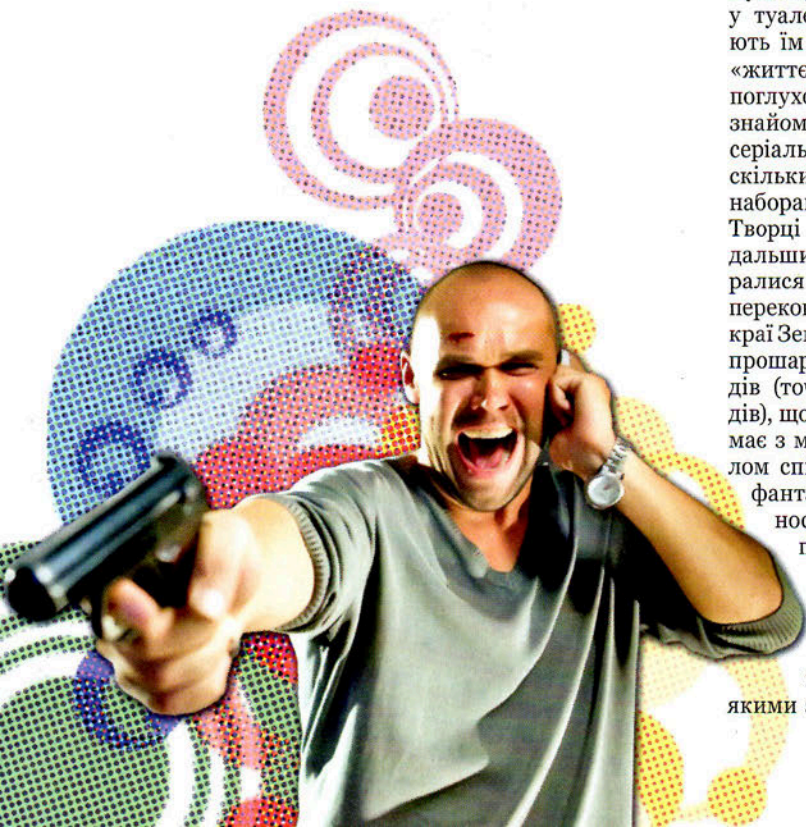
Потім ту саму думку довелось почути про американський серіал «Грейс у вогні» про розлучену жінку з трьома дітьми. І про «Секс у великому місті»... І про «Швидку допомогу»... Про російські серіали можуть сказати все що завгодно, дивитимуться, не відриваючись навіть у туалет, рейтинги забезпечують їм захмарні, але про їхню «життєвість» скаже хіба що сліпоглухоніий, хоч би скільки знайомих слів вкладали в уста серіальних героїв і хоч би скільки споряджали їх повними наборами звичних проблем. Творці «Санта-Барбари» і подальших серіалів блискуче впоралися із завданням, зумівши переконати людину на іншому краї Землі, з іншого соціального прошарку, з іншим рівнем доходів (точніше, зовсім без доходів), що вона, інтелігентна пані, має з мільярдером Сісі Кепвелом спільні проблеми. За всієї фантастичності та неприродності ситуацій, у які потрапляють персонажі західних стрічок, вони самі та їхнє життя впізнавані. Вони говорять людською мовою, а не казенними фразами, якими здебільшого шпурляють

у глядача герої російської продукції. Вони живуть тут і зараз, не цураючись у своїх розмовах згадок політиків і реальних соціальних проблем. Вони, навіть потрапивши в надуману ситуацію, виходять із неї за допомогою реальних засобів. Вони звичайно мають характери, знову ж таки на відміну від російських персонажів-схем. Вони дають людині впевненість у тому, що вихід завжди є, і є він просто тому, що існують друзі, кохані, музика, звірі-птахи, робота... Треба просто як слід озирнутися й пристосуватися, витягнувши з власного арсеналу відповідний ресурс. Натомість російські серіали, оскільки здебільшого виконують грубе ідеологічне замовлення: то показати образ доброго міліціонера («Вулиці розбитих ліхтарів», «Глухар», «Убійна сила»), то взагалі створити імідж благополучної країни (на це працюють усі без винятку російські серіали), і діяти мають незграбно, змушуючи героїв перемагати всупереч життєвій і драматургічній логіці. Західні герої серіалів діють у незвичній обстановці звичними методами, а російські у, здавалось б, реальній обстановці вдаються до методів нелогічних і нелюдських. Dues ex machina з часів давньогрецької трагедії як повноправний персонаж повернулася у світ саме в російських серіалах.

Якщо у «Швидкій допомозі» ми бачимо цілком інопланетну лікарню, абсолютно неземних лікарів і катастрофічно гуманних медсестер, нас не дивує, що вони творять чудеса чесноти та професіоналізму. Але коли в «Медиках» або «Інтернах» герої-лікарі намагаються продемонструвати ті самі дива професіоналізму, залишається засумніватися в здоровому глузді їхнього головлікаря, який пустив до хворих цих неадекватів.

НЕ КІНО

Нічого подібного навіть у середньому американському серіалі бути не може. На відміну від пострадянського простору, де царює глобальна підміна поняття, там кожне явище має своє місце. Виробництво серіалів відокремлене від створення решти візуальної продукції і в жодному разі не перетинається

з кінематографом. Серіали – це суто телевізійний продукт, що має свої закони, своїх режисерів, своїх акторів, своїх сценаристів. Серіальні технології, наприклад, передбачають зйомки лише однією камерою (у той час як на знімальному майданчику повнометражного ігрового фільму можуть використовувати понад сотню), «розпаралелювання зйомки», коли кілька епізодів знімають одночасно на різних майданчиках, у серіалах ніколи не вдаються до озвучування, а пишуть живий звук. Тобто як зняли, так на екран і піде, тими самими голосами. Жодних репетицій, дублів – що зіграно, то зіграно.

Зауважимо також, що телеканали платять виробникові не цілком за виконання замовлення, а за ефірний час. Тож авторам серіалу вигідно гнати хронометраж, тягнути час, заповнюючи його все новими й новими непотрібними подробицями, сюжетними лініями.

І для заохочення «серіальників» в Америці є своя премія – «Еммі», що має, до речі, ні багато ні мало 463 номінації. У Росії ж серіали проходять за кількома номінаціями в межах кінематографічних премій «Ніка» і «Золотий орел». Скільки років уже ведуться розмови про те, що такий стан справ дискредитує кінопремії! Але ж для кіношників дуже важливо дружити з телебаченням, це їхній приробіток, що істотно перевищує заробіток, це можливість піару та реклами.

Російські актори та режисери кочують із кіно в серіали, із серіалів у кіно, і в результаті на користь це нікому не йде. Тому кожен кінорежисер, який себе поважає і який має намір зняти не ширвжиток, а витвір мистецтва, не кличе в стрічку акторів, що не цураються серіалів. Бо розуміє: відпрацювавши хоча б в одному серіалі, артист переймає певні навички, він зобов'язаний втискати себе в той вузький діапазон, який від початку заданий режисером. Йому треба забути всі свої здібності та вміння з вибудовування образу, з володіння жестом, вимовою, зі взаємодією з партнерами. У серіалі все це просто не потрібно. А позбутися потім цих нових навичок дуже важко.

Але в радянських власна гордість. Нам досі, ще з часів совка, надзвичайно важко зізнатися в тому, що ми здатні й готові робити щось для розваги та грошей, а не для душі й розуму. Тому в Росії старанно вдають, що серіал – це така сама творчість, як і кіно, тільки трохи в іншому форматі. Улюблений постулат останніх років: серіал – те саме кіно, тільки телевізійне. Ото гордіня! Справді, є поки що жанр телевізійного кіно, воно і знімається за законами «великого кінематографа», і має щонайбільше вісім серій. Це зазвичай екранізації класики: «Ідіот», «Майстер і Маргарита», «У колі першому», «Злочин і кара» – або гостросюжетні драми на кшталт «Ліквідації», «Апостола», «Штрафбата». Серіалом у чистому вигляді їх ніяк не назвеш.

ТЕЛЕГЕРОЇНОВИЙ РАЙ

За даними Фонду «Громадська думка», 17% росіян, а це близько 25 млн осіб, регулярно (кілька разів на тиждень) вживають алкоголь. До 6 млн росіян, за повідомленнями Федеральної служби РФ з контролю за обігом наркотиків, вживають наркотики. Понад 70%, або 100 млн, дивляться телевізійні серіали. Останні – така сама група ризику, як і перші. Телевізор – це те, від чого сучасна людина відмовитися не може, як не може відмовитися від комп'ютера й мобільного телефону. У Росії телевізор – не просто засіб

розваги або просвіти, це образ, зміст і суть життя. Більшості людей після роботи піти нікуди (у провінції практично немає ні кінотеатрів, ні концертних залів, ні навіть доступних клубів), а улюблений ящик зовсім поряд, під боком, крутить нескінченний «звеличувальний обман» про провінційних попелюшок, яким так пощастило, а отже, пощастить і мені – чому ні? Треба тільки захотіти... коли-небудь... як-небудь... принагідно... я нічим не гірша і теж гарна... все буде добре... а головне – для цього нічого не треба робити, все прийде само... оченята заплющуй, баю-бай... Вранці – знову на образливо безплатну роботу в переповненому брудному автобусі, на тебе дихають перегаром і лаються, штовхаючись, увечері – додому, а там на тебе вже чекають: тільки один укольчик серіалу, один кубик – і знову добре. Звісно, будь-який серіал – наркотик, залежність від нього нічим не легша від горілчаної або реально наркотичної, але якщо в тій самій Америці, де людина все-таки може вибирати, чим їй зайнятися після роботи, серіал можна порівняти з марихуаною, то в Росії це чистий героїн. Він не залишає вибору.

Пригадується, як нарікав Мармеладов зі «Злочину і кари» на ситуацію, коли людині нікуди піти. Сумно закінчив своє життя Мармеладов, розбило його в кров, розчавило, знищило. А тут усій країні піти нікуди... ■

НАЙРЕЙТИНГОВІШІ ПРОГРАМИ УКРАЇНСЬКОГО ТЕЛЕБАЧЕННЯ 2003–2009 РОКІВ

2003
«За двома зайцями», мюзикл («Інтер») – **58,38***

2004
«Бідна Настя», т/с («1+1») – **54,50**

2005
«Майстер і Маргарита», х/ф («Інтер») – **66,17**

2006
«Танці з зірками» («1+1») – **53,93**

2007
«Тетянин день», т/с («Інтер») – **43,29**

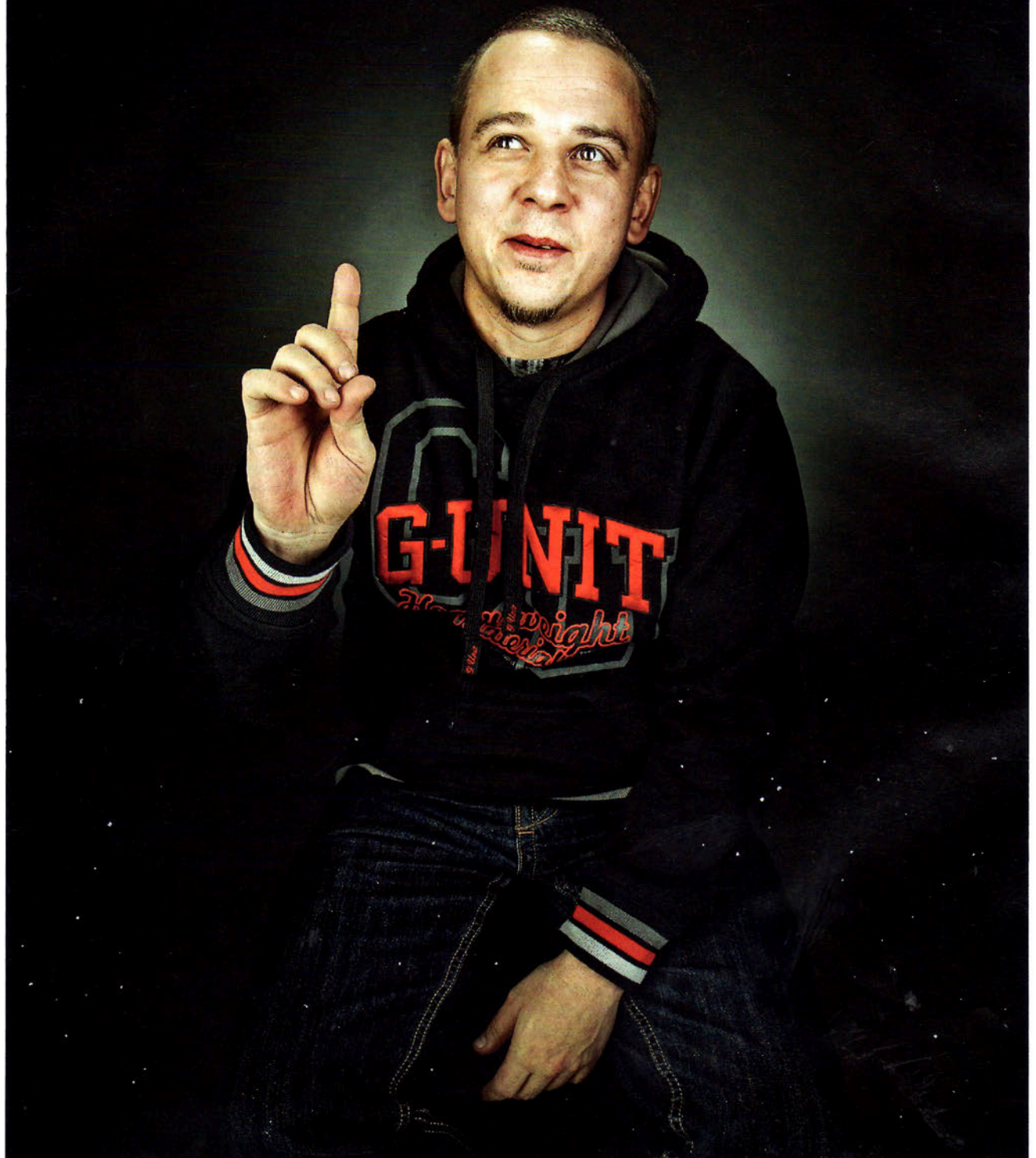
2008
«Тетянин день», т/с («Інтер») – **44,82**

2009
Футбол. Кубок УЄФА. «Шахтар» – «Вердер» («Інтер») – **50,91**

* Частка аудиторії програми/каналу – відсоток глядачів програми/каналу щодо загальної кількості телеглядачів за період перегляду програми/каналу
За даними Cit Ukraine Media

Метаморфози Фоззі

Олександр Сидоренко про цинічний Харків, футбольний талант, нелюбов до презентацій та старість у Івано-Франківську

Друзі кажуть, що від початку це був радше журналіст, аніж музикант. Потім він узявся за книжки. Водночас працює на ТБ і грає у футбол за команду зірок. Все це – про Фоззі з гурту ТНМК, чия книга «Їли воду з-під крану» стала відкриттям 2009 року і чий телепроект «Третій тайм» був відзначений національною телевізійною премією «Телетріумф» у номінації «Найкраща спортивна програма 2010 року». До того ж «танки», ті, що з майдану Конго, нещодавно презентували двоочікуваний п'ятий альбом.

Коли даєш перший автограф, слід завжди пам'ятати, що буде й останній. Тож уся моя музична діяльність – це спроба якнайдалі відсунути цей останній момент. Музиканту майже неможливо об'єктивно сприймати свою творчість. Треба просто матеріалізувати ідеї, якщо вони вже дані тобі. У ТНМК початкова ідея зазвичай цілком видозмінюється, допоки дійде остаточного варіанта. От, наприклад, наша пісня «Гранули» лежала три роки, та й узагалі спочатку називалася «Березень». Я, до речі, хочу колись видати початкову версію наших відомих пісень, гадаю, було б дуже цікаво.

Мене вигнали з іспиту до музичної школи. За те, що грубіянив викладачу. Це було в 11 років. З музичним училищем теж не склалося. Була можливість без початкової освіти вступити на естрадне відділення, якою, до речі, скористалися Діля (екс-учасник ТНМК Едуард Пристуша. – **Ред.**) та басист Котя. Але на іспит знову не прийшов, бо ті ж таки Діля з Котею відмовили, мовляв, немає чого там робити. Шкодою, звичайно, але в нас і без мене є вже три людини з вищою музичною освітою, та й гітарист з барабанщиком музичні школи позакінчували. Тому й не співаю, хоча тексти розподіляти саме мені доводиться.

Харківська музична тусовка дуже цинічна. Недарма «Чіж» (Сергій Чиграков, лідер гурту «Чіж&Ко». – **Ред.**) співав, коли жив у Харкові: «Говорят, музыканты – самый циничный народ». На жаль, Харків у культурному сенсі досі більше «за-

**Записав
Богдан
Буткевич**

**Фото:
Володимир
Лелюк**

**ОФІЦІЙНІ
АЛЬБОМИ ТНМК**

«Зроби мені
хіп-хоп», 1998

«Неформат»,
2001

«Пожежі міста
Вавілон», 2004

«Сила», 2005

«С.П.А.М.»,
2010

точений» під Росію, де більше грошей. Саме тому харків'янам важче прилаштуватися до українського шоу-бізу. Харківський музикант – це той, хто робить шикарні теми, абсолютно не вірячи, що з того щось вийде.

Хочу розповісти історію скіту «Харків» з нового альбому. Його автор – на превеликий жаль, вже покійний харківський музикознавець Сергій Коротков. Прикольний був чувак, з бородою, що робила його дуже схожим на Карла Маркса. Колись ми з хлопцями з «5nizza» знімалися в нього в якомусь шоу. І коли «киряли» після зйомок, то я випадково на телефон записав його жарт про те, що Харків лежить на 200 метрів вище моря, і коли вся Європа буде під водою, тільки Харків і залишиться. Тому, мовляв, хлопці, купуйте землю. Мені дуже сподобалося. І ось упродовж шести років я думав, що слід попросити його ще раз все це розповісти, в нас і концерти були благодійні для збору коштів на його лікування. Але, на жаль, не встигли – він помер. Нещодавно до рук потрапив телефон, який в мене теоретично міг бути сім років тому. І раптом знаходжу на ньому файл із назвою «Коротков». Потім, коли зібралися на 40 днів Сергія, я поставив Фаготу. Він також був у захваті, тому воно і є в альбомі.

Успіх виконавця – це перехрестя часу, особистості, моменту та попиту. У ТНМК ніколи не було продюсера, котрий би нами керував. Хоча мені дуже не подобається, що ми не вміємо дотримуватися дедлайнів. Новий альбом ми писали п'ять років. Зрозуміло, купу пісень довелося з нього викинути, бо вони вже застаріли. Звісно, своїми планами та розкладами ми тільки смішимо Бога. Щоправда, сподіваюся, Він дозволить себе смішити ще років 10–15.

Моя мама – фанатка «Українського тижня». Оце привозить мені з Харкова номер і показує: цю і цю статтю прочитай. Мені, до речі, близька ідеологічна орієнтація вашого журналу.

ЗАКОНИ НЕ РИНКУ, А БАЗАРУ
Все, що робить ТНМК, дуже тісно пов'язано саме з укра-

їнським слухачем. Наш слухач живе в Україні. Я не уявляю свого життя поза межами цієї держави. Нещодавно з Фаготом їздили до друзів на полювання під Кострому. От я їхав і думаю: «От якщо мене зараз викинуть з машини, заберуть український паспорт і змусять тут жити, чи проживу?» Вижити б, може, й вижив, але залишитися за власним бажанням – ніколи.

Українською музикою зацікавився 1995-го. Я тоді підхалтурював на радіо, до нас на програму постійно телефонували дві дівчини та замовляли якусь Ірину Білик, про яку тоді в Харкові ніхто не чув. Моє рідне місто тоді було «заточене» під московський інформаційний простір. Ми серйозно не знали, що відбувається в Києві і чим там живуть. Якимось приїхав до своєї тітки в Київ, а в неї на столику лежав журнал, де були фотографії Білик, дуже схожої на Мадонну. Так я дізнався про її існування.

Український музичний ринок смішно порівнювати зі світовим. Якщо хтось пишеться в Лондоні, то це означає, що продаватиметься він на багатьох ринках. Якимось знайомий діджей зробив заради приколу мікс, де я нібито з Емінемом співаю. Тож навіть на рівні семплу в трз, який мій товариш десь відкопав, Емінем звучав у мілльярди разів краще за мене, а я писався на студії в мікрофон. Так сильно відрізняється, на жаль, навіть якість саунду в нас і в них. Уявімо, що в Україні з'явився свій Чарлі Вінстон. Навіть свій Пітер Гебріел, який його продюсуватиме. І тепер зовсім фантастика – його запишуть, як в Америці. Але для того, щоб «відбити» цей запис, я навіть не знаю, що йому робити.

В Росії набагато більше холоднокровних людей, які вміють робити гроші й у музиці, й на ТБ. Це дуже великий талант: знати й розуміти свого покупця. І спокійно та без поспіху продавати йому те, що він хоче отримати. До речі, не можу сказати, що ТНМК вміє стратегічно працювати на українському ринку. Всьому виною банальні лінощі. Взагалі, заповіт-на мрія будь-якого українського

чи російського продюсера – отримати солодкого лоха з грошима, який приведе свою доцю й попросить зробити з неї зірку. «Освоювачі» бюджету – так їх правильніше називати. До речі, до ТНМК вже приходили такі, мільйонів не пропонували, але гроші були нічогенькі. Звісно, ми відмовлялися завжди. Але більше не прийдуть. Бо для того, щоб антилопи прийшли пити, має бути вода. Або треба робити вигляд, що вода тут є. Та мені це просто нецікаво.

ЛАКУНА МУЗИЧНОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ

Нам пощастило, що гурт почав заробляти гроші до того, як їх треба було вкладати. Пам'ятаю, коли був тур «Червоної Руті» 1997 року, то кожному учаснику платили по \$25. Враховуючи, що нас було семеро, то виходило, як на ті часи, зовсім непогано. Ми певний час взагалі не витрачали тих грошей, які заробляли в гурті. Наприклад, після тієї «Руті» купили комп'ютер, на якому почали робити прикольні аранжування. Але всі – дорослі хлопці, їсти ж треба. Тому доводилося працювати. Для мене найпростішим шляхом виявилася саме журналістика. Музика і журналістика в моєму житті йшли паралельно.

Моя журналістська робота допомагала гурту хіба що в написанні прес-релізів. З часом зникла і ця потреба завдяки одній цікавій історії. Причиною чого став журналіст Сергій Волохов. Ми з гуртом поїхали на фестиваль Rap-music, де зустріли Міхея, який дав нам послухати свій майбутній суперхіт «Сука-любовь» і розповів, що з понеділка його «крутитимуть» на «Русском радио». Я, своєю чергою, подумав, що якщо його в Росії на цій радіостанції запускають, невдовзі буде і в нас. А хіт-парад мій виходив щосередини, отже, до цього моменту пісня стовідсотково вже буде презентована в Україні. Тому її можна ставити в хіт-парад. І саме цей пан Волохов звинуватив мене, що я, мовляв, «пропихаю» до хіт-параду своїх друзів. Гаразд, позбавили мене цієї рубрики. Але ж Міхей справді за кілька днів усюди зазвучав, і справді опи-

нився на першому місці всіх рейтингів.

У гурті ніхто ніколи нічого не мав проти моїх «сайд»-проектів. Адже вони не заважали нашій основній діяльності. Ось Діля свого часу так себе поставив, що його побічні проекти йшли нарізно з планами гурту. Якимось в нас була презентація альбому, а він не міг прийти, бо в нього був давно запланований концерт із Росавою. Змушені були грати без нього. Власне, людина йшла до того, до чого й прийшла. До

БІОГРАФІЧНА НОТА

Олександр Сидоренко (Фоззі), музикант, журналіст, письменник.

Народився в 1973-му році в Харкові. Фронтмен популярного українського гурту «Танок на Майдані Конго» (ТНМК) з 1994-го року. Закінчив факультет журналістики Міжнародного інституту лінгвістики і права в Києві, за фахом – журналіст-телевізійник. Працював телеведучим на PRIVAT-TV («Реп-обойма») в Харкові, «Новому каналі» («Підйом»), ICTV («Галопом по Європах-2», «Третій Тайм»). Написав дві книги – «Іли воду з-під крана» (2009) та «Winter Sport» (2010).

речі, зараз і Фагот сольник пише. Діджей наш співпрацює також із «Бумбоксом», але ми все одно є пріоритетом. Клавішник співпрацює з «Океаном Ельзи»: коли в їхнього клавішника виникають проблеми з візю, наш його підмінює.

Мені не подобаються презентації. Особливо книжок, точніше, їхня атмосфера. Не моє це, та й годі. Некомфортно почуваюся на подібних заходах. Тому щодо третьої книжки я одразу попередив видавця, що, мовляв, якщо все ж її видаватимеш, то щоб жодних презентацій. Він запитує: «а як же промо?» Я йому: «а я грошей не хочу». Жартую. До речі, не люблю й музичних презентацій. Зараз записую третій сольний альбом в рамках проекту MetaMoreFozzey. Коли він буде готовий, також не робитиму презентацій. Бо презентація – це значить, що ти претендуєш на щось велике, висуваєш претензії на претензії, так би мовити. Я такого не хочу.

Українського аналогу журналу Rolling Stone не буде, бо вплив музичних засобів інформації на смаки споживача дедалі зменшується. Це як проблема офіціантів: у нас вони всі молоді, бо студенти, що підпрацьовують. А в Європі вони набагато вищі за класом, бо це також професія, що вимагає великої майстерності. Тому тепер музична критика стає таким собі хобі, фанатством. Є телебачення, яке в нас штампує прес-релізи. Є радіо, яке намагається переганяти пісні в гроші. Але ж знову-таки є інтернет та блоги цікавих мені людей. Саме так я й дізнаюся про нову музику.

Музичної журналістики в Україні немає. Бо нею займаються дівчата, які хочуть писати про культуру. Півроку вони це роблять, обходять всі фуршети, щось пишуть, а потім розуміють, що грошей та особливих перспектив немає. Відтак тікають до піар- чи івент-агенцій.

ВІДЧУВАЮ СЕБЕ ФУТБОЛІСТОМ

Вести телепередачу про футбол – це отримувати гроші за те, чим би займався і так. Уболівав за київське «Динамо»

МАКСИ-СИНГЛИ ТНМК

«Вода/L'eau», 2004

«Забув», 2005

«Проїхали», 2010

СОЛЬНИ АЛЬБОМИ ФОЗЗИ

«MetaMore-Fozzey», 2004

«Моло MetaMore-Fozzey», 2006

разом із дідусем. Щоправда, коли кияни грають з «Металістом», завжди вболіваю за купу голів і нічию. Я ж харків'янин. Чесно, ось коли минулої весни вони грали у чвертьфіналі Кубка УЄФА, то взагалі не дивився ті два матчі, щоб серце не крало. Щодо зарубіжних клубів, то я за них уболіваю тільки тоді, коли за них наші грають. От, наприклад, за туринський «Ювентус» я був тоді, коли там Заваров грав, за лондонський «Арсенал» – коли там Лужний був тощо.

Відчуваю себе футболістом, якому не вистачило таланту стати футболістом. У мене завжди було два найбільших бажання: грати в київському «Динамо» та грати в гурті «Танок на Майдані Конго». В дитинстві займався футболом. Був навіть чемпіоном Харківської області, коли грали на турнірі «Шкіряного м'яча». Цікаво, що доводилося перевдягатися у форму якогось ЖЕКу, бо в цьому турнірі офіційно не мали права брати участь професійні футболісти чи ті, хто займався в дитячих спортивних школах. Діля в нас також у футбол грав, за «Трудові резерви». До речі, Діля, якщо ти прочитаєш ці рядки, поверни мені мої бутси, що я тобі в Донецьку позичив! Я ж для себе спеціально з-за кордону їх привіз, а ти оце «зажилив».

Колекціону футбольну форму. Коли був в Аргентині, пішли ми із Салом (Олег Саленко – відомий футболіст. – **Ред.**) до магазину, де футбольне екіпування продається. Він, окрім експерта, ще був перекладачем, бо іспанську вивчив, коли в «Логроньєсі» грав. Він подивися, на все фиркнув, мовляв, фуфло, та й пішов собі. А я залишився і вирішив, що куплю все одно. Стою і думаю, який же клуб обрати? Не хочеться якусь попу а-ля «Рівер Плейт» чи «Бока Хуніорс». І раптом зрозумів, що є лише один клуб, чію футболку я хочу мати, – «Хімнасія де Хухуй». Назва ж яка – краса. А яке ж прізвище набивати? Згадалося, як колись у Харкові з бандитами грав у футбол і вони мене називали «Каніджа» (відомий аргентинський футболіст. – **Ред.**). Гарзд, кажу: «Набийте мені Каніджу та номер 8». А хлопчик молодий, що за

прилавком, ніяк второпати не може – кого-кого? Він такого, мабуть, вже і не чув. І тут його дідусь так рукою його відсуває й аж зі сльозами на очах запитує: «Боже, ви знаєте, хто такий Каніджа? Звідки ти, хлопче?» Я кажу: «З України». Мабуть, через душевне хвилювання дідусь трохи непрофесійно спрацював – забув набити мені номер на труси.

Заспокоюватися на формулі «Яка країна – такий і теракт» не можна. Зрозуміло, ми всі завжди залежимо від рівня розвитку країни, соціально-економічної ситуації в ній. Але ж ніхто не казав, що буде легко. Тож будь-який прояв якісного генофонду йде на користь загальній ситуації і в суспільстві, і в мистецтві.

Завжди мріяв сісти у пароплав і поплисти вниз по Міссісіпі. Аж до самого Нового Орлеану, де в якійсь студії на площі Конго щось записати. Розумію, що зараз того Нового Орлеану вже немає після буревію, як і площі зі студіями. Проте мрія – вона ж і є мрією, щоб ніколи не справдитися.

У нас всі хочуть робити арт-хаус, але немає фахівців з попу. Проблема сучасної української літератури дуже подібна до проблеми українського кіно: всі хочуть робити концептуальне мистецтво, а попу робити ніхто не те, що не хоче, просто не вміє. Всі хочуть показати свою розумність, написавши власну книжку чи відзнявши фільм. А ось Стівен Кінг, наприклад, не показує свого інтелекту, він просто «чіпляє» читача за гачок цікавості з першого ж рядка. І не дає з нього зірватися до останнього, тягне, тягне й тягне.

Повернутися до Харкова я можу захотіти хіба після доброї п'ятики там зі старими друзями. Боюся, якщо не пити і не в Харкові, то такого бажання не виникне. Тобто ностальгія, звісно, є, але повертатися назавжди не хочу. А ось старість хотілося б прожити у якомусь маленькому містечку на кшталт Івано-Франківська чи Кам'янець-Подільського, які я дуже люблю. Хоча до старості ще дожити треба. ■

Вікно правди

Фільм «Тримай дистанцію» – це шлюб банальної любовної драми з хічкоківським кримінальним трилером

Нехай вас не відштовхне трюїзм першої половини фільму, коли до провінційного італійського містечка приїжджає на заміну молода сексапільна вчителька. Поява жінки в чоловічому середовищі – це такий собі «Бум», тільки без Софі Марсо: вчителька міняє пріоритети принаймні кількох чоловіків містечка. Хоча, звісно, виконавиця ролі Валентіна Лодовіні – це не Марсо, але зміни, які вона викликає, призводять до радикальніших подій, ніж у славнозвісному «Бумі». Смерть вчительки запускає другу частину фільму, котра насправді є головною: про молодого журналіста-початківця, що, маючи сентимент до загиблої, ніяк не може заспокоїтися і змиритися з винесеним вироком, на його думку, певиншому чоловікові. Розслідування, проведене ним, – найкоротша і, треба сказати, найцікавіша частина фільму, бо все, що передувало цьому, вписувалося в неоригінальний і дуже повільний життєпис провінції Італії. Ота розмірність роботи і життя, оті чутки, почуті в барі, і ксенофобія, що трапляється навіть у селі, і бла-бла про маніяка, що вбиває собак, і погляди на чужих жінок, що звичайні, мов вітер, і вбивства на ґрунті

«Тримай дистанцію».
У кінотеатрах України з 13 січня

пристрасті, що давні, як рід Давидів, – це банальність. Банальний і сам сюжет про приїзд гарненької жінки до закритого своєю сталістю від світу містечка, так само як і банальне для кіно підглядання через вікно за жінкою і її вбивство, через що аналогія з «Вікном у двір» Хічкока стає очевидною. Журналістське розслідування трохи розширює побутову драму, виводячи її за межі ситуативного конфлікту – на рівень загальнолюдського розуміння відносин і паралелей: жінка – чоловік,

Анонси 14 січня, 17.00

«Райська хатка»

Арт-хол «Кайрос» (Київ, вул. Інститутська 22/7)
Художники львівського творчого об'єднання «Кактус» Тетяна Думан, Левко Скоп та Серж Столярук закликають подивитися на наше життя з висоти польоту птахів та ангелів. Експозиція у формі міста райських домівок дасть глядачеві змогу відчутися справжнім велетнем, що з піднебесної висоти заглядає до святкових осель, крокуючи широкою вулицею. Також на виставці демонструватиметься документальний фільм Ірини Колодійчик «Малювати серцем» – екскурс у творче середовище засновника «Кактуса» Лева Скопа.

14 січня, 14.00

Чарлі Сакума

Клуб «Культ Ра» (Київ, вул. Володимирська, 4)
Нащадок самураїв, що живе в Едмонтоні, опанував гру на кобзі, вивчає українську мову й виступає в Канаді та Японії з українськими піснями. Чарлі Сакума вміє танцювати гопака, любить Львів і захоплюється козаками. Окрім народних пісень намагається виконувати на кобзі навіть джаз. У Києві відбудуться брифінг і концерт японського кобзаря, а також дружнє чаювання з українськими кобзарями, поетами, видавцями, бібліотекарями, педагогами, представниками всеукраїнських та міжнародних організацій.

14–21 січня

«Азія кіно»

Палац мистецтв (Львів, вул. Коперника, 17)
Відкриватиме фестиваль драма південнокорейського режисера Хон Сан-Су «ХаХаХа»: розповідаючи одне одному про мандрівку до приморського містечка, двоє друзів і не підозрюють, що були там одночасно й зустрічалися з одними й тими самими людьми. Трилер «Жага» від культового режисера Пака Чхан-Ука – про сучасного священника-упири, а драма-казка «Надувана лялька» – про іграшку для дорослих, що одного дня ожила. Анімаційна стрічка «Острів забуття» – це японська версія історії Аліси в зазеркаллі.

CD

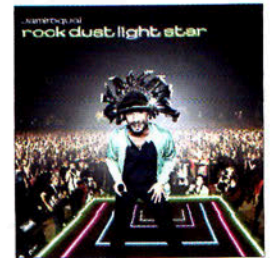
Good Charlotte. «Cardiology», 2010

Новий альбом американських панк-рокерів, за задумом авторів, має віддзеркалювати зв'язок пісень із серцем. Однак анатомічний вигляд цього органа, що прикрашає обкладинку диска, більше пасує пост-хардкор або ню-метал-формаціям, ніж легенькому поп-панк-року Good Charlotte, який можна ставити саундтреком до романтичних комедій. До того ж у цій роботі музикантів відчувається сильний вплив Blink-182. Вокаліст Джоел Мадден зізнався, що гурт просто намагається заповнити порожнечу, що утворилася внаслідок відсутності на сцені Blink-182. Але ж ті повернулися!

Jamiroquai. «Rock Dust Light Star», 2010

Популярна британська ейсід-джаз-банда знову об'єдналася заради доброї мети: випустити свій сьомий альбом. Фронтмен Джей Кей, який раніше не мав енергії продовжувати творити в гурті, повідомив, що знайшов потрібну іскру. Тож усе тепер під контролем. Проте Jamiroquai повернулися з певними змінами. Перша з них – звучання наблизитиметься до більш органічного та живого. Фанати можуть поставитися до цього скептично. Але гурт поки що в захваті від обраного шляху.

Cradle of Filth. «Darkly, Darkly, Venus Aversa», 2010

Новий, дев'ятий альбом екстремальних металістів присвячений Ліліт, першій дружині Адама. За апокрифічною міфологією, вона відмовилася стати залежною, пішла з Едему, об'єдналася з архангелом Самаелем і демонізувалася. За словами вокаліста та засновника гурту Дені Філта, цей альбом – «жіночий» компаньйон свого попередника «Godspeed on the Devil's Thunder». «Це мила готична історія жаків», – додав він.

італієць – приїжджий, журналіст – факт. Але це «трохи» мізерне. Сприймати кожний конфлікт можна по-різному. З погляду життя конфлікти в фільмі «Тримай дистанцію» цілком зрозумілі й буденні. З погляду кіно вони мертві з тієї ж таки причини. Дистанція між екраном і глядачем ніби мінімальна, проте між екраном і мистецтвом неослабно велика.

Ярослав Підгора-Гвиздовський

17 січня, 18.00

Презентація книжки

Книгарня «Є»

(Київ, вул. Лисенка, 3)

Збірка «Метаморфози. 10 українських поетів останніх десяти років» об'єднала поетів зі Львова, Києва та Харкова. До антології увійшли 170 поезій Андрія Бондаря, Сергія Жадана, Маріанни Кіянковської, Олега Коцарева, Галини Крук, Дмитра Лазуткіна, Богдани Матіяш, Світлани Поваляєвої, Мар'яни Савки, Остапа

Сливинського. «Поезія змінюється і перевтілюється, набуває нового звучання й несподіваних відтінків, рухається в лише їй відомому напрямку», – зазначив упорядник антології Сергій Жадан.

19 січня, 19.00

Shokolad

Клуб «Культ Ра»

(Київ, вул. Володимирська, 4)

Четвертий альбом джазового проекту Shokolad має назву «Щедрий вечір з добрим jazzom». До платівки увійшли 11 народних та авторських пісень, зокрема «Народився Бог на санях» на слова Богдана-Ігоря Антонича та дитяче колядування у виконанні Остапа Іващишина та Назара Гнидіна. Гуцульського звучання колядкам і щедрівкам додають флюяра, телінка та дрімба Остапа Костюка. Вокальні партії виконують Дана Винницька та Іванка Чернівська. Обкладинка альбому оформлена роботою художника Влодка Кауфмана.

до 19 січня

«Від Святої Катерини до Святого Василя»

Музей книги та друкарства (Київ, вул. І. Мазепи, 21)

Виставка іконографії присвячена святым, яких вшановують у зимовий період. Це образи святих Катерини, Андрія, Варвари, Миколая, Василя, сюжети Різдва Христового, Богоявлення. Гравюра українського ренесансу та бароко представлена в стародруках XVII–XVIII століть, виданих у друкарнях Львова, Києво-Печерської лаври, Почаївського монастиря. Ікони XVII – початку XX століття написані народними митцями, зокрема на Черкащині, Київщині, Полтавщині, Вінниччині, Чернігівщині, Галичині та Поділлі.

Чарівна шухляда

10 років тому з'явився сайт, який змінив уявлення про інформацію та доступ до неї

Автор:
Дмитро
Губенко

Вікіпедія докорінно змінила життя школярів, студентів, мандрівників, письменників, референтів, журналістів та інших – загалом тієї частини людства, яка потребує постійного і зручного доступу до найрізноманітнішої інформації. Поступово відходять у минуле багатотомники традиційних енциклопедій, багатогодинні по-

ходи в бібліотеки, колекціонування довідників та словників. Практично будь-який факт можна знайти в одній із 17,6 млн статей, розміщених у Вікіпедії – універсальній багатомовній безплатній веб-енциклопедії.

ІСТОРІЯ УСПІХУ

Як і багато успішних проектів в історії людства, Вікіпедія почи-

налася як побічний продукт іншої ідеї. У цьому випадку пріоритетною була інтернет-енциклопедія, Nupedia заснована у березні 2000 року. Вона теж безплатна, однак її статті мали писати відібрані експерти згідно з формальними правилами, що передбачали сім рівнів рецензування текстів. На чолі проекту стояли дирек-

тор компанії-засновниці Bomis Джиммі Вейлз та головний редактор енциклопедії Ларрі Сенгер.

Разом вони розробили формулу успіху Вікіпедії. Вейлз вирішив зробити її відкритою для редагування будь-ким, а Сенгер запропонував використати для цього вікі – так називають сайти, які дають змогу користувачам змінювати зміст та програмне забезпечення для їх створення (гавайською мовою вікі означає «хуткий»). Розробники передбачали, що такий вікі-клон став би чудовим джерелом інформації для Nupedia, процес наповнення якої дуже загальмувався через складну процедуру рецензування. Отже, 15 січня 2001 року англomовну Вікіпедію було офіційно запущено.

Розрахунок Вейлза та Сенгера був правильний: уже наприкінці 2001-го енциклопедія нараховувала приблизно 20 тис. статей і мала 18 мовних версій. Вікіпедія розвивалася так стрімко, що Nupedia у вересні 2003-го вирішили просто закрити. 9 вересня 2007 року англomовна Вікіпедія пододала позначку 2 млн статей, ставши найбільшим довідником в історії людства. Проект зробився джерелом натхнення для численних імітацій, проте жодному з наслідувань так і не вдалося наблизитися в популярності до оригіналу.

СВІТ ВІКІПЕДІЇ

Реальних конкурентів у Вікіпедії справді немає. За даними дослідницької компанії Alexa, нині це сьомий найпопулярніший сайт у світі (в Україні – дев'ятий). Енциклопедія має 276 мовних версій (257 з них активні), на трьох із яких (англійській, німецькій та французькій) понад мільйон статей. Найбільша Вікіпедія – англomовна – містить понад 3,5 млн статей, вона ж отримує 54% загального трафіку веб-енциклопедії (наступна за популярністю – японська – лише 10%). Це також єдиний сайт із першої десятки найвідвідуваніших світових веб-ресурсів, яким керує громадська організація Wikimedia Foundation.

Так само, як усі неприбуткові установи, фундація живе на пожертви та завдяки неоплачуваній праці тисяч волонтерів. Перший збір коштів Вікіпедія

оголосила, щоб купити ноутбук для волонтера, який згодом став її першим директором з технічних питань. З роками потреби фундації зросли – тепер вона має понад 50 оплачуваних працівників та мусить підтримувати роботу сотень серверів. Наприкінці 2010 року Вікіпедія, вже вкотре провівши кампанію зі збору добровільних внесків, зібрала \$16 млн – більше і за короткий термін, ніж будь-коли раніше. Середній розмір пожертви становив \$22. Автор цієї статті теж зробив пожертву – вже вдруге. Енциклопедія отримує й більш гранти: наприклад, \$2 млн на початку 2010 року від Google.

Утім, симпатикам та творцям Вікіпедії рано спочивати на лаврах. Спостерігачі зазначають, що темпи додавання нових статей значно сповільнилися. Причиною може бути те, що вже наявні статті описують більшість відомих людству фактів. Паралельно, однак, відбувається процес відпливу редакторів-добровольців, завдяки яким проект успішний. Критики наголошують, що Вікіпедія стає дедалі ексклюзивнішою: статті та правки нових редакторів змінюють чи скасовують частіше, ніж тексти елітної групи постійних редакторів. Це відлякує новачків, а отже, не сприяє появі нових статей.

Багатьох науковців обурює той факт, що будь-яка людина може анонімно виправити статтю, написану фахівцем. Не дивно, що чимало викладачів у різних країнах забороняють своїм студентам використовувати Вікіпедію, бо вважають її ненадійним джерелом інформації. Саме «антиелітаризм» проекту призвів 2002 року до розриву між Вейлзом та Сенгером, якого обурював брак поваги до експертів. За словами останнього, він не зміг змиритися з тим, що «в проекті була отруйна соціальна й політична атмосфера». Пішовши з Вікіпедії, Сенгер згодом створив Citizendium – веб-енциклопедію, яка взяла за основу англomовну Вікі, але без можливості анонімного редагування.

ВІКІПЕДІЯ.UA

Україномовна Вікіпедія з'явилася 2004 року (з 2009-го нею

НАЙБІЛЬШІ МОВНІ ВЕРСІЇ ВІКІПЕДІЇ (НА 12 СІЧНЯ 2011 РОКУ):

Англійська –	3 526 798 статей
Німецька –	1 174 620
Французька –	1 054 784
Польська –	765 732
Італійська –	763 184
Японська –	727 466
Іспанська –	699 867
Португальська –	666 400
Нідерландська –	665 091
Російська –	648 506
Шведська –	382 847
Китайська –	340 229
Каталонська –	302 682
Норвезька –	287 091
Фінська –	259 544
Українська –	254 011
Чеська –	183 651
Угорська –	–180 875
Румунська –	154 808
Турецька –	153 625

опікується громадська організація «Вікімедіа Україна») і на сьогодні нараховує понад 254 тис. статей. За цим показником вона, звичайно, належить до своєрідного другого ешелону (16-те місце між фінською та чеською версіями), а от за темпами зростання відвіданих сторінок у листопаді 2010 року вийшла на перше місце у світі серед 50 найбільших мовних розділів Вікіпедії! У цьому місяці відвідувачі переглянули 29,1 млн статей, що на 64% більше, ніж у жовтні 2009-го. Українська Вікі є популярнішою за румунську, але менш популярною за в'єтнамську.

Ця статистика свідчить, що українська Вікі є найпоширенішим та найбільшим енциклопедичним ресурсом українською мовою. Щоправда, наші співвітчизники поки що віддають перевагу російсько- та англійськомовним версіям веб-енциклопедії. За статистичними даними Wikimedia Foundation, у четвертому кварталі 2010 року українські користувачі інтернету переглянули у Вікіпедії 67,4% сторінок російською, 15,1% – англійською та рівно 15% – українською. Історія цих спостережень, однак, вказує на те, що частка переглядів російської Вікі в Україні зменшується, а української та англійської – зростає.

Ця втішна тенденція свідчить передусім про самовіддану працю українських вікіпедистів. Станом на 30 листопада минулого року 20 033 зареєстровані користувачі української Вікіпедії зробили принаймні одне редагування. Проте основний обсяг робіт із творення енциклопедії виконує порівняно невелика група ентузіастів. Навесні минулого року на одного активного користувача української Вікіпедії припадало 126 статей. Серед 20 найбільших мовних версій за цим показником українців випереджають тільки каталонці (131 стаття).

На вікі-серверах точаться справжні війни: представники різних націй намагаються підняти свою мовну версію якнайвище в рейтингах. Але це той випадок, коли суперництво є позитивним, адже його результатом є не руйнування, а поширення знань. ■

Шляхетні мури

Із сотні більш-менш вцілілих замків України третина стоїть на Тернопіллі

Автор:
Марина Гнатенко

Поблукати коридорами колись розкішних палаців і суворих фортець, спуститися в підземелля, вивчати історію України живо на Тернопіллі проблемою не є. Лише не варто планувати відвідати всі замки за одну поїздку, адже із сотні збережених тут розкинулось 34. Всі вони різні, проте зі спільною долею. Історія їхня розпочалася з часів оборонних міст-фортець. Більшість нині – руїни, які зачекані руки господаря. Твердині, що встояли перед навалами ворогів, знищують час і людська байдужість.

КОЗАЦЬКА СЛАВА

Дорогою з автостанції Збараж до замку проминаємо дерев'яні скульптури та костел XVII століття. Ще кількасот метрів – і ми на місці. Мури як новенькі. Пригадую, як чотири роки тому приєдналася тут до польської екскурсії.... Про Збараський замок є згадки в знаменитій книжці «Вогнем і мечем» Генріка Сенкевича та однойменному блокбастері Єжи Гофмана. Тоді за стан споруди стало соромно. Нині тут – конкурентоспроможний туркомплекс

Чистий доглянутий парк, рів, брама... Ось де треба проводити уроки історії! Коли стоїш там, де загинув 1649 року Морозенко, тоді як Хмельницький вів військо проти Яреми Вишневецького, хіба забудеш про цю битву?

Замку пасують козацькі сюжети з виставки дерев'яних скульптур нашого сучасника Володимира Лупійчука. Вони чудово корелюють з роботами майстрів школи всесвітньо відомого Іоанна Пінзеля і вишуканим «Ангелом» XVIII сторіччя, ймовірно, авторства самого маєстро, представлені у сусідній

ЗБАРАЖ. Кіногенічна фортеця: фігурувала у блокбастері Єжи Гофмана «Вогнем і мечем». Нині тут – туристичний комплекс

залі. Дух краю відчувається в усьому.

В іншій залі палацу розміщений найповніший в Україні музей середньовічної зброї. Тут – точні копії та навіть оригінали: меч, шаблі, алебарди, гармати з мушкетами, лицарські обладунки. У холі та залах – скульптурні погруддя козацьких ватажків, портрети князів Збараських, козацьких полковників, польських діячів.

Не обійшлося й без новітніх віянь маркетингу: в казематах замку недавно відкрили кімнату тортур середньовічної інквізиції. Гламурні дівчата роблять тут фотосесії. Кожен шукає своє...

Якщо ззовні замок виглядає блискуче, то в підземеллях, які простягаються на десятки кілометрів, реставраційної роботи вистачить до весни. На це держава пообіцяла виділити 6 млн грн. А до осені 2011-го, коли Зба-

ФОТО: АВТОРА

ФОТО: УКРАЇНОФОРМ

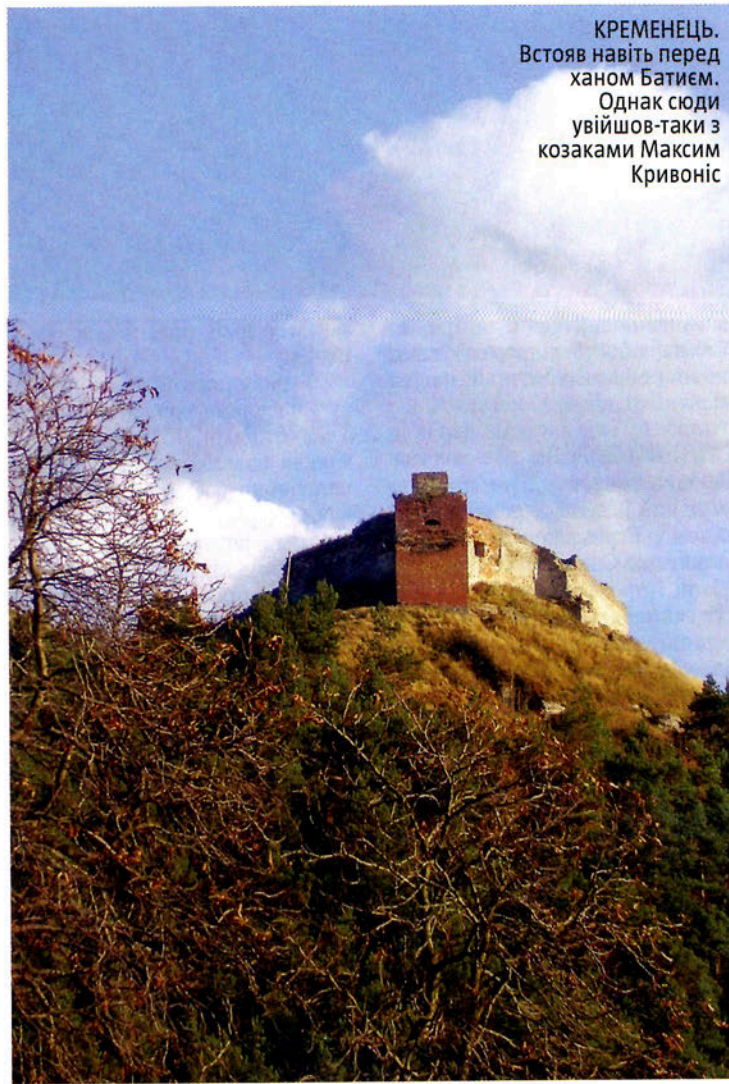

БЕРЕЖАНИ. «Східний Вавель» – колись одна із найвизначніших оборонних споруд Європи епохи Ренесансу

МИКУЛИНЦІ. Замок витримував облоги турецьких військ, але в ХІХ столітті тут вже містилася суконна фабрика

ФОТО: ДМИТРО СТАХОВСЬКИЙ

КРЕМЕНЕЦЬ.
Встояв навіть перед ханом Батиєм.
Однак сюди увійшов-таки з козаками Максим Кривоніс

ФОТО: УКРАЇНОФОРМ

ФОТО: АВТОРА

ражу вивопниться 800 років, Кабмін обіцяє відремонтувати не лише пам'ятки, а й навіть міський водогін.

СХІДНИЙ ВАВЕЛЬ

Не така щаслива доля спіткала «Східний Вавель» – ренесансний замок у Бережанах, резиденцію шляхтичів Синявських. Вони подбали і про фортифікації: стіни тут завтовшки 2–6 м, і про природний захист: під фортецею 800-метрове болото та два рукави річки Золота Липа. Звісно, також не забули і про вишуканість архітектури та інтер'єрів. Замок славився розкішними балами, де гостював гетьман Іван Мазепа.

«Нашій фортеці «не пощастило», – каже завідувач науково-дослідного відділу Державного історико-архітектурного заповідника (ДІАЗ) у Бережанах Володимир Парацій. – Тут не воював Богдан Хмельницький, тож їй донині не приділяють достатньо уваги. Хоча вона витримала десятки облог і здалася лише ко-

закам у 1648 році й шведам у 1655-му».

У розчищеній частині замку – невелика експозиція: цегла з логотипами Потоцьких, мармурові фрагменти оздоблення з надгробків Синявських, які вдалося знайти у підвалах. На другому поверсі створили музей меблів кінця XIX – початку XX сторіччя – бережанці зносять їх сюди, відтворюючи колорит міщанського життя тих часів. Скриня, кремен, трикутний годинник із дерева, ліжка, тумби, двері...

Руйнуватися замок почав ще в позаминулому столітті, а після смерті його останнього власника Якуба Потоцького 1934-го війна і роки довершили справу. Але із 2004-го замок є частиною історико-архітектурного заповідника. Ріже око добудований червоною цеглою поверх і металевий дах західного корпусу. Однак це тимчасово. Коштів на реставрацію немає, а для вцілого нижнього ярусу й експона-

НАРОДЖЕНА ВДРУГЕ. Невдовзі гості Бережанського замку зможуть побачити алегоричну скульптуру з мармуру, відновлену з уламків у співпраці з польськими архітекторами

тів такий «укремонт» кращий, ніж скіння просто неба.

«Майже 30 років, поки замок стояв пусткою, тут грілися усі довколишні безхатьки. У ньому ж, як у печері, завжди більш-менш постійна температура, – розповідає Володимир Парацій. – Там виріс цілий ліс! Ми все це прибрали, зробили покрівлю, закрили проломи в стіні нового палацу».

Зменшений у 170 разів макет у дворі відтворює вигляд замку, який був колись. І яким стане за 25 років, якщо, звісно, виділені кошти надходять вчасно. Дві каплиці замкового костюлу – усипальниці Синявських – обнесені протиаварійним риштуванням вже 5 років.

За вхід туристи платять 3 грн. Якби було що показувати, кажуть, брали б більше. Наразі ж мета – порядок. Позаяк держава не поспішає надати допомогу, думають про залучення іноземних грантів. Для популяризації замку минулоріч провели фестиваль – з лицарями та

«СІРІЙ КАРДИНАЛ» З БЕРЕЖАН

Збоку над сучасною в'їзною брамою Бережанського замку височіють два поверхи Нового палацу кінця XVII сторіччя. Про власників палацу нагадують фотокопії портретів. Їхнє життя – це історія кількох країн. З кожною новою владою рід лише розквітав, а його нащадки не просто дружили з царями та королями, а й самі мітили на корону. Як-от геніальний інтриган Адам-Микола Синявський. Він переховував угорського князя-бунтівника Ференца Ракоці й приятелював із його переслідувачами, приймав Петра I і Мазепу, листувався з королем Польщі, якого хотів посунути, був для всіх незамінним і мав щастя померти у власному ліжку

МАРШРУТИ

Замків на Тернопіллі безліч. Варто лише визначтись із напрямком. Поїхавши у бік Чернівців, до Чорткова, ви побачите замки у Микулинцях, Теревовлі та Буданові. Ще один напрямок – Бучач, Підзамочок і Язловецький замок, який зберігся завдяки послушникам сусіднього монастиря. У Бучачі окрім фортеці є цікава ратуша та василіанський монастир. Не варто забувати і про Тернопільський замок. А Скалат, Токи, Сидорів, Скала-Подільська! Який напрямок не оберете (див. мапу), на вашому шляху трапиться не одна фортеця.

Найкраще збереглися замки в Тернополі, Бережанах, Збаражі, Скалаті, Кривчому, Золотому Потоці, Ягільниці, палаці у Вишнівці, Язлівці, Білокриниці

вогняним шоу. Його хочуть запровадити на постійній основі.

ВСТОЯВ ПЕРЕД БАТИЕМ

Поки маршрутка прямує до гори Бона, де стоїть Кременецький замок, одна з пасажирок каже: «Напишіть про наші дороги – це ж суцільні ями! Нашого мера обрали вже втретє, тож тепер він точно... нічого не зробить!» Маршрутка вибухає сміхом. А от на горі шлях до заповідника – рівний, є дороговкази.

Туристи приїздять сюди аж до вечора. Кажуть, на Боні добре смакують шашлики – у Кре-

менецьких горах чудове повітря. Після короткої прогулянки з-за повороту зринає мур. Оглядаючи тут мало що – кілька стін, напівзасипана криниця, схожа на воронку від бомби, та залишки в'їзної вежі. Цікавіше послухати екскурсорова, стоячи на рештках мурів понад прірвою з красвидом Кременця –

ЩЕ ОДИН ВЕРСАЛЬ

Можна відвідати також палац у Вишнівці. Прославив його «тезко» – засновник Січі на Малій Хортиці князь Дмитро (Байда) Вишневецький. Палац оточує старий парк, з вікон цікаво милуватися прекрасними краєвидами. Від фортеці ж лишилися самі рештки мурів. Палац у непоганому стані, там працює музей і екскурсорова. Незабаром тут хочуть створити галерею картин уродженця Тернопілля Івана Марчука. Оноре де Бальзак, який тут побував у 1848 році, назвав палац «малим Версалем»

СКАЖЕНІ ШАХИ

У 1848 році у складі Археографічної комісії у Вишнівці побував Тарас Шевченко. Тут він почув оповідь про «скажені шахи» Яреми Вишневецького. Грали у шахи на велетенській шахівниці, де, власне, фігурами були кріпаки, а глядачі сиділи на підвищенні. «Програних» людей забирали нові власники, і родини могли вже ніколи не побачитися

ДЕ ЖИТИ, ХАРЧУВАТИСЯ

У Збаражі є тризірковий готель «Гетьман», він може прийняти й гостей Євро-2012. Якщо бажаєте поїсти в інтер'єрі середньовіччя, відвідайте ресторан «Легенда» в казематах Збараського замку

ЗАМКИ ЗАРОБЛЯЮТЬ

На Тернопіллі діють два Державні історико-архітектурні заповідники (ДІАЗ) із десяти, що є в Україні, – Кременецько-Почаївський та Бережанський. А також – Національний історико-архітектурний заповідник «Замки Тернопілля» з центром у Збаражі. Саме створення останнього у 2005 році врятувало кілька замків.

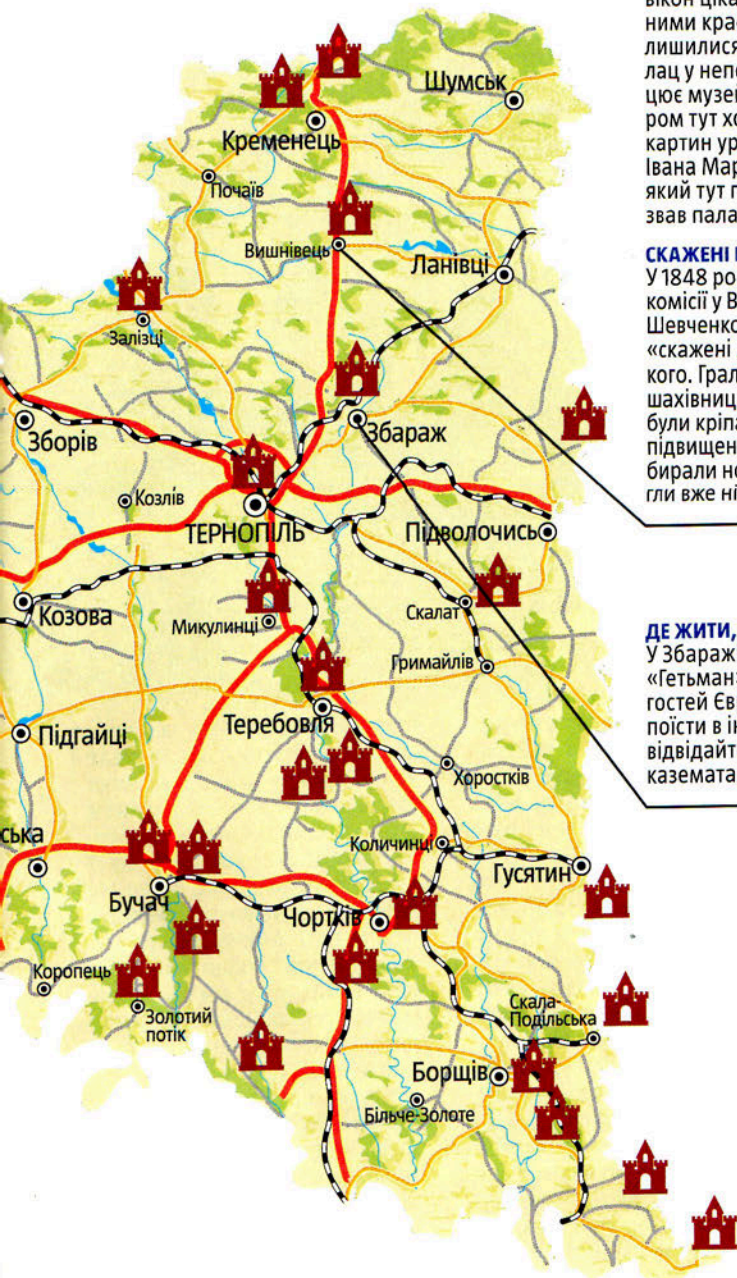
Як розповів **Тижню** гендиректор НІАЗ «Замки Тернопілля» Анатолій Маціпура, Збараський замок щороку заробляє на відвідуванні, екскурсіях та оренді залів 600–700 тис. грн, Вишневецький – 150–200 тис. грн, а Язлівський та Тербовлянський – по 10–15 тис. грн. Ці гроші йдуть на роботи в інших замках – проекту документу та консервацію. Адже усі вони перебувають в аварійному стані. Ремонт і реставрацію держава не фінансує вже два роки

компактного і згори європейського міста із середньовічною архітектурою. В гарну погоду на обрії сяють куполи Почаєва.

Замком назвати ці руїни нині важко – козаки його знищили ще 1648 року (з 1569-го Кременецький замок був власністю польських королів), і відтоді ніхто не його відновлював. А колись це була найславетніша фортеця Волині, яка встояла навіть перед ханом Батием. Бона рясно полита кров'ю нападників. Круті схили гори – майже 100 метрів над округою – не дозволяли взяти замок нікому. Втім, у середині XIII століття на веління князя Василька дерев'яні укріплення розібрали. Згодом фортецю відбудували в камені литовські князі Любарт і Вітовт. Їх згадують як господарів, а не завойовників.

За Речі Посполитої палацом володіла польська королева – італійка Бона Сфорца д'Арагона, про коханців та жорстокість якої в Кременці ходить чимало легенд. Загалом фортеця жила спокійно, поки її після виснажливих боїв, що тривали півтора місяця, не здобули козаки Максима Кривоноса з повсталими проти шляхти місцевими жителями.

Наш гід, контролер Кременецько-Почаївського державного історико-архівного заповідника Микола Вінницький, каже, що історію треба відчувати, тоді вона буде цікавою. Фортеця, веде далі пан Микола, досі має багато загадок. Тут у XVI сторіччі зберігали зброю, хоча королі чи воєводи, які потребували б охорони, у замку не жили. Що тут було, скарбниця чи щось інше, невідомо й досі. ■

«НУТРИЯНІ ВОЇНИ»

Йдучи повз паркан міліцейського вишу, побачив лубочну рекламу служби за контрактом у внутрішніх військах МВС. Стоп, а що це взагалі за назва? Якщо війська, значить, вони скеровані проти зовнішнього ворога. Але ж ці – внутрішні, тож їх використовують всередині України. А проти кого всередині самої країни можуть діяти війська як такі? Тільки супроти своїх же, тобто нас, звичайних людей. Я прекрасно розумію радянську владу, яка створила війська проти власного народу, – по-іншому загнати людей у комуністичний «рай» було апіорі неможливо. Але чим пояснити існування цих «нутрянних воїнів» зараз? Хіба що аксіомою: «Часи не змінюються». ■

Богдан
Буткевич

КРИЗА В ГАМАНЦЯХ

Третій рік поспіль лідери країн G-20, світові фінансисти, топ-менеджери ТНК, міністри фінансів та голови центробанків шукають вихід із кризи. Її причини виявили: віртуалізація економіки, надмірна емісія грошей, боргових зобов'язань. Усе нібито так. Але ж жити та працювати інакше ніхто не вміє. Як друкувала ФРС США гроші тонами, так і друкує. Як пишався НБУ зростанням валютних резервів держави, так і пишається. А мав би соромитися – за кожний долар (чи то запозичений, чи то зароблений експортерами) країні доводиться віддавати якісь ресурси. Якби не фінансова криза, віддавали б ще швидше. Не варто шукати з неї вихід, аби не наблизити нову – ресурсну. ■

В'ячеслав
Дарпінянц

НЕ ПО ДОРОЗІ

У потязі точиться розмова на суспільно-політичні теми. Російськомовна жіночка з Чернігова зізнається, що українською їй складно говорити, але ідеї двомовності вона не підтримує. Хлопець із Черкащини додає, що він за походженням росіянин, однак теж обома руками за єдину державну українську, обурюється репресіями в Білорусі й дає негативну оцінку діяльності нинішньої влади. І тут одна пані, яка мовчки спостерігала, вибухає: «Та оце ж ці «руськіє» дебіли голосують за Януковича, а ми потім маємо!» Хлопець із Росії, що сидить поруч зі мною, ніяково посміхається, решта сміються – мовчів, бо поб'ють, адже це поїзд «Кисловодськ – Київ». ■

Наталія
Петринська

Роман
Кабачій

Жанна
Безп'ятчук

Дмитро
Губенко

КОМПЛЕКС МОВИ

Відвідавши свою малу батьківщину на Херсонщині, вкотре переконався: українські комплекси меншшартості ніде не поділися. В україномовному селі, де в 2004 році більшість голосувала за Ющенка, біля церкви Київського патріархату стоїть пам'ятник жертвам Голодомору, новіші написи на магазиних та аптеках «ісключительно на русском». Мій вчитель історії, який посміювався з тих, хто, не встигнувши зійти з автобуса в Херсоні, починає «штюкати і какати», виховав таки російськомовних двох дітей. У самому ж обласному центрі і реклами, і вивіски не соромляться мови, а переобраний мер свої привітання також побажав дати українською. Звідки ж тоді з'явиться повага до «села неасфальтованого», якщо воно не вміє поважати себе? ■

ФІШКА

«21 градус тепла у класній кімнаті, а за вікнами 15 градусів морозу!» – фонтанували подивом, занурені в хутра, суворі шкільні інспектори з райцентру, вдивляючись у стовпчики ручного термометра. О, вони так і не збагнули, у чому була вся фішка! У клас заносять і ставлять інспекторський термометр, який має виявити, чи відповідає температура в приміщенні встановленим нормам. Як тільки «зайві люди» виходять із кімнати, маленький розпашілий першачок хапає прилад у свої ручки. П'ять хвилин – і ми в Європі: у класі тепло й затишно. А насправді там 16 градусів. Хто не був в українській сільській школі взимку, той не уявляє ще, де закінчується практично все: цивілізація, модернізація, держава, Європа, Україна тощо. ■

ЗАЛІЗНИЧНІ ЗАБОБОНИ

Укрзалізниця завела власного «Музичного провідника»: в його ефірі лунають попса десятирічної давнини та коротенькі передачки на кшталт «1000 фактів від провідника Петровича» або «Прикмети від провідниці Свети». Так-от, ці прикмети точніше було б назвати забобонами, адже серед них можна почути не лише безневинні розповіді про те, «що ж буде, якщо вдягнути одяг навиворіт», а й справжнє мракобісся на кшталт рецептів чорної магії, від яких волосся дибки стає. Добре, хоч «Музичного провідника» можна просто вимкнути у своєму купе. У так званих швидкісних експресах від всюдисущих «вечірніх кварталів» та «сватів», що лунають із вагонних телевізорів, взагалі ніде не сховається... ■

Ліцензія: НР № 0900-м від 19.05.2005

7:30, 8:30, 18:30, 20:30, 22:30

ДЕНЬ СІТІ

НОВИНИ ТВОГО МІСТА

www.city-tv.kiev.ua

HYUNDAI
БУТИ ПЕРШИМ

Elantra

Яскрава індивідуальність

HYUNDAI
Finance

www.hyundai.com.ua

НОВА кредитна пропозиція*

ЦІНА від **133 990 грн.****

Гарантія 5 років***

* Хюндай Фінанс. Подробиці про кредитну пропозицію на сайті www.hyundai.com.ua. Кредитує ПАТ «ІНДЕКС-БАНК». Ліцензія НБУ № 99 від 9 жовтня 2009 р.

** Ціна діє на автомобілі 2010 р.в.

*** 3 роки гарантії та 2 роки безкоштовного усунення заводських дефектів. Детальні умови вказані в сервісній документації.

УМОВИ ТА НАЙБЛИЖЧИЙ
ДИЛЕР ЗА ТЕЛЕФОНОМ:

Безкоштовно в межах України зі стаціонарних телефонів. Дзвінки з мобільних телефонів згідно з тарифами операторів.

0 800 50 75 55

ОФІЦІЙНИЙ ДИСТРИБ'ЮТОР ТОВ «ХЮНДАЙ МОТОР УКРАЇНА»

ГОЛОВНИЙ ОФІС: КИЇВ, ВУЛ. НОВОКОСТЯНТИНІВСЬКА, 1-А

ТЕЛЕФОН: (044) 207 50 00